

From
the People of Japan

ЗВІТ

ЩОДО ПОТОЧНОГО СТАНУ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ
РОЗДІЛУ ПРО БІЗНЕС ТА ПРАВА ЛЮДИНИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ
ПРАВ ЛЮДИНИ, ІНТЕГРАЦІЇ КЕРІВНИХ
ПРИНЦИПІВ ООН З ПИТАНЬ БІЗНЕСУ ТА ПРАВ
ЛЮДИНИ У НАЦІОНАЛЬНІ СТРАТЕГІЧНІ
ДОКУМЕНТИ З ПРАВ ЛЮДИНИ, ВІДНОВЛЕННЯ
ТА РОЗБУДОВИ МИРУ

Київ, 2022

Цей звіт підготовлено в рамках Проекту ПРООН «**Належна обачність щодо прав людини в глобальних ланцюгах постачання: впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини для справедливого відновлення**», що реалізується за фінансової підтримки Уряду Японії в Україні.

Авторка: Алевтина Санченко, Національна консультантка з питань політичної адвокації та інтеграції питань бізнесу та прав людини у національні стратегічні документи

Експертна оцінка: ПРООН в Україні та Регіональний офіс ПРООН в Стамбулі

Всі права захищені. Жодна частина цієї публікації не може бути відтворена, збережена в пошуковій системі або передана в будь-якій формі будь-якими засобами, електронними, механічними, фотокопіюючими чи іншим чином, без попереднього дозволу ПРООН. Погляди, висловлені в цій публікації, належать авторам і не обов'язково представляють погляди Організації Об'єднаних Націй, включаючи ПРООН, або держав-членів ООН.

АБРЕВІАТУРИ І СКОРОЧЕННЯ

БПЛ	Бізнес та права людини
СВБ	Соціальна відповідальність бізнесу
ДБПЛ	Дотримання бізнесом прав людини
РЄ	Рада Європи
ОГС	Організація громадянського суспільства
КСВ	Корпоративна соціальна відповідальність
ДЗКСР	Директива про звітування щодо корпоративного сталого розвитку
ЄКПЛ	Європейська конвенція з прав людини
ЄСХ	Європейська соціальна хартія
ESG	Екологічні, соціальні та управлінські критерії (Environmental, Social and Governance)
ЄС	Європейський Союз
УУ	Уряд України
ПЛ	Права людини
HRDD	Процедура належної обачності щодо прав людини (Human Rights Due Diligence)
HNHRDD	Поглиблена процедура належної обачності щодо прав людини (Heightened Human Rights Due Diligence)
МБПЛ	Міжнародний білль про права людини
МПЕСКП	Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права
МПГПП	Міжнародний пакт про громадянські і політичні права
МОП	Міжнародна організація праці
МРГ	Міжвідомча робоча група
Мінекономіки	Міністерство економіки України

Мінюст	Міністерство юстиції України
НД	Народний депутат
НПД	Національний план дій
НОБП	Національне оцінювання базових показників у сфері бізнесу та прав людини
НКП	Національний контактний пункт
НУО	Неурядова організація
НІПЛ	Національна інституція з прав людини
НСПЛ	Національна стратегія у сфері прав людини
ОЕСР	Організація економічного співробітництва та розвитку
УВКПЛ	Управління Верховного комісара ООН з прав людини
ВВБ	Відповідальне ведення бізнесу
ЦСР	Цілі сталого розвитку
МСП	Малі та середні підприємства
ЗДПЛ	Загальна декларація прав людини
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ПРООН	Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй
Керівні принципи ООН	Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
Робоча група ООН	Робоча група ООН з питань бізнесу та прав людини

РЕЗЮМЕ

Метою цього ініційованого ПРООН **Дослідження** є охарактеризувати політико-правове і частково економічне підґрунтя для імплементації в Україні Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини (Керівні принципи ООН), оцінити статус їх інтеграції у поточну стратегічну політику та законодавчу базу України, з акцентуванням уваги на змінах, спричинених війною Російської Федерації проти України, що триває, а також надати органам державної влади рекомендації щодо можливих покращень політики з огляду на перспективу післявоєнного відновлення, ознаменованого, зокрема, набуттям Україною статусу держави-кандидата на членство в ЄС.

Дослідження є результатом **індивідуального кабінетного наукового пошуку**, проведеного із застосуванням низки загальнонаукових і спеціальних методів та підходів: формально-логічний (системно-структурний, аналітико-синтетичний та порівняльно-правовий методи, метод аналогії та метод «від абстрактного до конкретного» ін.), праксеологічний, прогностичний, герменевтичний тощо. Дослідження стосується широкого кола питань зовнішньої та внутрішньої політики України у сфері прав людини та сталого розвитку, законодавчої та нормативної бази, міжнародної та європейської стратегічної політики та правових норм і стандартів, а також позитивних практичних рекомендацій.

Дослідження включає стислий огляд політико-правової та законодавчої бази України щодо імплементації Керівних принципів ООН з акцентуванням уваги на Національній стратегії у сфері прав людини (НСПЛ), включаючи розділ із забезпечення дотримання прав людини в ході ведення господарської діяльності (про БПЛ) (§ 16); ключових висновків щодо позитивних аспектів і недоліків НСПЛ та інших стратегічних політико-правових актів, які стосуються БПЛ; рекомендацій щодо подальших розробок, які можуть допомогти у забезпеченні належного введення в дію Керівних принципів ООН в Україні.

Зокрема, **досліджуються такі питання:**

- 1. Контекстуальне підґрунтя: міжнародні зобов'язання України щодо імплементації Керівних принципів ООН;**
- 2. Стан імплементації в Україні політики у сфері БПЛ після 24 лютого 2022 року та під час війни, що триває;**
- 3. Стан реалізації розділу про БПЛ (§ 16) Національної стратегії України у сфері прав людини та Плану дій з її реалізації, в якому зосереджено увагу на:**
 - Аналізі змісту розділу про БПЛ з урахуванням Керівних принципів ООН, виявленні конкретних недоліків;
 - Оцінюванні реалізації розділу про БПЛ на основі результатів урядового моніторингу;
 - Рекомендаціях та пропозиціях щодо покращення розділу про БПЛ НСПЛ та Плану дій з її реалізації;

4. Аналіз інших наявних та майбутніх національних стратегічних документів, які стосуються щодо прав людини, відновлення та розбудови миру у світлі інтеграції Керівних принципів ООН, які, зокрема, стосуються найбільш актуальних для імплементації Керівних принципів ООН стратегічних політико-правових актів:

- i) Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року;
- ii) Національна економічна стратегія 2021 року;
- iii) Проект Плану відновлення України (ПВУ) як майбутнього національного стратегічного документа з прав людини, відновлення та розбудови миру, потенційно важливого для міжсекторальної інтеграції Керівних принципів ООН. Результатом аналізу проекту ПВУ є розробка пропозицій та коментарів щодо інтеграції Керівних принципів ООН у ПВУ, які було надіслано на розгляд Уряду України 31 серпня 2022 року.

Дослідження завершується загальними заключними зауваженнями і доповнюється чотирма Додатками.

Цілями Дослідження є:

- i) Окреслити ключові міжнародні зобов'язання України у сфері БПЛ як основу та рушійну силу імплементації Керівних принципів ООН;
- ii) Дослідити, як війна, що триває, та введення воєнного стану в Україні змінили спектр міжнародних зобов'язань, а також національні політичні та законодавчі пріоритети у сфері БПЛ;
- iii) Описати поточну політичну основу та рамки дій з питань прав людини (НСПЛ та План дій) у конкретній сфері БПЛ та визначити їх недоліки порівняно з положеннями Керівних принципів ООН;
- iv) Окреслити методи здійснення урядового моніторингу та оцінювання поступу в реалізації НСПЛ та виявити його слабкі сторони;
- v) З'ясувати результати виконання розділу про БПЛ НСПЛ та причини відсутності успіху;
- vi) Запропонувати рекомендації щодо перегляду розділу про БПЛ НСПЛ на основі логічної доцільності, положень Керівних принципів ООН та реальних потреб;
- vii) Надати міркування та коментарі щодо ефективного Плану дій з питань БПЛ згідно з рекомендаціями керівних документів Робочої групи ООН;
- viii) Визначити інші стратегічні політико-правові акти стосовно БПЛ та їхній поточний потенціал для впровадження Керівних принципів ООН, а також їхні недоліки, що уповільнюють інтеграцію Керівних принципів ООН;
- ix) Надати органам державної влади України та відповідним зацікавленим сторонам пропозиції та рекомендації щодо корисних підходів до імплементації Керівних принципів ООН шляхом узгодження політики.

Наближення України до членства в ЄС та її ціль з євроатлантичної інтеграції на тлі тривалої військової агресії Російської Федерації з 2014 року та неспровокованої повномасштабної війни проти України з 24 лютого 2022 року, подальші територіальні, економічні та людські втрати, формування активного проукраїнського партнерства міжнародної спільноти та держав – усі ці явища формують сучасні реалії українського політичного та соціально-економічного розвитку.

Воєнні дії підвищують цінність людського життя, прав людини, демократії та верховенства права, а отже, посилюють відповідальність державних інституцій за забезпечення та захист прав людини і відповідальність суб'єктів господарювання щодо дотримання прав людини. Безпрецедентні воєнні виклики вимагають прийняття належних рішень, які у жодному разі не повинні порушувати права людини та фундаментальні свободи. Хоча Україна змушена тимчасово обмежити деякі права людини у рамках, дозволених міжнародним правом, неможливо позбавити людей їх основних прав людини.

У результаті проведеного дослідження були сформульовані нижченаведені спостереження, які відображають ключові висновки та рекомендації щодо мети і цілей Дослідження:

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

1. Контекстуальне підґрунтя: міжнародні зобов'язання України щодо імплементації принципів у сфері БПЛ

1.1. Україна як держава-член ООН, починаючи з 1945 року та протягом 77 років свого членства, виконує свої міжнародні зобов'язання і бере участь у формуванні міжнародної політики та у правотворчості ООН. Усі основоположні універсальні договори, а також конвенції та хартії Ради Європи у галузі прав людини, конвенції МОП, відповідні правові акти ЄС формують загальне контекстуальне підґрунтя для прямих правових зобов'язань України щодо гарантування захисту прав людини з боку суб'єктів господарювання.

1.2. Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини (Керівні принципи ООН) 2011 року та Рекомендація CM/Rec (2016)3 Комітету Міністрів РЄ державам-членам про права людини та бізнес не накладають на Україну жодних нових міжнародних зобов'язань і не обмежують та не підривають жодних правових зобов'язань, які Україна вже має згідно з міжнародним правом у галузі прав людини. Ці документи забезпечують всеосяжну та значущу основу для покращення стандартів і практик у сфері бізнесу та прав людини, щоб досягти відчутних результатів у справі захисту фізичних осіб і громад, чиї права порушені внаслідок господарської діяльності, сприяючи таким чином соціально сталій глобалізації.

1.3. Національна стратегія розвитку України орієнтована на Порядок денний ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року та ЦСР. ООН вимагає, щоб питання прав людини було включено в політику та практику для перетворення амбіційних ЦСР на конкретні дії. Пункт 67 Порядку денного ООН до 2030 року закликає держави сприяти розвитку динамічного і високо функціонального бізнес-сектора, захищаючи при цьому трудові права та дотримуючись стандартів у галузі охорони навколишнього середовища і здоров'я згідно з міжнародними нормами і угодами та іншими поточними ініціативами у цій сфері, такими як: Керівні принципи з питань бізнесу та прав людини. Порядок денний ООН до 2030 року та Керівні принципи ООН мають важливе значення для покращення сталого корпоративного розвитку на міжнародному та національному рівнях.

1.4. Отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС у червні 2022 року актуалізує завдання щодо узгодження національних політик з політиками ЄС та гармонізації національного законодавства із законодавством ЄС. ЄС розвиває свою соціальну економіку та є одним з провідних світових лідерів у сфері БПЛ. П'ятнадцять держав-членів ЄС імплементують Національні плани дій з питань БПЛ відповідно до вимог Керівних принципів ООН, Переглянутої стратегії ЄС 2011-2014 щодо корпоративної соціальної відповідальності та Рекомендації CM/Rec (2016)3 КМРЕ. ЄС та його держави-члени зобов'язуються імплементувати Керівні принципи ООН та зміцнюють зусилля з регулювання питань у сфері БПЛ шляхом розробки і застосування законодавства стосовно процедури належної обачності щодо прав людини (HRDD).

Угода про асоціацію між Україною та ЄС містить принципи БПЛ і є політичною та економічною рушійною силою для імплементації Керівних принципів ООН в Україні. Умови вступу до ЄС включатимуть вимоги у сфері БПЛ, оскільки ведення бізнесу в ЄС має відповідати нормам законодавства ЄС в частині корпоративної поваги прав людини, зокрема, обов'язкової процедури HRDD у ланцюгах постачання.

1.5. Майбутнє членство України в ОЕСР передбачає імплементацію численних інструментів «м'якого права» ОЕСР у сфері БПЛ, зокрема, в частині процедури HRDD у різних секторах господарської діяльності. Дотримуючись зобов'язань згідно з Декларацією ОЕСР 1979 року та Керівними принципами ОЕСР для багатонаціональних підприємств (оновленими у 2011 році), Україна заснувала та має забезпечувати функціонування Національного контактного пункту з питань відповідального ведення бізнесу (НКП з питань ВВБ) як державного позасудового механізму розгляду скарг.

1.6. Нещодавно прийняті стратегічні політико-правові акти, насамперед, Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року (2020 р.), Національна стратегія у сфері прав людини (2021 р.) та Національна економічна стратегія на період до 2030 року (2021 р.), були ухвалені для забезпечення потреб сталого розвитку України і ґрунтуються на її міжнародних зобов'язаннях. У сукупності вони забезпечують загальну, хоча і не всеохоплюючу, політичну, правову та практичну основу для імплементації Керівних принципів ООН в Україні.

2. Складні зміни у політиці та законодавстві України у сфері БПЛ після 24 лютого 2022 року та під час війни, що триває

2.1. Передвоєнна програма діяльності Уряду передбачала ключові завдання з питань БПЛ у сфері економічного розвитку. Планувалося:

- i) Створити сприятливе середовище для розвитку та ведення бізнесу, що зробить ринок в Україні максимально чесним та прозорим і зменшить державне регулювання до необхідного мінімуму;
- ii) Створити сприятливі умови для розвитку сильного та конкурентоспроможного сектору МСП;
- iii) Упровадити міжнародні стандарти корпоративного управління у систему управління державними компаніями з метою підвищення рівня їх доходів та інвестиційної привабливості шляхом внесення законодавчих змін, спрямованих на покращення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава;
- iv) Впровадити міжнародні стандарти та забезпечити виконання міжнародних зобов'язань у сфері зайнятості і трудової міграції;
- v) Посилити безпеку життя та здоров'я працівників, упровадити принципи аналізу ризиків та інвестування в охорону праці;
- vi) Відновити системність соціального діалогу між працівниками, роботодавцями і державою тощо.

2.2. Повномасштабна війна Російської Федерації проти України спричинила введення воєнного стану в Україні. Держава має повноваження запроваджувати додаткові зобов'язання щодо військової служби, тимчасові (до закінчення періоду воєнного стану) обмеження права на приватне життя, свободу віросповідання та висловлювання, права на мирні зібрання, права на працю, права власності, права на освіту та свободу пересування, а також права та законні інтереси юридичних осіб у межах та обсягах, необхідних для забезпечення введення і реалізації воєнного стану. При цьому міжнародні зобов'язання України та воля народу України розвивати демократичну державу на засадах верховенства права та цінностей прав людини є незмінними.

2.3. Крім того, імплементуючи деякі положення Стовпа I Керівних принципів ООН «Обов'язок держави захищати права людини», Уряд України запровадив нове законодавство і запровадив нові державні програми підтримки населення та суб'єктів господарювання, насамперед тих, хто втратив роботу і бізнес через воєнні дії. Заходи Уряду спрямовані на підтримку бізнесу в умовах війни, що має запобігти колапсу української економіки. Він діє на підтримку та надання допомоги суб'єктам господарювання – як суто українським, так і міжнародним, аби вони не стали співучасниками будь-яких порушень прав людини під час війни чи воєнних дій, розпочатих під час війни, а натомість були рушіями поточного відновлення та подальшої післявоєнної відбудови і примирення. Уряд України дотримався положень Керівних принципів ООН, викладених у Принципі 7 Стовпа I «Підтримка дотримання бізнесом прав людини у постраждалих від конфлікту регіонах».

2.4. Нововведені державні програми та ініціативи включають: 1) Компенсація роботодавцям за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб; 2) Програма тимчасової релокації підприємств із регіонів, які постраждали від війни; 3) Єдина платформа цифрової взаємодії для допомоги з релокації бізнесу; 4) розширена Програма кредитування «5-7-9%»; 5) Нова економічна стратегія в умовах війни як комплекс державних програм. Перша програма «ЄРобота» заохочує громадян працювати в Україні шляхом надання безповоротної державної допомоги для створення власного бізнесу, розширення малого та середнього бізнесу, початку нової кар'єри та будівництва нової інфраструктури. Розробляються й інші програми.

2.5. Парламент та Уряд України прийняли та продовжують розробляти закони і підзаконні акти щодо зниження податків, запровадження декларативного принципу роботи без отримання ліцензій, скасування надмірних перевірок, регулювання трудових відносин, спрощення ведення бізнесу, покращення соціального страхування, функціонування судової системи тощо. Огляд вибраних законів та законопроектів з питань регулювання відповідального ведення бізнесу в умовах воєнного стану в Україні наведений у Додатку 1 до цього Дослідження.

2.6. Проект Плану відновлення України (ПВУ), який наразі розробляється Урядом України, повинен стати міцним конгломератом стратегічних та операційних цілей і заходів, що мають бути здійснені у 24 сферах протягом наступного десятиліття (2022 – 2032). Це дозволить акумулювати зусилля і ресурси України та її партнерів за кордоном для її виживання і подальшого післявоєнного прогресу. Проект ПВУ є потенційною політико-правовою основою для інтеграції аґенди з питань БПЛ як міжсекторального наскрізного питання у його відповідні частини.

3. Стан інтеграції Керівних принципів ООН у розділ про бізнес та права людини (§ 16) Національної стратегії у сфері прав людини та його реалізації відповідно до Плану дій

3.1. У **Національній стратегії у сфері прав людини** (НСПЛ), оновленій у 2021 році, вкарбовано політичну волю щодо імплементації Керівних принципів ООН. Комплексна мета НСПЛ включає забезпечення пріоритету прав і свобод людини як визначального чинника провадження господарської діяльності нарівні з пріоритетом прав людини у формуванні та імплементації державної політики, реалізації повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування. У розділі про БПЛ (§ 16) НСПЛ розглядає, зокрема, стратегічний напрям із забезпечення дотримання суб'єктами господарювання прав людини. У ньому визначено стратегічну ціль діяльності у сфері БПЛ, проблему, яку необхідно вирішити, завдання для досягнення стратегічної цілі, а також очікувані результати та основні показники для оцінювання ефективності докладених зусиль.

3.2. Факт інтегрування стратегічного напрямку у сфері БПЛ у НСПЛ загалом оцінюється позитивно. Однак зміст § 16 не зовсім відповідає вимогам Керівних принципів ООН. Він має низку недоліків: 1) формулювання стратегічної цілі реалізації § 16 характеризується необґрунтованою проґалиною – практично поза увагою

залишено Стопв І «Обов'язок держави захищати права людини»; 2) не передбачено розроблення та реалізацію Плану дій з питань БПЛ; 3) визначені завдання для вирішення проблеми у сфері БПЛ, очікувані результати та основні показники для оцінювання прогресу є неточними і не узгоджені між собою. Конкретні детальні рекомендації щодо можливих шляхів усунення таких недоліків з метою узгодження змісту § 16 з Керівними принципами ООН, при збереженні при цьому загальної структури НСПЛ, запропоновані у підрозділі 2.2 цього Дослідження.

3.3. Виявлені недоліки § 16 доповнюються несприятливим підходом до забезпечення його імплементації. План дій з реалізації НСПЛ на 2021 – 2023 роки (План дій) передбачає лише один захід – вивчення найкращих практик імплементації Керівних принципів ООН, Десяти принципів Глобального договору ООН та Рекомендації CM/Rec (2016)3 Комітету Міністрів РЄ державам-членам про права людини та бізнес. Жодних інших подальших кроків не заплановано. Міністерство юстиції (Мінюст), яке на це уповноважено, надало звіт про його реалізацію та подання результатів дослідження з відповідними пропозиціями на розгляд Уряду України. Саме проведене дослідження та пропозиції недоступні громадськості (станом на вересень 2022 року). Зі слів співробітника, Мінюстом було запропоновано розробити дорожню карту з імплементації Керівних принципів ООН в Україні та визначити центральний орган виконавчої влади, котрий буде уповноважено розробляти стратегічний напрям у сфері БПЛ у подальшому. Інформація про рішення Уряду України щодо цих пропозицій не оприлюднена ані на веб-порталі електронного Уряду, ані на веб-сайті Мінюсту.

3.4. НСПЛ містить низку стратегічних напрямів, які можуть переплітатися з § 16 про БПЛ у загальному контексті Керівних принципів ООН, коли йдеться про реалізацію прав людини в економічних відносинах та можливі або фактичні порушення таких прав. Сюди відноситься забезпечення права на справедливий суд (§ 4); запобігання та протидія дискримінації (§ 8); забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (§ 9); запобігання та протидія насильству за ознакою статі, експлуатації, торгівлі людьми (§ 10); забезпечення права на працю та соціальний захист (§ 13); забезпечення екологічних прав (§ 15); забезпечення прав іноземців та осіб без громадянства (§ 19); забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб (§ 21); забезпечення прав осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України (§ 22); підвищення рівня обізнаності у сфері прав людини (§ 27). Вони не враховуються у ході моніторингу імплементації Керівних принципів ООН в Україні.

3.5. Наявний державний моніторинг зосереджено лише на розробленні Урядом України законодавчих та підзаконних актів, але цього недостатньо. Адже він не відображає цілісної панорами зусиль, які докладаються органами державної влади для реалізації обов'язку держави захищати права людини у господарській діяльності, дій з боку суб'єктів господарювання щодо дотримання прав людини, досвіду носіїв прав у реалізації їх прав людини у господарській діяльності. Такий державний моніторинг не надає належних підтверджень про практичні результати реалізації цілей НСПЛ і не стимулює подальший розвиток діяльності.

3.6. Серед причин слабкої інтеграції Керівних принципів ООН у НСПЛ та її слабкої імплементації можна визначити такі:

- i) Низький рівень обізнаності про Керівні принципи ООН та загальні структурні і кадрові зміни у Мінюсті, який відповідав за розробку НСПЛ, та в інших відповідних органах державної влади, а також серед українських підприємців, ОГС та експертів у різних галузях;
- ii) Недостатня інституційна спроможність для отримання та застосування знань про БПЛ особами, які відповідають за ухвалення рішень на міністерському рівні;
- iii) Концентрація обов'язків щодо імплементації розділу про БПЛ на урядовому рівні без залучення зацікавлених сторін та без делегування обов'язків органам державної влади та суб'єктам на місцевому рівні;

- iv) Першочерговість уваги Уряду України до викликів війни та заходів гуманітарного реагування. Аспекти політики у сфері БПЛ – посилення обов'язку держави захищати права людини в сфері господарської діяльності у воєнний час; корпоративна відповідальність щодо дотримання прав людини на постраждалих від конфлікту територіях та на решті території України; поглиблена процедура належної обачності щодо прав людини в умовах війни; розширений доступ до засобів захисту прав людини від порушень з боку суб'єктів господарювання – залишилися поза увагою Уряду України;
- v) Відсутність у державному бюджеті асигнувань на імплементацію НСПЛ, у тому числі й розділу про БПЛ.

4. Аналіз інших наявних та майбутніх національних стратегічних документів щодо прав людини, відновлення та розбудови миру у світлі інтеграції принципів БПЛ

4.1. За останні роки в Україні було прийнято низку стратегічних політико-правових актів у різних секторах у загальному контексті імплементації Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року та ЦСР. Й євроінтеграція – набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС – є дуже сильним рушійним фактором численних трансформацій в Україні. Угода про асоціацію між Україною та ЄС є потужним інструментом прогресивного і комплексного покращення національної політики, законодавства та практики, а також застосовної адвокації на користь імплементації Керівних принципів ООН в Україні.

4.2. Серед значущих національних стратегічних політико-правових документів, сфери дії яких корелюються з принципами БПЛ, є Національна стратегія у сфері прав людини (2021 р.); Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року (2020 р.); Національна економічна стратегія на період до 2030 року (2021 р.); Основні принципи (Стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року (2019 р.); Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року (2021 р.); Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року (2021 р.); Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» (2017 р.); Стратегія людського розвитку (2021 р.); Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (2021 р.); Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери (2020 р.). Усі разом вони формують загальну політико-правову основу у сфері БПЛ, хоча в багатьох з них фокус на БПЛ чітко не позиціонується.

4.3. Прийнята у 2020 році у зв'язку з виконанням зобов'язань у рамках ОЕСР, **Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року** (Концепція) та План заходів з її виконання є першими стратегічними політико-правовими та програмними документами, які започаткували створення нормативної основи у сфері БПЛ в Україні. Хоча зобов'язання в рамках ОЕСР не є юридично обов'язковими («жорсткими»), а передбачають добровільні дії держави.

Концепція визначає три основні сфери розвитку соціально відповідального бізнесу (СВБ): охорона навколишнього природного середовища, зайнятість населення та розвиток трудових відносин. Вона передбачає низку заходів у кожній сфері, яких має вживати СВБ. Нею визначено шляхи, якими має рухатися держава для запровадження соціальної відповідальності у бізнесі, передбачено низку короткострокових і довгострокових результатів для національної економіки та показників для моніторингу її ефективності.

Загалом, Концепція та План заходів сприяють імплементації деяких принципів Стовпа I Керівних принципів ООН «Обов'язок держави захищати права людини» і забезпечують суб'єктам господарювання політико-правову основу для реалізації Стовпа II Керівних принципів ООН «Корпоративна відповідальність поважати права людини». Однак у них бракує положень щодо доступу до засобів захисту прав людини, які б імплемтували положення Стовпа III Керівних принципів ООН «Доступ до засобів захисту прав», адже створений Національний контактний пункт з питань відповідального ведення бізнесу (НКП з питань ВВБ) не демонструє своєї ефективності в якості державного позасудового механізму розгляду скарг.

Зважаючи на відсутність публічної інформації щодо імплементації Концепції, оцінити її ефективність навряд чи можливо. До початку вересня 2022 року офіційний веб-портал Національного контактного пункту не був доступний; жодні огляди чи моніторингові звіти щодо імплементації Концепції не були оприлюднені. Перший огляд стану та розвитку СВБ в Україні заплановано на 2025 рік, наступний – на 2030 рік.

4.4. Національна економічна стратегія на період до 2030 року є ключовим стратегічним політико-правовим документом для реалізації однієї з основних цілей державної політики – підвищення добробуту українського населення. Вона є матрицею для багатьох секторальних стратегій та політик, законодавства та практики, а також відповідним стратегічним політико-правовим документом для інтеграції та імплементації Керівних принципів ООН.

Проте аналіз концептуальної частини Стратегії та окремих стратегічних напрямів виявляє її певні недоліки. Кореляції з питаннями БПЛ є досить слабкими у формулюванні орієнтирів, принципів та цінностей Стратегії. Це є особливо несприятливим в умовах війни, що зумовлюють необхідність посилення державного обов'язку захищати права людини та підвищення соціальної відповідальності бізнесу. Більша частина з двадцяти визначених у Стратегії напрямів мають потенціал до забезпечення чіткої та ефективної інтеграції Керівних принципів ООН у відповідні шляхи та завдання реалізації, у цільові показники моніторингу прогресу та очікувані результати. Напрямок 19 «Культурно-ціннісна трансформація України» стосується цінностей прав людини у сфері бізнесу, але звучує сприйняття підходу БПЛ у господарській діяльності до питань державно-приватного партнерства та доброчесності (етики) бізнесу.

Станом на вересень 2022 року відсутня інформація про єдиний План дій з реалізації Національної економічної стратегії чи конкретні Плани дій за кожним її стратегічним напрямом. Відсутній і конкретний План дій з імплементації Напряму 19 з акцентуванням уваги на розвитку ціннісного підходу до ведення бізнесу.

4.5. Умови війни спричинили нагальну потребу у розробленні **Плану відновлення України** (ПВУ) як частини широкомасштабного політичного процесу відновлення України. Проект ПВУ містить перелік заходів для післявоєнного відновлення та розвитку України у 24 сферах; пропозиції щодо пріоритетних реформ і стратегічних ініціатив; переліки нормативно-правових актів, прийняття та імплементація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний та післявоєнний періоди.

Аналіз проєктів матеріалів для ПВУ, розроблених 24 робочими групами, показує, що матеріали і) структуровані по-різному; ii) використовують різні підходи до систематизації і формулювання пропозицій щодо заходів; iii) мають значний обсяг; iv) містять багато питань, вивчення яких потребує спеціальних знань.

Загалом, аналіз проєкту ПВУ доводить, що в ньому наявна низка сфер, де може бути застосовано принципи БПЛ, але відсутній концептуальний фокус на імплементації Керівних принципів ООН.

4.6. Пропозиції, розроблені в рамках цього Дослідження (Додаток 3), стосуються дев'яти сфер проєкту ПВУ: Європейська інтеграція; Відновлення та розвиток економіки; Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток; Енергетична безпека; Державне управління; Діджиталізація; Юстиція; Екологічна безпека; Права людини. Запропоновані пропозиції та коментарі зосереджені на інтеграції Керівних принципів ООН у заплановані кроки, заходи та діяльність у рамках трьох етапів: «Економіка воєнного часу: Все для

перемоги!» 2022, «Відновлення, перезапуск економіки та інститутів» 2023-2025 та «Структурна модернізація та повна інтеграція в ЄС» 2026-2032. Пропозиції та коментарі до них обґрунтовані необхідністю виконання міжнародних зобов'язань України у сфері БПЛ перед ООН, МОП, ЄС, Радою Європи та ОЕСР. Також надаються посилання на відповідні положення Керівних принципів ООН, міжнародні та європейські політичні та правові акти, стандарти, рекомендації, інструменти тощо до уваги осіб, відповідальних за прийняття рішень, для використання ними у політико-правовому бенчмаркінгу та заходах з імплементації.

На основі вищенаведених ключових висновків пропонується ряд **основних стратегічних та операційних рекомендацій**. Деякі інші рекомендації та аргументи до них наведено у тексті Дослідження нижче.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Стратегічні

Посилити контекстуальне підґрунтя для інтеграції Керівних принципів ООН у політику, законодавство та практику України на основі міжнародних зобов'язань України

1.1. Україна має відмовитися від свого відступу від виконання деяких міжнародних зобов'язань у сфері прав людини в рамках МПЕСКП та ЄКПЛ після припинення воєнного стану, спричиненого повномасштабною війною Російської Федерації проти України. Як МПЕСКП, так і ЄКПЛ мають важливе значення для імплементації Керівних принципів ООН в Україні.

1.2. Важливо перетворити загальну міжнародну та, зокрема, європейську підтримку боротьби України за мир, суверенітет і повну незалежність, що підірвані розв'язаною Російською Федерацією війною, на переваги для забезпечення, дотримання та захисту прав людини фізичних осіб та громад від їх порушень з боку внутрішнього і транснаціонального бізнесу.

1.2.1. Набуття Україною статусу держави-кандидата на членство в ЄС у червні 2022 року є найпотужнішим політичним та економічним рушійним чинником для імплементації Керівних принципів ООН. Гармонізація законодавства України із законодавством ЄС повинна у системний, а не у фрагментарний спосіб охоплювати норми і стандарти у сфері БПЛ стосовно трьох Стовпів Керівних принципів ООН: обов'язок держави захищати права людини у сфері бізнесу, відповідальність бізнесу поважати /дотримуватися прав людини, доступ до ефективних засобів захисту прав людини від порушень з боку суб'єктів господарювання за допомогою судових, державних і недержавних позасудових механізмів розгляду скарг.

Перспективне членство в ОЕСР має супроводжувати і доповнювати вступ України до ЄС, оскільки держави-члени ОЕСР та багатосторонні донори розглядають права людини як засіб покращення якості розвитку економічного співробітництва з огляду на очевидні зв'язки між порушеннями прав людини, бідністю, відчуженням, вразливістю та конфліктом.

В умовах війни, що триває, та майбутнього післявоєнного відновлення нагально необхідно запровадити, відповідно до законодавства ЄС та норм і стандартів ОЕСР, обов'язок держави захищати права людини, посилену корпоративну відповідальність щодо дотримання прав людини, включаючи процедуру NHRDD, вимоги «не нашкод» та цілі з «відбудови кращої України». Бізнес ЄС працюватиме та інвестуватиме в Україну з повним дотриманням орієнтованої на БПЛ політики ЄС, передового законодавства щодо процедури HRDD, ESG, антикорупційних та

недискримінаційних норм, доступу до системи справедливого правосуддя та неупередженого врегулювання спорів тощо. Умови вступу до ЄС включатимуть увесь набір орієнтованих на БПЛ вимог, які стосуються різних секторальних політик і законодавчих актів

1.2.2. Політика України потребує більшої узгодженості, як горизонтальної, так і вертикальної, для ефективної імплементації Керівних принципів ООН, особливо з огляду на нові реалії кандидатства України на членство в ЄС, війну та майбутнє післявоєнне відновлення.

Принаймні три чинні стратегічні політико-правові документи мають бути сумісними між собою і пронизані Керівними принципами ООН – Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, Національна стратегія у сфері прав людини, Національна економічна стратегія на період до 2030 року. Кожен із названих документів має бути переглянутий та оновлений відповідно до положень Керівних принципів ООН.

1.2.3. Проєкт Плану відновлення України, базований на Декларації Лугано та Принципах Лугано, має реалізувати свій потенціал щодо БПЛ у дії та інтегрувати аґенду з питань БПЛ як міжсекторальне наскрізне питання у його відповідні частини.

1.2.4. Завдяки інтеграції Керівних принципів ООН у національні стратегічні політико-правові та законодавчі акти Україна зможе отримати переваги, які зокрема включають:

- i) прогрес за всіма показниками ЦСР;
- ii) гармонізацію політики, регулювання та практики держави та суб'єктів господарювання із законодавством ЄС та європейською системою соціальної ринкової економіки, а також рамками глобалізованого ринку;
- iii) залучення прямих іноземних інвестицій для пом'якшення негативних наслідків війни;
- iv) доступ до глобальних та регіональних кредитів і глобальних та регіональних ланцюгів постачання;
- v) створення гідних робочих місць та вирішення проблеми виїзної міграції;
- vi) стале та справедливе економічне зростання;
- vii) покращення джерел засобів до існування та соціального захисту населення;
- viii) розширення економічних прав і можливостей жінок;
- ix) зменшення нерівності в цілому.

2. Операційні

Поліпшити операційний потенціал інтеграції Керівних принципів ООН у національні політико-правові та законодавчі акти

2.1. Для запобігання порушенням бізнесом прав людини та для боротьби з ними (зокрема, для формування політико-правової основи, застосування на практиці, здійснення моніторингу та оцінки, подання позовів до суду, захисту жертв, врегулювання спорів тощо) необхідно проводити широкі інформаційні кампанії та заходи з підвищення обізнаності про Керівні принципи ООН та практику їх впровадження для осіб, які приймають рішення на міністерському, регіональному та місцевому рівнях, суддів і практикуючих юристів, НІПЛ, бізнес-сектору, ОГС, включаючи профспілки, правозахисників та асоціації експертів, для наукових кіл, ЗМІ тощо.

2.2. Для підвищення людської та інституційної спроможності, необхідної для імплементації Керівних принципів ООН, відповідні органи державної влади повинні мати в складі їх персоналу обізнаних у питаннях БПЛ посадових осіб, які мають відповідні повноваження та підтримку.

Це допоможе:

- i) покращувати стратегічні політико-правові документи з питань БПЛ та плани їх реалізації – зміст їх текстів та їх горизонтальну і вертикальну узгодженість;
- ii) керувати та координувати їх імплементацію за участю багатьох зацікавлених сторін;
- iii) забезпечувати здійснення моніторингу їх імплементації та оцінки її прогресу;
- iv) розробляти необхідні оновлення та впроваджувати їх.

2.3. Для покращення наявних стратегічних політико-правових документів з питань БПЛ

2.3.1. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року (Концепція)

Доцільно провести оцінку Концепції, оновити План заходів з її виконання та здійснити покращення її стратегічної цілі та напрямів, шляхів та засобів реалізації, очікуваних результатів і показників моніторингу.

Необхідно налагодити роботу Національного контактного пункту з питань ВВБ для забезпечення розгляду випадків недотримання норм і стандартів ОЕСР, тобто роботу державного позасудового механізму розгляду скарг.

Необхідно переглянути процедуру моніторингу імплементації Концепції. Результати моніторингу мають бути регулярними, прозорими та доступними громадськості.

Причини для виконання такої роботи, серед іншого, включають наступне: держава, суб'єкти господарювання (вітчизняні та іноземні) та населення стикаються в умовах нинішньої війни та стикатимуться у найближчі роки з багатьма викликами і проблемами, які мають бути вирішені з повним урахуванням дотримання прав людини, потреб відновлення та міжнародних правових зобов'язань. Набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС і перспективне членство в ОЕСР передбачають великий обсяг робіт з гармонізації законодавства та перегляду практики. Важливою складовою таких процесів може стати імплементація Керівних принципів ООН, і, як варіант, НПД з питань БПЛ може доповнити Концепцію.

2.3.2. Розділ про БПЛ (§ 16) Національної стратегії у сфері прав людини (НСПЛ)

Зміст

Цей розділ має бути переглянутий для усунення численних наявних прогалин і недоліків у його змісті (їх описано у підрозділах 2.1.1 і 2.2.1 цього Дослідження). Перш за все, слід інтегрувати положення Стовпа I Керівних принципів ООН про обов'язок держави захищати права людини від порушень з боку суб'єктів господарювання; мають бути належним чином розроблені положення щодо відповідальності держави та суб'єктів господарювання за забезпечення ефективного доступу до судових, державних і недержавних позасудових механізмів розгляду скарг жертв порушень прав людини, спричинених суб'єктами господарювання.

Комбінований ефект

Розділ про БПЛ (§ 16) має розглядатися як такий, що взаємопов'язаний з іншими дотичними до БПЛ розділами НСПЛ: забезпечення права на справедливий суд (§ 4); запобігання та протидія дискримінації (§ 8); забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (§ 9); запобігання та протидія насильству за ознакою статі, експлуатації, торгівлі людьми (§ 10); забезпечення права

на працю та соціальний захист (§ 13); забезпечення екологічних прав (§ 15); забезпечення прав іноземців та осіб без громадянства (§ 19); забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб (§ 21); забезпечення та захист прав осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України (§ 22); підвищення рівня обізнаності у сфері прав людини (§ 27). Такий підхід забезпечить комбінований ефект впровадження Керівних принципів ООН.

Уповноважений орган для управління

Для забезпечення ефективної імплементації Керівних принципів ООН розробкою, реалізацією та проміжним моніторингом реалізації розділу про БПЛ має управляти та координувати уповноважений орган державної влади, який має для цього достатню людську та інституційну спроможність. Під керівництвом уповноваженого органу державної влади може бути створена спеціальна міжміністерська робоча група або керівний комітет/робоча група зі змішаним за статусом учасників персональним складом (державні службовці, представники НППЛ, суб'єкти господарювання, ОГС, наукові кола тощо) для просування та підтримки імплементації розділу про БПЛ.

План дій

Необхідно переглянути План дій з реалізації НСПЛ; діяльність з імплементації Керівних принципів ООН має бути більш видимою. Якщо Уряд України вирішить, що подальші дії з імплементації § 16 мають бути частиною загального Плану дій з реалізації НСПЛ, доцільно застосовувати комплексний підхід до впровадження Керівних принципів ООН. Запланована діяльність повинна:

- i) відповідати трьом Стовпам Керівних принципів ООН;
- ii) бути поєднана у логічній послідовності для досягнення стратегічної цілі, встановленої у § 16, для виконання визначених завдань і досягнення очікуваних результатів;
- iii) бути результатом обговорення Урядом України того, як він планує усунути прогалини і недоліки у своїх заходах із захисту фізичних осіб та громад від порушень прав людини з боку суб'єктів господарювання;
- iv) здійснюватися на національному, регіональному та місцевому рівнях;
- v) ґрунтуватися на взаємодії багатьох зацікавлених сторін у процесі планування, реалізації та моніторингу;
- vi) підтримуватися достатніми людськими та бюджетними ресурсами для гарантування реалізації Плану дій.

Доцільним є запровадження окремого НПД з питань БПЛ з урахуванням Настанов ООН щодо Національних планів дій з питань бізнесу та прав людини та кращої практики європейських та інших іноземних країн. Дослідження ПРООН 2021 року «Бізнес та права людини в Україні як умова та рушій сталого розвитку у контексті впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини в Україні» відображає сфокусований на українських реаліях аналіз аспектів імплементації Керівних принципів ООН, включаючи питання щодо НПД з питань БПЛ.

Оцінка, моніторинг

При визначенні стану імплементації Керівних принципів ООН у рамках НСПЛ резонним є, щоб регулярний державний моніторинг стосувався не лише стратегічного напрямку, вказаного у розділі про БПЛ (§ 16), але і стратегічних напрямів, які можуть бути з ним взаємопов'язані – вищезгадані §§ 4, 8, 9, 10, 13, 15, 19, 21, 22, 27, коли заходи, вжиті для їх реалізації, стосуються питань БПЛ.

Моніторинг не повинен обмежуватися лише зведенням результатів розроблення Урядом України проєктів законодавчих та підзаконних актів, він має також брати до уваги внесок Парламенту та інформацію про відповідну практичну діяльність, отриману від суб'єктів господарювання

та організацій громадянського суспільства (зацікавлених сторін), які застосовують прийняті Парламентом та Урядом України правові норми. Моніторинг має надавати належні підтвердження про практичні результати реалізації НСПЛ та сприяти подальшим розробкам та/або оновленню пріоритетів і розподілу необхідних для цього ресурсів.

2.3.3. Національна економічна стратегія на період до 2030 року (НЕС)

Доцільно перетворити НЕС, що є матрицею для багатьох секторальних стратегій та політик, законодавства і практики, на відповідний стратегічний політико-правовий документ для інтеграції та імплементації Керівних принципів ООН в Україні.

Для цього, як мінімум, доцільно:

- i) Посилити кореляції з БПЛ у формулюванні орієнтирів, принципів та цінностей НЕС, переліку неприйнятних кроків, заборонених напрямків руху, визнаних критичними перешкодами для економічного розвитку;
- ii) Реалізувати потенціал більшості з двадцяти напрямів стратегічного курсу національної економічної політики (верховенство права, регуляторне середовище, управління державною та комунальною власністю, міжнародна економічна політика і торгівля, репутація (розвиток репутації), інвестиційна привабливість, підприємництво, цифрова економіка, культурно-ціннісна трансформація України тощо) шляхом чіткої та ефективної інтеграції Керівних принципів ООН у відповідні шляхи та завдання імплементації, у цільові індикатори для моніторингу прогресу та очікувані результати.
- iii) Глибше розробити напрям 19 «Культурно-ціннісна трансформація України», який стосується цінності прав людини у сфері бізнесу, але звужує сприйняття підходу БПЛ у господарській діяльності до питань державно-приватного партнерства і доброчесності (етики) бізнесу.

Оскільки єдиного Плану дій з реалізації НЕС немає, План дій з імплементації напряму 19 НЕС з акцентуванням уваги на розвитку ціннісного підходу до ведення бізнесу може стати важливим інструментом для імплементації Керівних принципів ООН. Він може стати окремим Національним планом дій з питань БПЛ, розробленим під загальною «парасолькою» НЕС. Його розробка та подальша реалізація можуть ґрунтуватися на підході Настанов ООН щодо Національних планів дій з питань бізнесу та прав людини, найкращій європейській та світовій практиці.

2.3.4. План відновлення України (ПВУ)

Оскільки проєкт ПВУ є надзвичайно об'ємним документом, який складається з напрацювань 24 робочих груп з розробки матеріалів у різних секторах, які значною мірою не орієнтовані на БПЛ, детальні пропозиції з питань БПЛ можуть опрацьовуватися у ході та в результаті предметних консультацій між експертами з питань БПЛ та відповідними експертами органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, представниками бізнесу, профспілок, наукових кіл, ОГС та іноземними експертами – членами секторальних робочих груп Національної ради з питань відновлення України від наслідків війни.

Також було б корисно включити експертів з питань БПЛ до таких робочих груп і, можливо, залучити їх до діяльності Офісу реформ Уряду України, який відповідає за інформаційно-аналітичну підтримку робочих груп.

Загальний вибір підходу до інтеграції Керівних принципів ООН у стратегічні політико-правові акти України залежить від політичної волі та зацікавленості органів влади України, достатності людської та інституційної спроможності та виділених для цього ресурсів.

Незважаючи на те, що Концепція та НСПЛ супроводжуються Планами дій, які мають свої конкретні пріоритети і структуру, а НЕС не супроводжується ані загальними, ані секторальними Планами дій, може бути вигідним розробити окремий НПД з питань БПЛ під «парасолькою» НЕС. У цьому випадку не буде потреби дотримуватися «жорсткої» структури Планів дій до Концепції та НСПЛ, щоб «протиснути» у їх зміст контекст БПЛ. При цьому буде можливість застосувати перевірений іншими державами комплексний підхід для належного розвитку імплементації Керівних принципів ООН відповідно до Настанов ООН щодо НПД з питань БПЛ. Національне оцінювання базових показників (НОБП) 2019 року та Дослідження ПРООН 2021 року «Бізнес та права людини в Україні як умова та рушій сталого розвитку у контексті впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини в Україні» забезпечують інформацією про формування належної основи для українського НПД з питань БПЛ.

ЗМІСТ

1. ВСТУП	21
1.1. Контекстуальне підґрунтя: міжнародні зобов'язання України щодо імплементації Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини	22
1.2. Складні зміни у політиці та законодавстві України у сфері БПЛ після 24 лютого 2022 року та під час війни, що триває	27
2. СТАН ІНТЕГРАЦІЇ КЕРІВНИХ ПРИНЦИПІВ ООН У РОЗДІЛ ПРО БІЗНЕС ТА ПРАВА ЛЮДИНИ (§ 16) НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ ВІДПОВІДНО ДО ПЛАНУ ДІЙ	32
2.1. Ключові висновки	33
2.1.1. Розділ про бізнес та права людини чинної Національної стратегії у сфері прав людини: огляд та виявлені недоліки	33
2.1.2. Оцінка поточного стану імплементації розділу про бізнес та права людини Національної стратегії у сфері прав людини за результатами урядового моніторингу	37
2.2. Рекомендації та пропозиції щодо покращення розділу про бізнес та права людини Національної стратегії у сфері прав людини та відповідної частини Плану дій з її реалізації	43
2.2.1. Покращення змісту розділу про бізнес та права людини Національної стратегії у сфері прав людини	43
2.2.2. Міркування та коментарі щодо Плану дій та його реалізації	49

3. АНАЛІЗ ІНШИХ НАЯВНИХ ТА МАЙБУТНІХ НАЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ З ПРАВ ЛЮДИНИ, ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗБУДОВИ МИРУ У СВІТЛІ ІНТЕГРАЦІЇ КЕРІВНИХ ПРИНЦИПІВ ООН З ПИТАНЬ БІЗНЕСУ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ	52
3.1. Ключові висновки	53
3.1.1. Поточні національні політико-правові акти та підстави для інтеграції Керівних принципів ООН	53
3.1.2. План відновлення України як майбутній національний стратегічний документ з прав людини, відновлення та розбудови миру: огляд та пропозиції щодо інтеграції Керівних принципів ООН	61
4. ЗАГАЛЬНІ ЗАКЛЮЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ	63
ДОДАТКИ	68
Додаток 1. Стислий огляд чинного законодавства з регулювання відповідального ведення бізнесу в умовах воєнного стану в Україні	68
Додаток 2. Перелік вибраних законопроектів та законів, що стосуються питань БПЛ та НСПЛ, включаючи ті, які прийнято після оновлення НСПЛ у 2021 році (для врахування в контексті моніторингу виконання НСПЛ)	71
Додаток 3. Пропозиції та коментарі до проектів розділів Плану відновлення України щодо інтеграції Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини (станом на 31 серпня 2022 року)	76
Додаток 4. Бібліографія	96
Політико-правові акти України, інші відповідні документи	96
Міжнародні правові акти, документи, звіти, дослідження, настанови, інструментарій	100

1. ВСТУП

1.1. КОНТЕКСТУАЛЬНЕ ПІДҐРУНТЯ: МІЖНАРОДНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ ЩОДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КЕРІВНИХ ПРИНЦИПІВ ООН З ПИТАНЬ БІЗНЕСУ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ

Україна, як держава-член ООН з 1945 року, набула великий обсяг міжнародних зобов'язань, які створюють основу для імплементації аґенди з питань бізнесу та прав людини (БПЛ) та, зокрема, Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини 2011 року (Керівні принципи ООН)¹. Перш за все, вона взяла на себе зобов'язання дотримуватися положень Статуту ООН 1945 року, Загальної декларації прав людини 1948 року (ЗДПЛ), Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року (МПЕСКП), Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року (МПГПП), Декларації Міжнародної організації праці (МОП) основних принципів та прав у світі праці 1998 року, низки Конвенцій МОП, а також конвенцій ООН щодо недискримінації та рівності, боротьби з корупцією тощо. Слід зазначити, що ЗДПЛ, МПЕСКП і МПГПП, відомі як Міжнародний білль про права людини (МБПЛ)², а також Декларація МОП згадуються у Принципі 12 Керівних принципів ООН як мінімальні стандарти, яких повинні дотримуватися суб'єкти господарювання, щоб демонструвати та реалізувати на практиці свою відповідальність поважати права людини.

Пункт 67 Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року від 2015 року (Порядок денний ООН до 2030 року) закликає держави «сприяти розвиткові динамічного і високо функціонального бізнес-сектора, захищаючи при цьому право на працю та дотримуючись стандартів у галузі охорони навколишнього природного середовища і здоров'я згідно з міжнародними нормами і угодами та іншими поточними ініціативами у цій сфері, такими як: Керівні принципи з питань бізнесу та прав людини [...]»³. Цілі сталого розвитку (ЦСР) і Порядок денний до 2030 року чітко ґрунтуються на правах людини, а ЦСР спрямовані на реалізацію прав людини для всіх. У цьому контексті Україна взяла на себе зобов'язання щодо виконання Порядку денного до 2030 року та ЦСР. З 2015 року розробляється державна політика з урахуванням їх положень, а у 2019 році відповідним Указом Президента України⁴ встановлено ЦСР України на період до 2030 року.

1 Рада ООН з прав людини. Керівні принципи з питань бізнесу та прав людини: Імплементація Рамкової програми Організації Об'єднаних Націй «Захист, повага та засоби правового захисту», схваленої Резолюцією 17/4 від 16.06.2011 р. (A/HRC/47/39) URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf; Керівні принципи з питань бізнесу та прав людини на 10: Підсумки першого десятиліття: Звіт Робочої групи з питань прав людини і транснаціональних корпорацій та інших підприємств, 2021 (A/HRC/47/39). URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/UNGPs10/Stocktaking-reader-friendly.pdf>

2 Міжнародний білль про права людини. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Compilation1.1en.pdf>

3 Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 70/1 від 25.09.2015 р. «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» (A/RES/70/1). URL: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1

4 Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

Зобов'язання України згідно з основними міжнародними правовими та стратегічними політичними актами ООН доповнюються її зобов'язаннями згідно з відповідним європейським «жорстким» та «м'яким» правом, сформованим Радою Європи (РЄ)⁵, Європейським Союзом (ЄС)⁶, Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)⁷ тощо. Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ) 1950 року⁸, Європейська соціальна хартія 1961 року (ЄСХ)⁹, Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 року¹⁰ та Угода про асоціацію між Україною та ЄС 2014 року¹¹ формують основні прямі юридичні зобов'язання у сфері бізнесу та прав людини (БПЛ), інші законодавчі акти РЄ та ЄС, а також документи ОЕСР розширюють необхідний правовий простір і передбачають, зокрема, основи «м'якого» права для забезпечення принципів, стандартів і норм у сфері БПЛ.

Ратифіковані Україною конвенції РЄ, а отже, «жорстке» право з питань БПЛ, встановлюють вимоги для забезпечення свободи об'єднання працівників, їхнього права на ведення колективних переговорів, заборони дискримінації, дитячої та примусової праці, захисту здоров'я та безпеки на робочому місці. Їхня реалізація додатково підтримується відповідним прецедентним правом Європейського суду з прав людини¹² (його імплементація є юридично обов'язковою для України та всіх держав-сторін ЄКПЛ) та рішеннями його статутних органів – Комітету Міністрів та Парламентської Асамблеї. З 2016 року Україна зобов'язалася виконувати Рекомендацію CM/Rec (2016)3 Комітету Міністрів державам-членам про права людини та бізнес¹³. Вона стосується обов'язку держави захищати права людини; заходів держави, спрямованих на забезпечення корпоративної відповідальності щодо поваги прав людини; доступу до засобів захисту прав; додаткового захисту працівників, дітей і корінного населення; захисту правозахисників. Як імплементаційний захід Рекомендація передбачає, що держави-члени є відповідальними за перегляд свого національного законодавства та практики для забезпечення дотримання ними Рекомендації та оцінки ефективності вжитих заходів через регулярні проміжки часу; розробку та прийняття планів з національної імплементації Керівних принципів ООН («Національні плани дій»), які стосуються всіх трьох Стопів Керівних принципів ООН і положень Рекомендації. Важливо зважати на встановлений Рекомендацією механізм контролю – не пізніше ніж через п'ять років після її прийняття – фактично починаючи з 2021 року – Комітет Міністрів працюватиме з державами-членами над аналізом імплементації Рекомендації за участю відповідних зацікавлених сторін. У 2019 році Парламентська Асамблея прийняла Резолюцію 2311 (2019)¹⁴ і Рекомендацію 2166 (2019)¹⁵, які сприяють застосуванню вищезазначеної Рекомендації Комітету Міністрів. Для України настав час підбити підсумки та активізувати зусилля з розвитку БПЛ.

- 5 Україна є державою-членом Ради Європи з 1995 року; див.: Висновок Парламентської Асамблеї (190)1995 «Заявка України на членство в Раді Європи». URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=13929&lang=en>
- 6 Відповідно до рішення Європейської Ради від 23 червня 2022 р. Україні надано статус кандидата на членство в ЄС, як встановлено у Статті 49 Договору з ЄС; див.: Висновки Європейської Ради щодо України, заявок на членство України, Республіки Молдова та Грузії, Західних Балкан та зовнішніх відносин, 23 червня 2022 р. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/>
- 7 Меморандум про взаєморозуміння щодо зміцнення співпраці між ОЕСР та Україною від 2014 року. URL: <https://www.oecd.org/newsroom/oecd-bolsters-relationship-with-ukraine.htm>; Заява про вступ до Організації економічного співробітництва та розвитку була прийнята Урядом України 5.07.2022 р.
- 8 Європейська конвенція з прав людини (1950), ратифікована Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
- 9 Європейська соціальна хартія (1961). URL: <https://rm.coe.int/168006b642>
- 10 Європейська соціальна хартія (переглянута) (1996), ратифікована Законом України від 14.09.2006 р. № 137-V URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>
- 11 Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка набула чинності 01.09.2017 р. URL: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf
- 12 Див., наприклад: Посібник щодо прецедентної практики Європейського суду з прав людини. Довкілля. Оновлено 30 квітня 2022 р. URL: https://echr.coe.int/Documents/Guide_Environment_ENG.pdf
- 13 Рекомендація CM/Rec(2016)3 Комітету Міністрів державам-членам щодо прав людини та бізнесу, ухвалена Комітетом Міністрів 2 березня 2016 р. на 1249-му засіданні заступників міністрів. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c1ad4
- 14 Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи 2311 (2019) «Права людини та бізнес – які подальші дії після Рекомендації CM/Rec(2016)3 Комітету Міністрів?», ухвалена Постійним комітетом, який діє від імені Асамблеї, 29 листопада 2019 р. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28296&lang=en>
- 15 Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи 2166 (2019) «Права людини та бізнес – які подальші дії після Рекомендації CM/Rec(2016)3 Комітету Міністрів?», ухвалена Постійним комітетом, який діє від імені Асамблеї, 29 листопада 2019 р. URL: <https://pace.coe.int/en/files/28298/html>

Однак нинішній воєнний контекст певною мірою обмежує Україну у її діях. Україна офіційно повідомила Генерального Секретаря ООН про відступ від виконання частини своїх зобов'язань за МПГПП та ЄКПЛ¹⁶. Відповідно до повідомлення Генерального Секретаря, з 1 березня 2022 року Україна тимчасово відступає від деяких міжнародних зобов'язань; і це не становитиме порушення міжнародних угод.

Членство в ЄС є стратегічною ціллю євроінтеграційної діяльності України. Нещодавно отриманий Україною статус держави-кандидата на членство в ЄС (з червня 2022 року) актуалізує завдання з узгодження національної політики з політикою ЄС та гармонізації національного законодавства із законодавством ЄС. ЄС розвиває свою соціальну економіку та є одним з провідних глобальних суб'єктів у сфері БПЛ та одним з головних прихильників значущої імплементації Керівних принципів ООН в Європі та за її межами. Його внесок у розробку міжнародної юридичнообов'язкової угоди з питань БПЛ є прагматичним і суттєвим. Імплементація орієнтованого на БПЛ підходу до реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС має розглядатися Україною як розумна та вигідна ініціатива – права людини та сталий розвиток є основними цінностями ЄС; вони також є важливими елементами Угоди про асоціацію. З огляду на важливість ринку ЄС, ці цінності є основними для його Спільної комерційної політики. Хоча наразі немає всеохоплюючої політичної основи ЄС у сфері БПЛ, яка забезпечувала би узгодженість між його зобов'язаннями щодо прав людини, політикою корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) і торговельною та інвестиційною політикою, ЄС відданий принципам БПЛ і наразі примножує свої регуляторні зусилля. Такі зусилля мають бути взяті до уваги особами, які приймають рішення у державному та приватному секторах України, оскільки ЄС має намір більш ефективно інтегрувати питання прав людини у Спільну комерційну політику та розробляє законодавство з питань обов'язкової належної обачності щодо прав людини на рівні ЄС. Законодавчі пропозиції щодо Директиви Європейського Парламенту та Ради про процедуру належної обачності щодо корпоративного сталого розвитку¹⁷ і Директиви Європейського Парламенту та Ради про звітування щодо корпоративного сталого розвитку¹⁸, а також інші відповідні законодавчі ініціативи (наприклад, пропозиції щодо закону про цифрові ринки¹⁹, закону про цифрові послуги²⁰, Директиви про розширення прав і можливостей споживачів для зеленого переходу²¹ тощо) незабаром збагатять «жорстке» право ЄС, яке безпосередньо стосується питань БПЛ. Вони мають бути у колі уваги України у ході формування політики та законодавства у процесі загального наближення законодавства, який має стати більш широким і конкретним, починаючи з 23 червня 2022 року, коли Європейська Рада прийняла рішення про надання Україні статусу держави-кандидата на членство в ЄС²². Низка умов вступу до ЄС може включати вимоги щодо інтеграції принципів БПЛ як частини верховенства права, прав людини, відновлення та інвестиційних умов для України. Вищезазначене нове право ЄС щодо БПЛ буде вбудоване у *acquis* і стандарти ЄС, яких Україна повинна буде дотримуватися як держава-кандидат на вступ до ЄС.

У 2022 році Україна подала заявку на членство в ОЕСР. Держави-члени ОЕСР і багатосторонні донори більш ретельно розглядають права людини як засіб покращення якості співробітництва у сфері розвитку з огляду на

16 Україна: Повідомлення відповідно до пункту 1 Статті 4(3) Міжнародного договору про громадянські та політичні права від 28.02.2022 р. № 4132/28-110-17626. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2022/CN.65.2022-Eng.pdf>

17 Пропозиція щодо Директиви Європейського Парламенту та Ради про процедуру належної обачності щодо корпоративного сталого розвитку та про внесення змін до Директиви (ЄС) 2019/1937, Брюссель, 23.02.2022 р. COM(2022) 71 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0071>

18 Пропозиція щодо Директиви Європейського Парламенту та Ради про внесення змін до Директиви 2013/34/EU, Директиви 2004/109/EC, Директиви 2006/43/EC та Регламенту (ЄС) № 537/2014 про звітування щодо корпоративного сталого розвитку, Брюссель, 21.4.2021 р. COM(2021) 189 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021PC0189>

19 Пропозиція щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради про конкурентні та добросовісні ринки у цифровому секторі (Закон про цифрові ринки) COM/2020/842 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=COM%3A2020%3A842%3AFIN>

20 Пропозиція щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради про єдиний ринок цифрових послуг (Закон про цифрові послуги) та про внесення змін до Директиви 2000/31/EC COM/2020/825 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0825>

21 Пропозиція щодо Директиви Європейського Парламенту та Ради про внесення змін до Директив 2005/29/EC та 2011/83/EU про розширення прав і можливостей споживачів для зеленого переходу шляхом кращого захисту від недобросовісних практик та кращого інформування COM/2022/143 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0143&qid=1649327162410>

22 Висновки Європейської Ради, 23-24 червня 2022 р. EUCO 24/22, Брюссель, 24 червня 2022 р. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/57442/2022-06-2324-euco-conclusions-en.pdf>

зростає визнання важливих зв'язків між порушеннями прав людини, бідністю, відчуженням, вразливістю та конфліктом. Бенчмаркінг ОЕСР у сфері БПЛ є досить помітним. У 2017 році Україна приєдналася до Декларації та Рішень ОЕСР щодо міжнародних інвестицій та багатонаціональних підприємств 1976 року²³ (оновлені у 2011 році), які підкріплені низкою рекомендацій Ради ОЕСР стосовно Керівних принципів ООН та сприяють належній обачності. Рекомендації адресовані урядами багатонаціональним підприємствам та містять Настанови стосовно належної обачності у практиці відповідального ведення бізнесу²⁴, Настанови стосовно належної обачності щодо відповідального управління ланцюгами постачання у галузі швейної та взуттєвої промисловості²⁵, Настанови стосовно належної обачності щодо конструктивної взаємодії із зацікавленими сторонами у видобувному секторі²⁶, Настанови стосовно належної обачності щодо відповідального управління ланцюгами постачання корисних копалин із регіонів, що постраждали від конфлікту, та зон високого ризику²⁷, Настанови ОЕСР та ФАО стосовно відповідального управління ланцюгами постачання сільськогосподарської продукції²⁸.

Дотримуючись зобов'язань згідно з Декларацією ОЕСР 1979 року та Настановами ОЕСР для багатонаціональних підприємств, Україна створила Національний контактний пункт з питань відповідального ведення бізнесу (НКП з питань ВВБ) як державний позасудовий механізм розгляду звернень. У 2021 році було оприлюднено перше дослідження ОЕСР «Практики належної обачності щодо відповідального ведення бізнесу в енергетичному секторі України»²⁹. Воно забезпечує базове розуміння практик належної обачності щодо ВВБ в енергетичних компаніях України. У ньому описано ключові ризики ВВБ, з якими стикаються компанії в енергетичному секторі України, а також зусилля, за допомогою яких ці ризики ідентифікуються, усуваються і пом'якшуються. Крім того, у ньому містяться міркування щодо покращення практик компаній у контексті узгодження з інструментами і стандартами ОЕСР з питань ВВБ. Декларація ОЕСР та Настанови ОЕСР для багатонаціональних підприємств стали поштовхом до стратегічного політико-праового документу – Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року³⁰ та відповідного Плану заходів з її виконання³¹, які були прийняті у 2020 році. Проте Міністерство економіки (Мінекономіки) не оприлюднює результати заходів, яких було вжито для імплементації Концепції, і не надає інформації про діяльність НКП з питань ВВБ. Загалом, на нашу думку, варто ефективніше використовувати політико-правові та операційні інструменти з питань БПЛ, щоб підтримувати прогрес у забезпеченні ВВБ.

В оновленій у 2021 році Національній стратегії у сфері прав людини (НСПЛ) вкарбовано³² політичну волю з імплементації Керівних принципів ООН. Розділ про БПЛ – § 16 – зосереджується на питанні забезпечення

-
- 23 Декларація та рішення ОЕСР щодо міжнародних інвестицій і багатонаціональних підприємств, ухвалені 21 червня 1976 р. з нагоди засідання Ради на рівні міністрів (із змінами, внесеними у 1979, 1984, 1991, 2000, 2011 роках). URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0144>
 - 24 Рекомендація Ради щодо Настанов ОЕСР стосовно належної обачності у практиці відповідального ведення бізнесу, ухвалена Радою на засіданні на рівні міністрів 30 травня 2018 р. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0443>
 - 25 Рекомендація Ради щодо Настанов ОЕСР стосовно належної обачності щодо відповідального управління ланцюгами постачання у галузі швейної та взуттєвої промисловості, прийнята Радою ОЕСР 17 травня 2017 р. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0437>
 - 26 Рекомендація Ради щодо Настанов стосовно належної обачності щодо конструктивної взаємодії із зацікавленими сторонами у видобувному секторі, прийнята Радою ОЕСР 13 липня 2016 р. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0427>
 - 27 Рекомендація Ради щодо Настанов стосовно належної обачності щодо відповідального управління ланцюгами постачання корисних копалин з регіонів, що постраждали від конфлікту, та зон високого ризику, прийнята Радою ОЕСР 25 травня 2011 р. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0386>
 - 28 Рекомендація Ради щодо Настанов ОЕСР та ФАО стосовно відповідального управління ланцюгами постачання сільськогосподарської продукції, прийнята Радою ОЕСР 13 липня 2016 р. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0428>
 - 29 Практики належної обачності щодо відповідального ведення бізнесу в енергетичному секторі України, ОЕСР, 23 червня 2021 р. URL: <https://mneguidelines.oecd.org/responsible-business-conduct-due-diligence-practices-in-ukraine-energy-sector.htm>
 - 30 Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.09.2020 р. № 66-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>
 - 31 План дій з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2020 р. № 853-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/853-2020-%D1%80#Text>
 - 32 Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>

дотримання прав людини у господарській діяльності, в інших параграфах НСПЛ охоплені питання дотримання інших прав людини, які переплітаються з питанням БПЛ – трудові, екологічні, доступ до справедливого судового розгляду та правової допомоги, відсутність дискримінації тощо. При розробленні § 16 НСПЛ використовувалося Національне оцінювання базових показників у сфері БПЛ 2019 року³³, хоча воно в основному сфокусоване на Стовпі I Керівних принципів ООН і є недостатньо комплексним. Однак, План дій з реалізації НСПЛ на період до 2023 року³⁴ є майже «сліпим» до питання БПЛ, передбачаючи лише один захід з імплементації стратегічного напрямку у сфері БПЛ, зафіксованого у § 16 – проведення дослідження належної міжнародної практики імплементації Керівних принципів ООН, 10 принципів Глобального договору ООН та Рекомендації СМ/Rec (2016)3 Комітету Міністрів Ради Європи про права людини та бізнес. Очевидно, що розділ про БПЛ НСПЛ та План дій потребують перегляду з урахуванням положень Керівних принципів ООН, документів Робочої групи ООН з питань БПЛ (Робоча група ООН), досліджень та посібників ПРООН, а також належного досвіду їх імплементації європейськими та іншими зарубіжними країнами, який був набутий протягом десяти років з моменту прийняття Керівних принципів ООН. Більш детальна оцінка розділу про БПЛ НСПЛ та Плану дій, а також відповідні ключові висновки наведені нижче в окремому розділі цього Дослідження.

Численні інші нещодавно прийняті стратегічні політико-правові акти України – Національна економічна стратегія (2021 р.)³⁵, Стратегія людського розвитку (2021 р.)³⁶, Основні принципи (Стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року (2019 р.)³⁷, Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року (2021 р.)³⁸, Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» (2017 р.)³⁹, Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (2021 р.)⁴⁰ тощо та відповідні імплементаційні документи, особливо ті, що спрямовані на гармонізацію законодавства України із законодавством ЄС, формують загальну нормативну основу у сфері БПЛ, хоча в них наявні певні прогалини та недоліки, які мають бути усунені.

ПРООН в Україні сприяє просуванню Керівних принципів ООН та практичній перспективі їх імплементації. Дослідження «Бізнес та права людини в Україні як умова та рушій сталого розвитку у контексті впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини в Україні» як результат аналітичного дослідження, яке було розпочато ПРООН в Україні у 2021 році, містить аналіз загальних тенденцій, потреб і бар'єрів щодо носіїв обов'язків та носіїв прав, секторів та ринків; а також визначення кращих міжнародних практик імплементації БПЛ, які мають відношення до України та її регіональних особливостей⁴¹. Воно забезпечує інформаційну підтримку Уряду та різним зацікавленим сторонам в Україні, допомагаючи просувати впровадження Керівних принципів ООН.

33 Національне оцінювання базових показників з питань бізнесу та прав людини, 2019 р. URL: <https://legalforum.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/executive-summary.pdf>

34 План дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 р. № 756. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-dij-z-realizaciyi-nacionalnoyi-strategiyi-u-sferi-prav-lyudini-na-20212023-roki-i230621-756>

35 Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>

36 Стратегія людського розвитку, затверджена Указом Президента України від 02.06.2021 р. № 225/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021?find=1&text=%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4#w1_1

37 Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджені Законом України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

38 Стратегія розвитку фінансового сектору України на період до 2025 року (нова редакція), затверджена рішенням НКЦПФР від 02.03.2021 р. № 140, рішенням Правління Національного банку України № 97-рш від 18.03.2021 р. та рішенням Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 25.02.2021 р. № 193. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4

39 Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>

40 Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>

41 Бізнес та права людини в Україні як умова та рушій сталого розвитку у контексті впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини в Україні, Дослідження ПРООН 2021 року, опубліковане у 2022 р. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/business-and-human-rights-ukraine-accelerating-sustainable-and-equitable-development-through-implementation-un-guiding>

1.2. СКЛАДНІ ЗМІНИ У ПОЛІТИЦІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ У СФЕРІ БПЛ ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ ТА ПІД ЧАС ВІЙНИ, ЩО ТРИВАЄ

Останніми роками Україна здійснює структурні реформи у галузях управління, права та правосуддя, обумовлені міжнародними зобов'язаннями держави та потребами розвитку. Трансформації в усіх ключових сферах діяльності держави та суспільства є основоположними для необхідних якісних змін і є основою для вагомого економічного прогресу, добробуту та якості життя населення, як встановлено орієнтирами європейської інтеграції та глобалізації, передусім, ЦСР.

Уряд України зосередив увагу на низці стратегічних цілей:

- i) забезпечення подальшого економічного прогресу шляхом створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та залучення інвестицій, реформування енергетичного сектору, модернізації промисловості та розвитку інфраструктури;
- ii) підвищення ефективності державного управління та якості державних послуг;
- iii) створення сприятливих умов для розвитку людського капіталу;
- iv) підтримка державних інституцій, завданням яких є боротьба з корупцією та забезпечення верховенства права, створення основи для захисту приватної власності та забезпечення рівності перед правосуддям.

Крім того, Уряд працював над розв'язанням питань недискримінації та дотримання прав людини у суспільних та господарських відносинах, які, зокрема, стосуються інклюзії, інтеграції внутрішньо переміщених осіб та ромів, гендерної рівності тощо, аби нікого не залишити осторонь.

Концентруючи увагу на аґенді з питань БПЛ, доцільно виділити деякі з ключових завдань у сфері економічного розвитку, визначених Програмою діяльності та Планом пріоритетних дій Уряду у 2020-2021 роках⁴²:

- Створити сприятливе середовище для ведення бізнесу, забезпечуючи справедливий та прозорий ринок України і зменшуючи державне регулювання до необхідного мінімуму;
- Створити сприятливі умови для розвитку сильного та конкурентоспроможного сектору малих та середніх підприємств (МСП), забезпечуючи їм доступ до фінансування та ринків, а також створюючи інфраструктуру для їх розвитку;

⁴² Програма діяльності Кабінету Міністрів України, затверджена постановою Уряду від 12.06.2020 р. № 471. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/programa-diyalnosti-uryadu>; План пріоритетних дій Уряду на 2021 рік, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 р. № 276-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-prioritetnih-dij-uryadu-na-2021-s240321>

- Забезпечити глибоке реформування енергетичного сектору, створюючи умови для енергетичної незалежності України;
- Забезпечити виконання міжнародних зобов'язань у сфері зайнятості і трудової міграції, корпоративного управління у системі управління державними компаніями шляхом внесення законодавчих змін;
- Покращити безпеку життя та здоров'я працівників, впровадити принципи аналізу ризиків та інвестування в охорону праці;
- Відновити системність соціального діалогу між працівниками, роботодавцями та державою тощо.

Однак одразу після повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації в Україні було введено воєнний стан відповідно до Закону України від 24.02.2022 року⁴³ про схвалення відповідного Указу Президента України⁴⁴. Пунктом 3 Указу передбачено, що у зв'язку з введенням воєнного стану в Україні тимчасово, на період дії воєнного стану, можуть бути обмежені конституційні права і свободи людини та громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також запроваджені тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб у межах та обсягах, необхідних для забезпечення впровадження та реалізації воєнного стану. Це передбачено частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» 2015 року⁴⁵.

Ці положення уповноважують державу накладати додаткові зобов'язання щодо військової служби, обмеження на право на приватне життя, свободу віросповідання та висловлювання, право на мирні зібрання, право на працю, право власності, право на освіту та свободу пересування.

Зокрема, що стосується аспектів БПЛ, держава уповноважена, зокрема:

- запровадити обов'язкову працю для працездатних осіб, не залучених до робіт у сфері оборони та життєдіяльності і не закріплених за підприємствами, установами та організаціями на період дії воєнного стану, для виконання робіт оборонного характеру та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, які виникли під час воєнного стану, та залучати їх під час дії воєнного стану до суспільно корисних робіт, які виконуються для задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів та сил цивільного захисту, які забезпечують функціонування національної економіки та системи життєзабезпечення населення і не потребують, як правило, спеціальної підготовки осіб. За працівниками, залученими до виконання суспільно корисних робіт, на час виконання таких робіт зберігається попереднє місце роботи (посада);
- використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ та організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їх роботи, вносити інші зміни у виробничу діяльність та умови праці відповідно до законодавства про працю;
- примусово відчужувати в установленому законом порядку майно, яке перебуває у приватній чи комунальній власності, конфіскувати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану та видавати відповідні документи встановленої форми;
- у разі порушення вимог або невиконання заходів воєнного стану вилучати у підприємств, установ та організацій усіх форм власності, окремих громадян засоби електронного зв'язку, телебачення, відео- та аудіотехніку, комп'ютери та, у разі потреби, інші технічні засоби зв'язку; тощо.

43 Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 р. № 2102. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>

44 Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

45 Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Дотримуючись юридично обов'язкових норм МПГПП та ЄКПЛ⁴⁶, Україна офіційно повідомила Генерального Секретаря ООН про тимчасовий відступ від своїх зобов'язань за МПГПП та ЄКПЛ⁴⁷ у лютому 2022 року. Відповідно до повідомлення Генерального Секретаря, з 1 березня 2022 року Україна тимчасово відступає від виконання деяких міжнародних зобов'язань; і це не становитиме порушення міжнародних угод.

Проте вищезазначені закони та відступ України від виконання деяких міжнародних зобов'язань планується застосовувати тимчасово, на період дії воєнного стану, і це не відображає довгострокових цілей Парламенту, Президента, Уряду та народу України. Очікується, що після завершення війни тимчасово прийняті законодавчі та нормативні положення будуть скасовані, а законодавство буде суттєво змінено для відновлення прав людини. Членство України у міжнародних організаціях та отримання нею статусу кандидата на членство в ЄС чітко визначають демократичний та орієнтований на права людини вектор її перспективного розвитку.

Починаючи з березня 2022 року – відповідно до Стовпа I Керівних принципів ООН «Обов'язок держави захищати права людини» – Уряд України запровадив нове законодавство і нові державні програми підтримки населення та суб'єктів господарювання, насамперед тих, хто втратив роботу та бізнес через воєнні дії під час війни в Україні. Заходи Уряду ґрунтувалися та ґрунтуються на розумінні того, що підтримка бізнесу в умовах війни має запобігти колапсу економіки України. Це має підтримати і допомогти суб'єктам господарювання – як суто українським, так і міжнародним – не стати співучасниками будь-яких порушень прав людини під час війни чи бойових дій, які ведуться під час війни, а бути рушійними чинниками поточного відновлення та подальшого післявоєнного відновлення і примирення. Уряд України дотримався положення Керівних принципів ООН, чітко вираженого у Принципі 7 Стовпа I «Підтримка дотримання бізнесом прав людини у постраждалих від конфлікту регіонах».

Нововведені державні програми та ініціативи включають:

- Компенсація роботодавцям за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб⁴⁸ – Порядок надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, схвалений постановою Уряду України від 20.03.2022 р. № 331⁴⁹;
- Програма тимчасової релокації підприємств з регіонів, що постраждали від війни⁵⁰, запроваджена з метою збереження виробничого і трудового потенціалу України та підтримки всіх підприємств, які бажають перенести виробництво на територію західної України. Реалізація Програми забезпечується нормативними актами Уряду України: постанова від 17.03.2022 р.⁵¹ та подальше розпорядження від 25.03.2022 р.⁵²;
- Єдина платформа цифрової взаємодії для допомоги з релокації бізнесу, запроваджена Міністерством економіки України за підтримки Мінцифри та національного проекту «Дія.Бізнес» з метою забезпечення ефективності та результативності процесу релокації бізнесу. Державне підприємство

46 Стаття 4 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>; Стаття 15 «Відступ у разі надзвичайної ситуації» Європейської конвенції з прав людини 1950 р. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf

47 Україна: Повідомлення відповідно до пункту 1 Статті 4(3) Міжнародного пакту про громадянські та політичні права від 28.02.2022 р. № 4132/28-110-17626. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2022/CN.65.2022-Eng.pdf>

48 Компенсація роботодавцям за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. URL: <https://diia.gov.ua/services/kompensaciya-za-pracevlaštuvannya-vro>

49 Порядок надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час дії воєнного стану в Україні, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 331. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text>

50 Програма Уряду щодо тимчасового релокації підприємств з постраждалих під час війни регіонів, березень 2022 р. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/antikrizovi-risenna/programa-uradu-sodo-timcasovogo-peremisenna-pidpriemstv-z-postrazdalih-pid-cas-vijni-regioniv>

51 Про особливості роботи акціонерного товариства «Укрпошта» в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2022 р. № 305. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2022-%D0%BF#Text>

52 План невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.03.2022 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text>

«Прозорро.Продажі» спільно з Е-Тендер та eDocs розробили IT-систему, яка дозволяє підприємствам подавати заявки і отримувати допомогу з переміщення свого обладнання на безпечні території України. Платформа містить три майданчики для продажу «Прозорро», через які підприємство може подати заявку на релокацію у безпечні регіони та чотири майданчики для продажу «Прозорро», через які підприємство може розмістити об'єкти чи пропозиції щодо допомоги бізнесу, який здійснює релокацію⁵³;

- Розширено Програму кредитування «5-7-9%» – внесено зміни до відповідних постанов Уряду України щодо надання фінансової державної підтримки, які дозволять будь-якому підприємству отримати кредит під 0% у банках України під час воєнного стану та через місяць після закінчення війни⁵⁴;
- Нову економічну стратегію в умовах війни, як низку державних програм, узгоджено Урядом України за дорученням Президента України, який наголошує на нагальній важливості офіційного працевлаштування, сплати податків та «відсутності тіньової економіки»⁵⁵. Стратегія спрямована на забезпечення виживання економіки та створення основи для післявоєнного відновлення за допомогою нових програм стимулювання економічного розвитку⁵⁶. Вісім програм стосуватимуться створення робочих місць через підтримку бізнесу, державні закупівлі, будівництво, кредитування, працевлаштування тих, хто втратив роботу, тощо.

Перша нещодавно запущена програма «ЄРобота» (станом на 1 липня 2022 року)⁵⁷ має на меті заохочення громадян України до праці у рідній країні шляхом надання безповоротної державної допомоги для створення власного бізнесу, розширення малого та середнього бізнесу, початку нової кар'єри та будівництва нової інфраструктури. Реалізація програми «ЄРобота» підтримується за рахунок коштів Резервного фонду Державного бюджету України, і на неї планується виділити 42,8 млрд грн (розпорядження Уряду України від 21.06.2022 р.⁵⁸ та від 24.06.2022 р.⁵⁹). Частину коштів буде виділено іноземними партнерами⁶⁰. Програма підтримується освітньою програмою перепідготовки, що фінансується Урядом, включаючи програму «Старт в IT»⁶¹, запровадженою згідно з урядовою постановою від 24.06.2022 р.⁶², а також програму надання мікрогрантів для створення чи розвитку власного бізнесу, яку оновлено згідно з постановами Уряду від 21.06.2022 р. та від 05.08.2022 р.⁶³.

53 Єдина платформа цифрової взаємодії для допомоги в релокації бізнесу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/minekonomiki-v-ukrayini-zapustili-yedinu-platformu-cifrovoyi-vzayemodiyi-dlya-dopomogi-v-relokaciyi-biznesu> https://prozorro.sale/marketplace_landing-page

54 Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 р. № 28 «Про надання фінансової державної підтримки» та 29 «Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету, передбачених для забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва», затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18.03.2022 р. № 312. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2022-%D0%BF#Text>

55 В українському суспільстві можуть бути тільки ті, хто захищає нашу незалежність, і ті, хто працює, щоб забезпечити цей захист – звернення Президента України від 9 червня 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/videos/v-ukrayinskomu-suspiilstvi-mozhut-buti-tilki-ti-hto-zahishaye-2661>

56 Промова Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала на засіданні Уряду. Департамент комунікацій з громадськістю Секретаріату Кабінету Міністрів України, розміщена 21 червня 2022 року о 17:09. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/promova-premyer-ministra-ukrayini-denisa-shmigalya-na-zasidanni-uryadu21062022>

57 <https://business.dia.gov.ua/wartime>

58 Про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету для надання грантів з метою створення або розвитку бізнесу: розпорядження від 21.06.2022 р. № 532. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532-2022-%D1%80#Text>

59 Про надання державної підтримки підприємствам переробної промисловості, стартапам в Україні та проведення експерименту з організації навчання осіб за освітніми програмами у сфері інформаційних технологій «Старт в IT»: розпорядження від 24.06.2022 р. № 531. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/531-2022-%D1%80#Text>

60 <https://www.rada.gov.ua/news/razom/225037.html>

61 «Старт в IT». URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/start-v-it>

62 Про реалізацію експерименту з організації навчання осіб за освітніми програмами у сфері інформаційних технологій «Старт в IT»: постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 р. № 737. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-realizaciyu-eksperimentu-z-organizaciyi-navchannya-osib-za-osvitnimi-programami-u-s737-240622>

63 Деякі питання надання грантів бізнесу: постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2022 р. № 738. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-nadannya-grantiv-biznesu-738-210622>; Про внесення змін до порядку, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21.06.2022 р. № 738: постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2022 р. № 903. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-poriadkiv-zatverdzenykh-postanovoiu-kabinetu-ministriv-ukrainy-vid-21-cherwnia-2022-r-738-903-050822>

Парламент та Уряд України прийняли та продовжують розробляти та розглядати з метою прийняття різні закони та підзаконні акти, які регулюють в умовах війни відносини у сфері БПЛ між державою, суб'єктами господарювання та населенням як працівниками. Вони спрямовані, зокрема, на підтримку бізнесу шляхом безпечної релокації, підвищення рівня корпоративного управління, надання державної допомоги, зниження податків, запровадження декларативного принципу роботи без отримання ліцензій, скасування надмірних перевірок; збалансування інтересів бізнесу та працівників у регулюванні трудових відносин; захист населення шляхом покращення соціального страхування, забезпечення доступу до правосуддя тощо. Приклади таких регуляторних норм, передбачених окремими законодавчими актами та проектами актів, наведені у Додатку 1 до цього Дослідження.

Наразі зусилля Уряду також пов'язані з Планом відновлення України (ПВУ)⁶⁴. Його узагальнений попередній проєкт було представлено на міжнародній Конференції з питань відновлення України, яка відбулася у червні 2022 року в Лугано. Уряд України та учасники Конференції обговорили підходи щодо найкращого можливого реагування на величезні виклики, які чекають попереду, оскільки відновлення України є колосальним завданням і створює виклики такого масштабу, які неможливо точно оцінити на даний момент⁶⁵. Проєкт ПВУ розробляється всіма державними установами, народними депутатами, науковцями, ОГС, експертами ПРООН та інших міжнародних організацій на основі Декларації Лугано та Принципів Лугано. Планується, що він стане суцільним конгломератом стратегічних та операційних цілей і заходів для акумулювання зусиль та ресурсів для виживання України та її подальшого післявоєнного розвитку. Їх планується досягти та вжити у 24 сферах у три етапи, починаючи з 2022 до 2032 років. Аналіз проєкту ПВУ, здійснений у ході цього Дослідження дозволяє розглядати його як потенційно широку основу для інтеграції агенди з питань БПЛ як міжсекторального наскрізного питання у його відповідні частини. Як передбачено технічним завданням Дослідження, низку рекомендацій та пропозицій, пов'язаних з Керівними принципами ООН, до проєкту ПВУ зі стислим викладом аргументів та посиланнями на міжнародні та європейські правові норми, стандарти і практичні посібники розроблено (див. Додаток 3) та надіслано на розгляд до Офісу реформ Уряду України.

Для прийняття рішень на національному та місцевому рівнях, розробки та ухвалення відповідних нормативних положень і програмних документів стосовно Керівних принципів ООН в умовах війни, включаючи ПВУ, корисно взяти до розгляду основні висновки та рекомендації Дослідження ПРООН 2011 року «Бізнес та права людини в Україні як умова та рушій сталого розвитку у контексті впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини в Україні»⁶⁶. Дослідження стосується також конкретного застосування принципів БПЛ в умовах війни. Для посилення таких контекстів ПРООН має просувати новий Посібник ПРООН стосовно поглибленої процедури належної обачності щодо прав людини для бізнесу за несприятливих обставин, спричинених конфліктом (2022 р.)⁶⁷. Це питання мають враховувати особи, які формують політику та приймають рішення в Україні та Європі, працюючи у партнерстві для відновлення України.

Проте прийняття фрагментарних та раптових рішень щодо підтримки бізнесу та забезпечення прав людини у нинішній ситуації не забезпечить системного та міцного підґрунтя для імплементації Керівних принципів ООН в Україні у воєнний час та у післявоєнний період відновлення. Доцільніше розробити та запровадити окремий НПД з питань БПЛ, як рекомендують ООН, РЄ та ЄС, або, принаймні, включити спеціальну належним чином розроблену частину щодо БПЛ у найбільш відповідний стратегічний та програмний документ національного рівня, що підкріплений достатніми ресурсами.

64 План заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, розроблений Національною радою з відновлення України від наслідків війни відповідно до Указу Президента України від 21.04.2022 р. № 266/2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi>, <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>

65 Конференція з питань відновлення України (URC 2022) 4-5 липня 2022 р. – Лугано, Швейцарія. URL: <https://www.urb2022.com/>

66 Бізнес та права людини в Україні як умова та рушій сталого розвитку у контексті впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини, Дослідження ПРООН 2021 року, опубліковане у 2022 році. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/business-and-human-rights-ukraine-accelerating-sustainable-and-equitable-development-through-implementation-un-guiding>

67 Поглиблена процедура належної обачності щодо прав людини для бізнесу в умовах конфлікту: Посібник ПРООН, 2022 р. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-06/UNDP_Heightened_Human_Rights_Due_Diligence_for_Business_in_Conflict-Affected_Contexts_V2.pdf

2. СТАН ІНТЕГРАЦІЇ КЕРІВНИХ ПРИНЦИПІВ ООН

У РОЗДІЛ ПРО БІЗНЕС ТА ПРАВА
ЛЮДИНИ (§ 16) НАЦІОНАЛЬНОЇ
СТРАТЕГІЇ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ
ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ ВІДПОВІДНО
ДО ПЛАНУ ДІЙ

2.1. КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

2.1.1. РОЗДІЛ ПРО БПЛ ЧИННОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ: ОГЛЯД ТА ВИЯВЛЕНІ НЕДОЛІКИ

У 2021 році було оновлено Національну стратегію у сфері прав людини (НСПЛ)⁶⁸ за результатами імплементації її попередньої редакції з урахуванням реалій та наслідків воєнної агресії Російської Федерації проти України, що триває, незаконної тимчасової окупації частин Донецької та Луганської областей та анексії Автономної Республіки Крим з 2014 року, а також нових тенденцій та цілей у політичному та суспільному житті та потреб населення.

У НСПЛ вкарбована політична воля до імплементації Керівних принципів ООН. Комплексна мета НСПЛ включає забезпечення пріоритету прав і свобод людини як визначального чинника провадження господарської діяльності поряд з пріоритетом прав людини у процесах формування та імплементації державної політики, реалізації повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Завдяки адвокації з боку ОГС, наукових кіл та ПРООН в Україні вперше в НСПЛ України інтегровано принципи БПЛ та розглядається окремий стратегічний напрям забезпечення дотримання бізнесом прав людини. У розділі про БПЛ – § 16 «**Забезпечення дотримання прав людини в процесі ведення господарської діяльності**» – НСПЛ визначає пов'язану з БПЛ стратегічну ціль діяльності, проблеми, які необхідно розв'язати, завдання для досягнення стратегічної цілі, а також очікувані результати та основні показники для оцінки ефективності докладених зусиль.

Коротко про вищезазначені параметри:

Стратегічна ціль – суб'єкти господарювання під час ведення господарської діяльності застосовують підхід, заснований на правах людини; потерпілі від порушень з боку суб'єктів господарювання мають доступ до ефективних засобів правового захисту.

Проблема, яку необхідно вирішити – випадки порушень прав людини з боку суб'єктів господарювання у сфері трудових відносин, захисту персональних даних, прав споживачів, навколишнього природного середовища тощо.

Завдання, спрямовані на досягнення стратегічної цілі –

- i) імплементувати Керівні принципи ООН та Рекомендацію CM/Rec (2016)3 Комітету Міністрів РЄ державам-членам про права людини та бізнес;
- ii) посилити спроможність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

68 Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>

- iii) підвищити обізнаність суб'єктів господарювання та їх об'єднань, професійних спілок, інших інститутів громадянського суспільства і сприяти оновленню корпоративної політики у сфері трудових відносин, корпоративної соціальної відповідальності, захисту навколишнього природного середовища, захисту персональних даних, захисту прав споживачів, запобігання корупції, протидії торгівлі людьми тощо;
- iv) забезпечити громадянам доступ до судових і позасудових засобів захисту прав людини від порушень, що виникають під час ведення господарської діяльності.

Очікувані результати:

- i) забезпечено відповідність українського законодавства та державної політики стандартам і нормам БПЛ;
- ii) суб'єктами господарювання впроваджено політики щодо дотримання прав людини;
- iii) забезпечено доступ до судових і позасудових засобів захисту прав людини від порушень, що виникають під час ведення господарської діяльності.

Основні показники:

- i) частка суб'єктів господарювання, які мають оновлені політики з урахуванням Керівних принципів ООН;
- ii) кількість звернень до уповноважених органів державної влади щодо порушень прав людини з боку суб'єктів господарювання;
- iii) рівень поінформованості суб'єктів господарювання та їх об'єднань, профспілок та інших ОГС стосовно Керівних принципів ООН;
- iv) частка роботодавців, зареєстрованих у Фонді соціального захисту осіб з інвалідністю;
- v) частка роботодавців, які сплатили адміністративно-господарські санкції за незабезпечення виконання нормативу робочих місць з працевлаштування осіб з інвалідністю, передбаченого статтею 19 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»;
- vi) частка автобусів, спеціально адаптованих для перевезення осіб з інвалідністю, насамперед тих, хто пересувається на візках.

НЕДОЛІКИ ІНТЕГРАЦІЇ ПИТАННЯ БПЛ У НСПЛ

Загальна оцінка інтеграції стратегічного напрямку з питань БПЛ у НСПЛ дає очевидні підстави для висновку, що зміст § 16 про БПЛ неточно відображає та імплементує положення Керівних принципів ООН. Більше того, він має низку недоліків:

- Формулювання стратегічної цілі реалізації § 16 характеризується невиправданою прогалиною – практично поза увагою залишається Стовп I «Обов'язок держави захищати права людини». Таким чином, складається враження, що держава нехтує виконанням своїх відповідних обов'язків, і основна увага зосереджена на корпоративній відповідальності щодо дотримання прав людини (Стовп II) та на доступі до засобів правового захисту (Стовп III). Такий неправильний підхід впливає на зміст завдань, очікувані результати та основні показники, а також на зміст Плану дій з реалізації НСПЛ.
- Очевидною є відсутність системного та комплексного підходу до вирішення проблем – ігноруються рекомендації Керівних принципів ООН та Комітету Міністрів РЄ щодо інтеграції питання БПЛ у національну політику та законодавство шляхом імплементації Плану дій з питань БПЛ.
- У той час як проблема, яку необхідно вирішити, визначена чітко та об'єктивно, визначені завдання, очікувані результати та основні показники не узгоджені між собою, одні сформульовані вузько, інші – дуже загально або навпаки надто конкретно, і всі разом вони не забезпечують належного вирішення проблеми.

Зокрема:

- i) Немає визначених завдань щодо перегляду та покращення державної політики та законодавства для забезпечення їх сумісності з Керівними принципами ООН, але очікується, що вони відповідатимуть стандартам і нормам щодо БПЛ.
- ii) У формулюванні проблеми названо деякі сфери можливих порушень прав людини з боку суб'єктів господарювання, але в очікуваних результатах немає посилань на конкретні секторальні політики та законодавчі акти, які мають узгоджуватися з Керівними принципами ООН.
- iii) Завдання та очікуваний результат щодо оновлення корпоративної політики з урахуванням Керівних принципів ООН представлені не так змістовно, як це необхідно – інтеграція підходу БПЛ у корпоративну політику сама по собі не призведе до відсутності випадків порушень прав людини з боку суб'єктів господарювання. Суб'єкти господарювання повинні забезпечити практичне застосування оновлених корпоративних політик; держава повинна мати справу з тими, хто дотримується прав людини по відношенню до всіх людей, а не просто заявляє про свої наміри дотримуватися принципів БПЛ.
- iv) Завдання щодо доступу до засобів захисту прав передбачає, що у центрі уваги захисту прав людини знаходяться лише громадяни України, однак на території України також проживають роми без документів, що посвідчують особу, особи без громадянства та шукачі притулку, які можуть стати жертвами порушень прав людини з боку суб'єктів господарювання (наприклад, примусова та незадекларована праця, неналежні умови праці, дискримінація за ознаками статі, раси, національності чи релігії тощо) і відповідно до закону повинні мати доступ до правосуддя та засобів захисту для захисту своїх прав.
- v) Завдання щодо забезпечення доступу до засобів захисту прав на 99% відображено у відповідному очікуваному результаті, не передбачаючи в ньому жодних посилань на очікувані покращення у зв'язку з реформами судової системи та системи правової допомоги, розвитку державних позасудових механізмів розгляду скарг або недержавних механізмів врегулювання спорів на оперативному рівні діяльності суб'єктів господарювання або засобів альтернативного вирішення спорів тощо.
- vi) Низка основних показників має бути більш операційною, оскільки не наведено жодних посилань – ані в завданнях, ані в очікуваних результатах – щодо нагляду чи моніторингу, органу чи відомства, відповідального за перевірку досягнення таких показників тощо. Основні показники, які стосуються захисту прав людини осіб з інвалідністю є важливими, але дуже специфічними. Останні, як вважається, могли би краще відповідати імплементації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Якщо дотримуватися підходу з подібного уточнення показників, то слід буде зважати на потреби також й інших вразливих груп чи категорій населення, в тому числі – у зв'язку з воєнними діями – внутрішньо переміщені особи, ветерани, сім'ї військовослужбовців тощо.

СЛАБКІ СТОРОНИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ БПЛ – ПЛАН ДІЙ З РЕАЛІЗАЦІЇ НСПЛ

Недоліки змісту § 16 про БПЛ НСПЛ доповнюються несприятливим урядовим підходом до забезпечення його імплементації. План дій з реалізації НСПЛ на 2021-2023 роки (План дій) є близький до того, щоб бути «сліпим» по відношенню до питання БПЛ – він передбачає лише один захід з імплементації § 16 про БПЛ.

До лютого 2022 року планувалося провести дослідження найкращих практик з імплементації Керівних принципів ООН, Десяти принципів Глобального договору ООН та Рекомендації CM/Rec(2016)3 Комітету Міністрів РЄ про права людини та бізнес. Міністерству юстиції, Міністерству економіки, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини як українській національній інституції з прав людини (НІПЛ) (за згодою) було доручено провести дослідження та на основі його результатів подати пропозиції до Кабінету Міністрів України (пункт 59). Жодних інших заходів, включаючи подальші кроки щодо використання результатів дослідження, не планувалося.

План дій не визначає системні параметри комплексної імплементації стратегічного напрямку з питань БПЛ, зафіксованого у § 16. Він не визначає:

- i) орган державної влади, відповідальний за реалізацію стратегічної цілі з питань БПЛ;
- ii) конкретні заходи і часові рамки для виконання всіх визначених завдань та отримання всіх визначених очікуваних результатів на основі визначених основних показників;
- iii) перелік органів влади та зацікавлених сторін, які будуть залучені до зусиль з реалізації кожного типу заходів та до оцінки результатів;
- iv) конкретні ресурси та кошти, які мають бути забезпечені для здійснення заходу тощо.

У цілому, цей підхід є далеким від Національних планів дій з питань БПЛ (НПД), які були прийняті та приймаються (відповідно до рекомендацій та настанов ООН (Робочої групи ООН з питань БПЛ), РЄ та ЄС) і реалізуються в європейських країнах та в усьому світі. Загалом, чинний План дій з реалізації НСПЛ визначає параметри: i) заходів, ii) запланованого періоду, iii) відповідальних органів, та iv) показників реалізації заходів. Загальна основа покладання відповідальності на органи державної влади щодо реалізації Плану дій передбачена розпорядженням Уряду України «Про затвердження Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки» (2021 р.)⁶⁹. Зокрема, встановлено, що відповідальні за реалізацію Плану дій міністерства та інші органи державної влади повинні:

- i) забезпечити його реалізацію в межах відповідних бюджетних асигнувань, а також за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги та інших джерел, не заборонених законом;
- ii) оприлюднити відповідну інформацію на єдиному веб-порталі електронного Уряду та на власних офіційних веб-сайтах.

ОЦІНКА ПРОГРЕСУ НСПЛ – НЕОБХІДНІСТЬ ОКРЕМОГО НПД З ПИТАНЬ БПЛ

Міністерство юстиції (Мінюст) уповноважено забезпечувати моніторинг реалізації Плану дій на єдиному веб-порталі електронного Уряду. Воно зобов'язане щорічно до 20 липня та до 20 лютого інформувати Президента та Уряд України про стан реалізації Плану дій та оприлюднювати інформацію на своєму власному офіційному веб-сайті. Щорічно до 1 квітня Мінюст зобов'язаний проводити громадське обговорення ходу імплементації НСПЛ та результатів реалізації Плану дій за попередній рік. Мають залучатися представники відповідальних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (НПЛ), ОГС, наукові інституції, міжнародні організації та інші зацікавлені сторони.

Крім того, згідно з частиною 5 НСПЛ та урядовою постановою від 2021 року⁷⁰ було сформовано Міжвідомчу робочу групу (МРГ) для оцінювання ходу імплементації НСПЛ як тимчасовий дорадчий орган при Уряді України. Головою МРГ є заступник Міністра юстиції України з питань європейської інтеграції. Основними завданнями МРГ визначено такі:

- i) моніторинг та оцінка ходу імплементації НСПЛ;
- ii) аналіз стану імплементації та причин виникнення проблем у сфері прав людини;
- iii) підготовка пропозицій та рекомендацій щодо заходів, необхідних для забезпечення ефективної імплементації НСПЛ та виконання зобов'язань України щодо забезпечення та захисту прав і свобод людини відповідно до Конституції України, міжнародних та європейських стандартів у сфері прав людини.

69 Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 р. № 756-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/756-2021-%D1%80?find=1&text=%D0%BA%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD#w1_1

70 Про утворення Міжвідомчої робочої групи з проведення оцінки прогресу реалізації Національної стратегії у сфері прав людини: постанова Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 р. № 516. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/516-2021-%D0%BF#Text>

Відповідно до стислої інформації Мінюсту, до вересня 2022 року відбулося три засідання МРГ. На третьому засіданні від 30.06.2022 затверджено Методологію оцінки ходу імплементації НСПЛ та Аналітичний звіт про стан її імплементації у 2021 році⁷¹.

В Аналітичному звіті не згадувалося про реалізацію принципів БПЛ загалом та, зокрема, розділу про БПЛ. Відсутня інформація про пропозиції та рекомендації МРГ стосовно заходів, необхідних для забезпечення ефективної імплементації принципів БПЛ у НСПЛ та розділу про БПЛ, зокрема.

Мінюст та Уряд України могли б досягти ліпших результатів за умов покращення механізму оцінки ходу імплементації НСПЛ – методів роботи МРГ та її взаємодії з Урядом та бізнесом як носіями обов'язків, а також з населенням України як носіями прав. МРГ має допомогати у визначенні та оцінюванні успіху і недоліків, у подальшому оновленні, за необхідності, самого Плану дій, а також ресурсів, включаючи асигнування, необхідних для його імплементації. МРГ має сприяти покращенню підзвітності відповідальних органів та інших суб'єктів перед Урядом, а також підзвітності Уряду – перед населенням України як носіями прав та платниками податків.

Загалом, прийняття та реалізація окремого НПД з питань БПЛ, як це рекомендує Робоча група ООН з питань БПЛ у своїх спеціальних Настановах стосовно НПД 2016 року⁷², можуть бути набагато більш практично корисними для імплементації Керівних принципів ООН в Україні. Настанови визначають НПД як політичну стратегію, що розвивається, розроблену державою для захисту від несприятливого впливу на права людини з боку суб'єктів господарювання відповідно до Керівних принципів ООН. Згідно з Настановами, четвертий критерій, необхідний для ефективності НПД, полягає в тому, що процеси НПД необхідно регулярно піддівати перегляду та за потреби оновлювати НПД, який має реагувати на зміну обставин і прагнути до сукупного прогресу.

Уряд України також може знайти корисним вивчення та застосування рекомендацій щодо НПД, наданих Датським інститутом прав людини⁷³ та, зокрема, ПРООН у Дослідженні з питань бізнесу та прав людини в Україні 2021 року⁷⁴, про яке йдеться у вищенаведених розділах цього Дослідження.

2.1.2. ОЦІНКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ РОЗДІЛУ ПРО БПЛ НСПЛ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ УРЯДОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА ПОЗА ЙОГО РАМКАМИ

ХІД ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ РОЗДІЛУ ПРО БПЛ НСПЛ – УРЯДОВИЙ МОНІТОРИНГ

Як зазначалося у вищенаведеному підпункті, План дій з реалізації НСПЛ на період 2021-2023 років (План дій) у своєму пункті 59 передбачає лише один захід з імплементації § 16 про БПЛ – проведення дослідження кращих практик з імплементації Керівних принципів ООН, Десяти принципів Глобального договору ООН

71 Засідання МРГ від 30.06.2022 р. URL: <https://minjust.gov.ua/m/zasidannya-vid-30062022>; Аналітичний звіт про стан виконання Національної стратегії у сфері прав людини у 2021 р. Методологія проведення оцінки прогресу реалізації Національної стратегії у сфері прав людини, схвалена протоколом засідання Міжвідомчої робочої групи з проведення оцінки прогресу реалізації НСПЛ від 30.06.2022 р. № 3. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2022/07/07/20220707113049-76.pdf>

72 Настанови щодо національних планів дій з питань бізнесу та прав людини, Робоча група ООН з питань бізнесу та прав людини (2016). URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/UNWG_NAPGuidance.pdf

73 Національні плани дій з питань бізнесу та прав людини: Інструментарій – видання 2017 року. URL: <https://www.humanrights.dk/publications/national-action-plans-business-human-rights-toolkit-2017-edition>

74 Бізнес та права людини в Україні як умова та рушій сталого розвитку у контексті впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини в Україні, Дослідження ПРООН 2021 року, опубліковане у 2022 році. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/business-and-human-rights-ukraine-accelerating-sustainable-and-equitable-development-through-implementation-un-guiding>

та Рекомендації CM/Rec(2016)3 Комітету Міністрів РЄ про права людини та бізнес. Мініюст, Мінекономіки, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (за згодою) уповноважені провести це дослідження та подати пропозиції за його результатами на розгляд Уряду України у термін до лютого 2022 року.

Мініюст відповідно до Указу Президента України щодо НСПЛ від 2021 року⁷⁵ збирає інформацію про виконання Плану дій відповідальними органами та оприлюднює її на своєму власному офіційному веб-сайті⁷⁶. На час здійснення цього Дослідження на ньому розміщені два моніторингових звіти за 2021 рік та один за 1 півріччя 2022 року та Аналітичний звіт про стан імплементації НСПЛ у 2021 році⁷⁷.

Аналітичний звіт зазначає про відсутність заходів, вжитих у 2021 році для досягнення стратегічних цілей, визначених для імплементації § 16 про БПЛ. Водночас, один з основних показників, а саме – кількість звернень щодо порушень прав людини з боку суб'єктів господарювання, які надійшли до уповноважених органів державної влади, свідчить про актуальність імплементації Керівних принципів ООН: Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (НПЛ) повідомляє про 5 422 звернення у 2021 році.

Крім того, Аналітичний звіт вказує на «перспективний напрям імплементації Керівних принципів ООН в Україні», яким, як зазначено, може бути:

- «1) розробка комплексного національного плану; або
- 2) розробка комплексних законодавчих змін».

Як зазначається, ці зміни можуть зосереджуватися, зокрема, на такому:

- Запровадження зобов'язань суб'єктів господарювання щодо:
 - a) Проведення «процедури належної обачності щодо прав людини»;
 - b) Розробки власної політики у сфері прав людини, контролю її реалізацію та публічного звітування про результати моніторингу (зокрема, у сфері трудових відносин, захисту навколишнього природного середовища, корпоративної соціальної відповідальності, захисту персональних даних і прав споживачів, запобігання корупції, боротьби з торгівлею людьми тощо);
- Запровадження факторів, пов'язаних з дотриманням стандартів у сфері прав людини, у публічних закупівлях, під час надання державної допомоги суб'єктам господарювання, в інших випадках отримання економічних преференцій від держави;
- Запровадження процедурних гарантій дотримання прав людини у сфері бізнесу, які дозволили б вирішувати конфлікти у цій сфері, зокрема у позасудовому порядку, що дозволило б розв'язувати конфлікти, пов'язані з питаннями БПЛ;
- Заходи з підвищення обізнаності – поширення у бізнес-середовищі із залученням відповідних зацікавлених сторін інформації про важливість дотримання бізнесом прав людини.

Вказані напрями заходів з імплементації Керівних принципів ООН є основними в Україні та у світі. Їх ефективна реалізація залежить від ретельно спланованої, скоординованої та забезпеченої достатніми ресурсами взаємодії держави, бізнесу та громадянського суспільства. Але, на жаль, § 16 про БПЛ НСПЛ не передбачає стратегічної цілі, яка визначає обов'язок держави захищати права людини в господарських відносинах.

75 Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>

76 Виконання Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки. URL: <https://minjust.gov.ua/m/vikonannya-planu-diy-z-realizatsii-natsionalnoi-strategii-u-sferi-prav-lyudini-na-2021-2023-roki>

77 Аналітичний звіт про стан реалізації Національної стратегії у сфері прав людини у 2021 р. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2022/07/07/20220707113050-68.pdf>

Запропонований в Аналітичному звіті другий підхід щодо забезпечення імплементації Керівних принципів ООН в Україні – розробка комплексних законодавчих змін – безумовно є вузьким, несистемним і не призведе до очікуваних результатів. Розробка законодавчих змін у сфері БПЛ є лише одним з багатьох інструментів імплементації Керівних принципів ООН. Крім того, розробка будь-якого законодавства – це лише початок; законодавчі ініціативи мають ухвалюватися органами державної влади та належним чином впроваджуватися у практику для забезпечення очікуваних результатів законодавчої діяльності та задоволення потреб суспільства.

Перший із зазначених підходів – розробка та **реалізація** (має бути додано) комплексного національного плану **дій** з імплементації Керівних принципів ООН є підходом, рекомендованим ООН, РЄ та ЄС. Слід звернутись до Настанов щодо Національних планів дій з питань БПЛ 2016 року, розроблених Робочою групою ООН з питань БПЛ⁷⁸.

У моніторинговому звіті за перше півріччя 2022 року повідомляється про стан реалізації 28 заходів, які стосуються різних стратегічних напрямів НСПЛ; 13 з них зазначені як виконані, 1 – як частково виконаний. У звіті повідомляється про проведення запланованого у пункті 59 дослідження передових практик з імплементації Керівних принципів ООН, Десяти принципів Глобального договору ООН та Рекомендації СМ/Rec(2016)3 Комітету міністрів РЄ та про своєчасне подання на розгляд Уряду України пропозицій за результатами цього дослідження з офіційним листом Мініюсту від 25.02.2022 р. № 23901/4/4-22⁷⁹. Однак наразі інформація щодо змісту дослідження та пропозицій Мініюсту, поданих на розгляд Уряду, є недоступною для громадськості. Зі слів співробітника експертної групи з прав людини, Мініюст запропонував Уряду України розробити дорожню карту подальшої імплементації Керівних принципів ООН в Україні та визначити, які з центральних органів виконавчої влади можуть бути уповноважені розвивати цей стратегічний напрям НСПЛ.

Проте на веб-порталі електронного уряду відсутня публічна інформація про рішення Уряду України стосовно зазначених пропозицій та подальших кроків з реалізації § 16 про БПЛ НСПЛ, які мають забезпечити імплементацію Керівних принципів ООН. Таким чином, навряд чи можливо оцінити ефективність виконаної роботи у світлі стану впровадження Керівних принципів ООН.

Враховуючи повноваження МРГ, передбачені Положенням про її функціонування, схваленим Урядом України⁸⁰, очевидно було б корисно, щоб докладні пропозиції та рекомендації стосовно заходів із забезпечення імплементації § 16 про БПЛ НСПЛ були обговорені на наступних засіданнях МРГ та просувалися на урядовому рівні.

ХІД ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ НСПЛ У СФЕРАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ З БПЛ – УРЯДОВИЙ МОНІТОРИНГ

Водночас, доцільно **вийти за скромні рамки пункту 59 Плану дій** та звернутися до оцінки реалізації деяких інших стратегічних напрямів (пронумерованих у наступних пунктах) НСПЛ у світлі Керівних принципів ООН. Деякі з них можуть переплітатися зі стратегічним напрямом § 16 щодо забезпечення прав людини у господарській діяльності, зокрема:

- забезпечення права на працю та соціальний захист (§ 13);
- забезпечення екологічних прав (§ 15), коли йдеться про негативний екологічний вплив підприємницької діяльності;

78 Робоча група ООН з питань бізнесу та прав людини. Настави щодо Національних планів дій з питань бізнесу та прав людини, 2016 р. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/UNWG_NAPGuidance.pdf

79 Виконання Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на I півріччя 2022 р. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2022/07/20/20220720102911-75.pdf>

80 Про утворення Міжвідомчої робочої групи з проведення оцінки прогресу реалізації Національної стратегії у сфері прав людини: постанова Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 р. № 516. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/516-2021-%D0%BF#Text>

- забезпечення права на справедливий суд (§ 4) та правову допомогу у випадках порушення прав людини з боку суб'єктів господарювання;
- запобігання та протидія дискримінації (§ 8), а також забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (§ 9), коли йдеться про реалізацію прав людини в економічних (включаючи трудові) відносинах та можливі чи фактичні порушення таких прав;
- запобігання та протидія насильству за ознакою статі, експлуатації, торгівлі людьми (§ 10);
- забезпечення прав іноземців та осіб без громадянства (§ 19), коли йдеться про реалізацію ними прав людини в економічних (в тому числі трудових) відносинах та можливі чи фактичні порушення таких прав;
- забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб (§ 21), коли йдеться про реалізацію ними прав людини в економічних (в тому числі трудових) відносинах та можливі чи фактичні порушення таких прав;
- забезпечення прав осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України (§ 22), якщо йдеться про реалізацію ними прав людини в економічних (в тому числі трудових) відносинах та можливі чи фактичні порушення таких прав;
- підвищення рівня обізнаності у сфері прав людини (§ 27), коли йдеться про БПЛ.

Дослідження **результатів імплементації НСПЛ на основі моніторингових звітів Мінюсту за 2021-2022 роки**⁸¹ у вищезазначених стратегічних напрямках та у зв'язку з принципами БПЛ передбачає такий підсумок:

- **Забезпечення права на працю та соціальний захист** (§ 13, пов'язаний з § 8)

На виконання пункту 31 Плану дій, у 2022 році Мінюст розробив та подав на розгляд Уряду України законопроект про покладення на роботодавця зобов'язання доводити у суді правомірність свого рішення, діяння чи бездіяльності у випадках дискримінації у сфері трудових відносин; законопроект досі не зареєстрований у Парламенті.

На виконання пункту 48 Плану дій, у 2022 році Мінекономіки у співпраці з Національною службою посередництва та примирення та Спільним представницьким органом репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок та роботодавців розробляють проект нової редакції Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» в частині покращення порядку регулювання вирішення колективних трудових спорів, а також порядку проведення страйків. Законопроект планується винести на розгляд Уряду України.

- **Запобігання та протидія дискримінації** (§ 8), а також **запобігання та протидія насильству за ознакою статі, експлуатації, торгівлі людьми** (§ 10)

На виконання пункту 28 Плану дій, у 2021 році розроблено та зареєстровано у Парламенті України проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації» (реєстраційний № 5488 від 13.05.2021 р.⁸²) – законопроект спрямований на вирішення питання уніфікації поняття та правового терміну «нетерпимість» і конкретизації норм Статті 161 Кримінального кодексу України «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності

81 Виконання Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на I півріччя 2021 р. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2021/07/20/20210720095724-25.pdf>; Виконання Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на II півріччя 2021 р. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2022/07/07/20220707113050-19.pdf>; Виконання Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на I півріччя 2022 р. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2022/07/20/20220720102911-75.pdf>

82 Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації: проект Закону України від 13.05.2021 р. № 5488. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/26573>

та за іншими ознаками». Проте зазначений законопроект не передбачає регулювання ознак особи, яка постраждала від торгівлі людьми, а також визначення форм сексуального насильства, зокрема, вчиненого в умовах збройного конфлікту тощо.

На виконання пункту 36 Плану дій, у 2021 році Міністерство соціальної політики розробило проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо покращення Порядку встановлення статусу жертви торгівлі людьми». Його положення включено до зареєстрованого у Парламенті законопроекту про повноваження органів місцевого самоврядування щодо створення Національної соціальної сервісної служби (реєстраційний № 5849 від 13.08.2021 р.⁸³), яким вносяться зміни до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» і який передбачає надання відповідних повноважень органам місцевого самоврядування.

□ Підвищення рівня обізнаності у сфері прав людини (§ 27) більшою чи меншою мірою стосовно питання БПЛ

На виконання пункту 95 Плану дій щодо поширення інформаційно-просвітницької роботи у сфері прав і свобод людини, механізмів їх реалізації, захисту та відновлення, у 2022 році Мінюст у співпраці з Міністерством культури та інформаційної політики та Координаційним центром правової допомоги підготував, випустив та поширив інформаційні матеріали (буклети та листівки) «Безоплатна правова допомога: правова допомога, гарантована державою»; «Трудові права та гарантії в умовах воєнного стану», «Трудові права військовослужбовців та осіб із складу підрозділів територіальної оборони»; «Умови, мета, тривалість та розмір допомоги по безробіттю»; «Соціальна допомога в умовах воєнного стану»; «Категорія «внутрішньо переміщена особа»: про правову допомогу та соціальні виплати від держави»; «Фінансові питання в умовах воєнного стану»; «Медіація: вирішення конфлікту (спору) у позасудовому порядку».

Згідно з опублікованим моніторингом Мінюсту, з моменту прийняття НСПЛ у березні 2021 року до середини 2022 року органами державної виконавчої влади та їх зазначеними у Плані дій партнерами по співпраці не було вжито жодних заходів щодо захисту екологічних прав (§ 15), коли йдеться про негативний екологічний вплив підприємницької діяльності; забезпечення права на справедливий суд і правову допомогу (§ 4) у випадках порушення прав людини з боку суб'єктів господарювання; забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (§ 9), забезпечення прав іноземців та осіб без громадянства (§ 19), забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб (§ 21), забезпечення прав осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України (§ 22), коли йдеться про реалізацію ними прав людини в економічних (в тому числі трудових) відносинах та можливі чи фактичні порушення таких прав.

ПОТОЧНІ ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ У СФЕРІ БПЛ – ПОГЛЯД ПОЗА МЕЖАМИ УРЯДОВОГО МОНІТОРИНГУ

Проте є багато відповідних законодавчих ініціатив, які подаються як народними депутатами (НД), так і Урядом України, та реєструються у Парламенті і знаходяться на його розгляді, нещодавно прийнятих законів та підзаконних актів, які стосуються вищезазначених стратегічних напрямів НСПЛ у сфері БПЛ.

Вони стосуються імплементації принципів БПЛ у різних сферах і можуть бути закріплені за реалізацією різних розділів НСПЛ, пов'язаних з БПЛ. Зокрема, вони стосуються таких питань:

- Права людини у господарській діяльності (§ 16) – про захист прав споживачів; про державно-приватне партнерство; про електронні державні послуги; про страхування; про фінансові послуги тощо;

83 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування функцій органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань соціального захисту населення та захисту прав дітей у зв'язку з утворенням Національної соціальної сервісної служби та його територіальних органів: проект Закону № 5849 від 13.08.2021 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/searchResults>

- Право на справедливий суд і правову допомогу (§ 4) у випадках порушення прав людини з боку суб'єктів господарювання – про доступ до судових рішень; про судовий контроль за виконанням судових рішень у господарському та цивільному судочинстві; про діяльність третейських судів; про судові збори; про виконання рішення суду щодо забезпечення позову; про виконання рішень ЄСПЛ тощо;
- Запобігання та протидія дискримінації (§ 8) – про усунення дискримінації жінок, які є самозайнятими особами; про протидію дискримінації у сфері страхування; про протидію прямій чи непрямій дискримінації та нетерпимості щодо окремих осіб та груп осіб; про протидію дискримінації за ознакою статі у рекламній діяльності тощо;
- Забезпечення екологічних прав (§ 15), коли йдеться про негативний екологічний вплив підприємницької діяльності – про державний екологічний контроль; про запровадження відповідальності за порушення порядку стратегічної екологічної оцінки; про екологічне страхування та гарантії відшкодування шкоди, спричиненої діяльністю підвищеної екологічної небезпеки; про поведження з відходами; про природоохоронну діяльність та цивільний захист на період дії воєнного стану та у період відбудови тощо;
- Забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб (§ 21), коли йдеться про реалізацію ними прав людини в економічних (в тому числі трудових) відносинах та можливі чи фактичні порушення таких прав – про покращення забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб; про звільнення окремих категорій внутрішньо переміщених осіб від негативних наслідків невиконання грошових зобов'язань за кредитними та кредитними договорами тощо;
- Забезпечення прав іноземців та осіб без громадянства (§ 19), коли йдеться про реалізацію ними прав людини в економічних (в тому числі трудових) відносинах – про визнання особи без громадянства; про вдосконалення Закону про правовий статус іноземців та осіб без громадянства.

Перелік вибраних законопроектів та законів у сфері БПЛ та НСПЛ, прийнятих також і після оновлення НСПЛ 2021 року, міститься у Додатку 2 до цього Дослідження.

Загалом, запропонований вище додатковий аналітичний огляд поточної перспективи законотворчості у сферах, пов'язаних з БПЛ, виявляє недоліки моніторингу Мінюстом імплементації НСПЛ. Це також доводить доцільність перегляду підходу до моніторингу, що здійснюється на основі огляду відповідної законотворчої діяльності. Більше того, недостатньо зосереджувати такий моніторинг лише на стані розроблення Урядом проектів законодавчих та підзаконних актів. Без інформації про внесок Парламенту у забезпечення принципів БПЛ, моніторинг не відображає цілісної панорами зусиль, які докладаються органами державної влади для реалізації обов'язку держави захищати права людини у сфері бізнесу та в інших сферах публічно-приватних відносин шляхом забезпечення підґрунтя для реалізації прав людини в Україні. Крім того, без інформації про відповідну діяльність суб'єктів господарювання та організацій громадянського суспільства (зацікавлених осіб), які застосовують прийняті Парламентом та Урядом України правові норми у своєму повсякденному житті та роботі, моніторинг не може забезпечити належних підтверджень про практичні результати імплементації НСПЛ і не сприятиме подальшому розвитку у сфері захисту прав людини.

2.2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ РОЗДІЛУ ПРО БПЛ НСПЛ ТА ВІДПОВІДНОЇ ЧАСТИНИ ПЛАНУ ДІЙ З ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

2.2.1. ПОКРАЩЕННЯ ЗМІСТУ РОЗДІЛУ ПРО БПЛ НСПЛ

Як описано у вищенаведеному підрозділі 2.1.1 «Розділ про БПЛ чинної Національної стратегії у сфері прав людини: огляд та виявлені недоліки», аналіз змісту стратегічного напрямку НСПЛ, викладеного у § 16 «Забезпечення дотримання прав людини у господарській діяльності», виявив його недоліки.

За умови, що ми зосередимо увагу на покращенні чинної НСПЛ та маємо враховувати прийняту загальну структуру параграфів, які окреслюють її стратегічні напрями, доцільно розглянути деякі рекомендації та пропозиції щодо окремих частин § 16 про БПЛ НСПЛ:

- частина «**Стратегічна ціль**» (перша),
- частина «**Проблема, яку необхідно вирішити**» (друга);
- частина «**Завдання, спрямовані на досягнення цілі**» (третя);
- частина «**Очікувані результати**» (четверта); та
- частина «**Основні показники**» (п'ята).

Загалом, для здійснення покращень доцільно усунути концептуальну прогалину та привести зміст § 16 у відповідність до базових цінностей Керівних принципів ООН і, насамперед, до розширеного сприйняття нагальної актуальності Керівних принципів ООН, яке сформувалося впродовж десятиліття їх реалізації. Робоча група ООН з питань БПЛ повідомляє, що через 10 років «Керівні принципи ООН забезпечують надійну основу та ключовий інструмент для держав та підприємств щодо уникнення повернення до попередніх моделей ведення бізнесу, і натомість щодо встановлення нової кращої норми, яка надає пріоритет повазі до людей та навколишнього природного середовища – за підтримки інших зацікавлених сторін та всеосяжного багатостороннього підходу»⁸⁴.

84 Керівні принципи з питань бізнесу та прав людини на 10: Підсумки першого десятиліття. Звіт Робочої групи з питань прав людини і транснаціональних корпорацій та інших підприємств (A/HRC/47/39), 2021 р. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/UNGPs10/Stocktaking-reader-friendly.pdf>

1. По-перше, необхідно покращити формулювання **«Стратегічної цілі»** реалізації § 16. Оскільки нерационально покладатися лише на бізнес у питанні захисту прав людини від порушень, спричинених самим бізнесом. Робоча група ООН з питань БПЛ наголошує, що «десятиріччя імплементації Керівних принципів ООН підкреслило точку зору, висловлену у Керівних принципах ООН: одних лише добровільних підходів недостатньо. Збільшення обов'язкових заходів, безсумнівно, прискорить як впровадження, так і прогрес»⁸⁵.

Формулювання стратегічної цілі має включати положення, що відображає ідею принципів Стовпа I Керівних принципів ООН «Обов'язок держави захищати права людини», зокрема фундаментального Принципу 1, на додаток до двох згаданих підцилей. Безумовно, підкреслена роль держави у забезпеченні прав людини у бізнесі є особливо важливою в умовах війни і буде не менш важливою під час післявоєнного відновлення та примирення.

Можна рекомендувати наступне формулювання стратегічної цілі реалізації стратегічного напрямку БПЛ НСПЛ (запропоновані зміни виділено курсивом):

«Стратегічна ціль – держава вживає належних заходів для запобігання, розслідування, покарання та виправлення порушень прав людини з боку суб'єктів господарювання за допомогою ефективних політик, законодавчих актів, нормативних положень та судових рішень; суб'єкти господарювання під час ведення господарської діяльності застосовують підхід, заснований на дотриманні прав людини; потерпілі від порушень прав людини з боку суб'єктів господарювання мають доступ до ефективних судових і позасудових засобів захисту прав».

Абсолютно очевидно, що чітке звернення до ролі держави у забезпеченні прав людини у сфері бізнесу відповідає прямій відповідальності держави щодо забезпечення відповідних положень стосовно прав людини, викладених у Розділі I «Загальні принципи» та у Розділі II «Права, свободи та обов'язки людини та громадян» Конституції України⁸⁶.

Звернення до ролі держави забезпечить основу для подолання існуючих недоліків на шляху до захисту прав людини у господарській діяльності:

- a) неузгодженість діяльності органів різних гілок та рівнів державної влади;
- b) відсутність узгодженості політики всередині держави;
- c) вузькі місця у координації розподілу та використання державних ресурсів, наданої технічної допомоги та внеску зацікавлених сторін тощо.

Поєднання цих факторів може забезпечити переплетення всіх національних загальних та секторальних політик (які імплементуються у регіональні та місцеві політики) через спільну ціль орієнтованого на людину розвитку, а також забезпечить необхідну політичну, законодавчу, судову, громадську та ресурсну підтримку. Важливо взяти до уваги, що ключові стандарти Керівних принципів ООН явно включені до Цілей сталого розвитку у контексті Паризької угоди, Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та багатьох інших відповідних міжнародних договорів та інструментів їх імплементації.

Уточнення щодо засобів захисту прав «судові та позасудові» розширює перспективу для розуміння ролі державних та недержавних суб'єктів, включаючи сам бізнес, у цьому вимірі захисту прав людини від різноманітних негативних впливів бізнесу.

85 Там само.

86 Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. По-друге, частина 2 **«Проблема, яку необхідно вирішити»**. Формулювання цієї частини – «наявність випадків порушення прав людини з боку суб'єктів господарювання (зокрема, у сфері трудових відносин, захисту персональних даних, захисту прав споживачів, захисту навколишнього природного середовища тощо)» – на нашу думку, є цілком прийнятним. Воно відображає актуальну проблему порушення прав людини з боку суб'єктів господарювання, яку необхідно подолати за допомогою Розділу про БПЛ НСПЛ.

Проте, загалом, проблема порушення прав людини з боку суб'єктів господарювання є результатом комплексу взаємопов'язаних проблем, які має розглядати НСПЛ в цілому та, зокрема, розділ про БПЛ. Вони включають таке:

- i) слабка узгодженість політики;
 - ii) неузгодженість діяльності органів різних гілок та рівнів державної влади;
 - iii) законодавчі прогалини та неузгодженість з відповідними європейськими нормами і стандартами;
 - iv) недостатня спроможність та обізнаність всіх відповідних зацікавлених сторін;
 - v) недостатня підзвітність органів державної влади та бізнесу;
 - vi) недостатні інституційні та фінансові ресурси.
3. По-третє, частину 3 **«Завдання, спрямовані на досягнення цілі»** рекомендовано переглянути на основі зауважень, наведених у підрозділі 2.1.1 цього Дослідження.

Перше із зазначених у § 16 завдань – «імплементувати положення Керівних принципів ООН та Рекомендації CM/Rec (2016)3 Комітету Міністрів РЄ про права людини та бізнес» – є загальним. Подальші завдання фактично окреслюють підзавдання як засоби виконання першого завдання.

Отже, це можна сформулювати так (запропоновані зміни виділені курсивом): «імплементувати положення Керівних принципів ООН та Рекомендації CM/Rec (2016)3 Комітету Міністрів РЄ про права людини та бізнес, для чого: [...]», а далі представити перераховані підзавдання.

Підзавдання «посилити спроможність органів державної влади і органів місцевого самоврядування» є дійсно практичним, оскільки воно означає, що вони зміцнюють свою здатність або обсяг необхідної здатності, щоб стати більш потужними і безпечними, або з більшою ймовірністю досягти успіху у своїй роботі⁸⁷. У формулюванні цього підзавдання відсутня конкретика щодо видів діяльності у сфері БПЛ, для реалізації якої необхідна посиленна спроможність.

Відповідно до Стова I Керівних принципів ООН «Обов'язок держави захищати права людини» та запропонованих вище змін у формулюванні стратегічної цілі, доцільно внести аналогічні зміни у формулюванні цього підзавдання (запропоновані зміни виділені курсивом), наприклад: *«посилити спроможність органів державної влади і органів місцевого самоврядування щодо запобігання, розслідування, покарання та виправлення порушень прав людини з боку суб'єктів господарювання за допомогою ефективної політики, законодавчих актів, нормативних положень та судових рішень»*.

Таке формулювання цього підзавдання відповідатиме першому згаданому очікуваному результату «забезпечено відповідність законодавства України і державної політики стандартам забезпечення прав людини, їх захисту в разі порушення прав людини суб'єктами господарювання».

Наступне згадане у § 16 підзавдання підвищити обізнаність суб'єктів господарювання та їх об'єднань, профспілок, інших ОГС та сприяти оновленню суб'єктами господарювання їх корпоративних політик у сфері трудових відносин, корпоративної соціальної відповідальності, захисту навколишнього

87 Див. тлумачення слів «посилити» і «спроможність» у словнику Коллінза. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/strengthen-the-capacity-of>

природного середовища, захисту персональних даних, захисту прав споживачів, запобігання корупції, протидії торгівлі людьми тощо, на нашу думку, доцільно розділити на дві окремі частини, які стосуються: а) підвищення обізнаності для всіх зацікавлених сторін, та б) корпоративної політики, орієнтованої на БПЛ.

Маючи це на увазі, важливо: а) розширити коло зацікавлених сторін за рахунок науковців, оскільки їх не можна віднести до згаданих організацій громадянського суспільства, тоді як Керівні принципи ООН посилаються на їхній потенціал у просуванні, розвитку та імплементації БПЛ; б) акцентувати увагу у ході підвищення обізнаності на перевагах БПЛ-підходу та на шляхах імплементації Керівних принципів ООН; с) зосередитися не лише на просуванні або лише оновленні корпоративних політик, але і на оновленні процедури належної обачності щодо прав людини, а також – чого не вистачає – на їх реалізації.

Рекомендоване формулювання двох окремих підзавдань є таким (запропоновані зміни виділені курсивом):

- *«підвищити обізнаність суб'єктів господарювання та їх об'єднань, профспілок, інших ОГС та науковців про принципи ведення бізнесу та прав людини, переваги та способи їх імплементації»;*
- *«сприяти оновленню та реалізації суб'єктами господарювання їх корпоративних політик у сфері трудових відносин, корпоративної соціальної відповідальності, захисту навколишнього природного середовища, захисту персональних даних, захисту прав споживачів, запобігання корупції, протидії торгівлі людьми тощо, в які належним чином інтегровано процедуру належної обачності щодо прав людини».*

Підзавдання щодо лише «оновлення корпоративних політик» стосовно Керівних принципів ООН прямо не призведе до вирішення зазначеної у § 16 проблеми – відсутності випадків порушення прав людини з боку суб'єктів господарювання. Необхідно, щоб суб'єкти господарювання забезпечили практичне застосування оновлених корпоративних політик та інтеграцію чинних законодавчих ініціатив ЄС та європейської практики здійснення процедур належної обачності щодо прав людини для виявлення, запобігання та пом'якшення негативних наслідків господарської діяльності та врахування того, як вони (суб'єкти господарювання) усувають такі впливи. Добре вкорінена практика належної обачності щодо прав людини може бути важливою для імплементації бізнес-моделей, які не підривають права людини.

Завданням та інтересом держави має бути взаємодія з тими суб'єктами господарювання, які поважають права людини, а не просто заявляють про свої наміри дотримуватися положень про БПЛ чи вдаватися до корпоративної філантропії, коли це вигідно для отримання привілеїв у формі бенефітів від держави. Поглибленій процедурі належної обачності щодо прав людини, на виконання Принципу 7 Керівних принципів ООН, повинна сприяти держава, і ця процедура має застосовуватися суб'єктами господарювання в умовах воєнного часу та у період післявоєнного відновлення.

Очікуваний результат, який стосується цього підзавдання, має бути сформульований відповідно.

Наступне підзавдання – «забезпечити громадянам доступ до судових, позасудових засобів захисту прав людини від порушень, що виникають під час ведення господарської діяльності» не повинно зосереджуватися лише на доступі до засобів правового захисту, гарантованих громадянам України. Сфера його дії має бути розширена та охоплювати також ромів, які не мають документів, що посвідчують особу, осіб без громадянства та шукачів притулку, які проживають в Україні та можуть стати жертвами порушення прав людини з боку суб'єктів господарювання (наприклад, примусова та незадекларована праця, неналежні умови праці, стать, раса, національність чи дискримінація на основі релігії тощо). З огляду на міжнародні зобов'язання України, а також на національне законодавство їм має бути забезпечений доступ до правосуддя та засобів правового захисту своїх прав.

Рекомендоване формулювання цього підзавдання є таким (запропоновані зміни виділені курсивом):

- «забезпечити громадянам *та фізичним особам-резидентам* доступ до судових, позасудових засобів правового захисту прав людини від порушень, що виникають під час ведення господарської діяльності».

Термін «фізичні особи-резиденти» вживається у значенні пункту 14.1.213 Статті 14 Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI – «фізична особа-резидент означає фізичну особу, яка має місце проживання в Україні. Якщо фізична особа також має місце проживання в іноземній державі, вона вважається резидентом, якщо така особа має постійне місце проживання в Україні; якщо фізична особа має постійне місце проживання також в іноземній державі, вона вважається резидентом, якщо вона має більш тісні особисті чи економічні зв'язки (центр життєвих інтересів) в Україні. Якщо неможливо визначити державу, в якій особа має центр життєвих інтересів, або якщо особа не має місця постійного проживання у жодній з держав, вона вважається резидентом, якщо вона перебуває в Україні не менше 183 днів (включаючи день прибуття та від'їзду) протягом періоду чи періодів податкового року»⁸⁸.

4. По-четверте, необхідно покращити четверту частину **«Очікувані результати»** з метою узгодження її змісту зі змістом стратегічної цілі, проблеми, яку необхідно вирішити, та завдань для досягнення цілі.

Очікуваний результат 1 § 16 – «Забезпечено відповідність законодавства України і державної політики стандартам забезпечення прав людини, їх захисту в разі порушення прав людини суб'єктами господарювання» – буде доцільним за умови наявності відповідного завдання, як запропоновано вище. Більше того, може бути корисним змінити це формулювання, щоб забезпечити сумісність із встановленою у § 16 проблемою, яку необхідно вирішити; а саме, згадати сфери законодавчих та політичних покращень – трудові відносини, захист персональних даних, захист прав споживачів, захист навколишнього середовища тощо.

Водночас, як зазначає Робоча група ООН з питань БПЛ, «досвід багатьох десятиліть показав, що запровадження правових заходів є важливим, але недостатнім для забезпечення дотримання бізнесом прав людини»⁸⁹. Таким чином, вважається, що держава повинна забезпечити належне виконання законодавства та політики через розумне державне управління, основане на підзвітності та демократичній участі, розумне публічне адміністрування (яке характеризується принаймні п'ятьма аспектами – технологічним, політичним, правовим, суб'єктивним та структурним⁹⁰), підкріплене достатніми можливостями та ресурсами. Має бути забезпечений нагляд і регулярний моніторинг імплементації політики та законодавства, орієнтованих на БПЛ.

Очікуваний результат 2 § 1:

- 1) Відповідно до підзавдання з підвищення обізнаності зацікавлених сторін доцільно визначити спеціальний очікуваний результат. Його формулювання може бути таким: «*суб'єкти господарювання та їх об'єднання, профспілки, інші ОГС та науковці застосовують на практиці та пропагують принципи бізнесу та прав людини, беруть значущу участь у прийнятті рішень на державному та місцевому рівнях у впровадженні Керівних принципів ООН*».

Робоча група ООН з питань БПЛ підкреслює, що зусилля, спрямовані на просування імплементації Керівних принципів ООН, допомагають «об'єднати зацікавлених сторін, щоб вони могли вчитися

88 Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

89 Керівні принципи з питань бізнесу та прав людини на 10: Підсумки першого десятиліття. Звіт Робочої групи з питань прав людини і транснаціональних корпорацій та інших підприємств (A/HRC/47/39), 2021 р. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/UNGPs10/Stocktaking-reader-friendly.pdf>

90 М. Гельда (Gielda M.), Аспекти розумного адміністрування, Wroclaw Review of Law, Administration & Economics, Том 9:2, 2019 р. URL: https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/128800/PDF/4_Gielda_M_Dimensions_of_Smart_Administration.pdf

один у одного та генерувати різноманітні заходи реагування, яких вимагає складний характер відносин у сфері бізнесу та прав людини»⁹¹.

- 2) Відповідно до запропонованого вище відкорегованого підзавдання щодо оновлення корпоративних політик пропонується формулювання є таким (запропоновані зміни виділені курсивом): *«суб'єктами господарювання впроваджено корпоративні політики щодо дотримання прав людини та передбачено здійснення процедури належної обачності щодо прав людини згідно з державною політикою та законодавством, які базуються на відповідному законодавстві та найкращій практиці ЄС»*.

Таке формулювання може допомогти усунути відірваність дій з вдосконалення державної політики та законодавства у сфері БПЛ від впровадження процедури належної обачності щодо прав людини у практику господарювання.

Очікуваний результат 3 § 16 – «забезпечено доступ до судових, позасудових засобів правового захисту прав людини від порушень з боку суб'єктів господарювання» – його формулювання не має бути загальним, але бути більш конкретизованим в частині засобів правового захисту прав людини з посиланнями на очікувані покращення у системах правосуддя та правової допомоги; покращення та розвитку державних позасудових механізмів розгляду звернень, таких як Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (НПЛ) та НКП з питань ВВБ; недержавні механізми врегулювання спорів на оперативному рівні діяльності суб'єктів господарювання; засоби альтернативного вирішення спорів, такі як третейські суди і медіація тощо.

5. По-п'яте, комплекс **«Основних показників»** (п'ята частина § 16) має бути системною та логічною частиною § 16, яка відповідає кожному завданню та очікуваним результатам.

Наприклад, операційні показники **для підзавдання щодо посилення спроможності** органів державної влади та місцевого самоврядування можна визначити як: а) Розроблені ініціативи з розвитку спроможності; б) Кількість тренінгів з розвитку спроможності; с) Кількість прийнятих політико-правових та нормативних актів на основі БПЛ тощо.

Операційні показники **для підзавдання з підвищення обізнаності** зацікавлених сторін можна визначити як: а) Розроблені ініціативи з підвищення обізнаності у багатосторонньому та секторальному форматах; б) кількість інформаційно-просвітницьких заходів у багатосторонньому та окремих секторальних форматах; с) кількість заходів з підвищення обізнаності на національному та регіональному/місцевому рівнях; д) рівень обізнаності зацікавлених сторін про Керівні принципи ООН (включений у чинний § 16); тощо.

Операційні показники **для підзавдання зі сприяння оновленню та реалізації корпоративної політики** можна визначити як такі: а) частка суб'єктів господарювання, які оновили корпоративні політики з урахуванням Керівних принципів ООН (включено до чинного § 16); б) частка суб'єктів господарювання, які запровадили та здійснюють процедури належної обачності щодо прав людини; с) кількість ініціатив суб'єктів господарювання на основі БПЛ; тощо.

Операційні показники **підзавдання із забезпечення доступу громадян та фізичних осіб-резидентів до засобів правового захисту** можна визначити як такі: а) кількість звернень до судів та кількість судових рішень у випадках порушення прав людини суб'єктами господарювання; б) кількість звернень до державних позасудових механізмів захисту прав людини у випадках порушення прав людини суб'єктами господарювання, кількість наданих консультацій та прийнятих рішень (Центри безоплатної пра-

91 Керівні принципи з питань бізнесу та прав людини на 10: Підсумки першого десятиліття. Звіт Робочої групи з питань прав людини і транснаціональних корпорацій та інших підприємств (A/HRC/47/39), 2021 р. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/UNGPs10/Stocktaking-reader-friendly.pdf>

вової допомоги, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, НКП з питань ВВБ); с) кількість випадків порушення прав людини суб'єктами господарювання, розглянутих недержавними позасудовими механізмами (третейськими судами, медіаційними механізмами, бізнес-омбудсменом, механізмами оперативного рівня суб'єктів господарювання, ін.) тощо.

Загалом, зміст розділу про БПЛ НСПЛ має забезпечувати інтеграцію Керівних принципів ООН. Дослідження ПРООН «Бізнес та права людини в Україні» 2021 року відображає характерний для України стан справ та рекомендації стосовно імплементації Керівних принципів ООН. Поряд з цим мають враховуватися подальший розвиток застосування положень Керівних принципів ООН упродовж 10 років європейської та світової практики, формування регіональної та міжнародної політики та законотворчості. Під час покращення розділу про БПЛ НСПЛ корисно враховувати різні звіти Робочої групи ООН для Генеральної Асамблеї ООН та Ради з прав людини, а також інші її документи. Нещодавній документ – «Керівні принципи ООН 10+ Дорожня карта на наступне десятиліття з питань бізнесу та прав людини»⁹² 2021 року – визначає ключові напрями дій на майбутньому шляху та для поступового наближення до повнішої реалізації Керівних принципів ООН.

Незмінними орієнтирами для України мають бути основоположні норми міжнародного права у галузі прав людини, Порядок денний ООН на період до 2030 року та ЦСР, членство України в ООН, РЄ та її перспективне членство в ЄС та ОЕСР.

2.2.2. МІРКУВАННЯ ТА КОМЕНТАРІ ЩОДО ПЛАНУ ДІЙ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

Як зазначалося вище, План дій з реалізації розділу про БПЛ (§ 16) НСПЛ як такий фактично відсутній. Загальний План дій з реалізації НСПЛ на період 2021-2023 років у своєму пункті 59 містить лише один захід з імплементації розділу про БПЛ. Планувалося провести дослідження найкращих практик імплементації Керівних принципів ООН, Десяти принципів Глобального договору ООН та Рекомендації CM/Rec(2016)3 Комітету Міністрів РЄ про права людини та бізнес. Заходів для досягнення стратегічної цілі та виконання завдань, визначених у розділі про БПЛ, не було заплановано. Не відбулося і суттєвого залучення зацікавлених сторін до імплементації Керівних принципів ООН через План дій.

Уряду України необхідно дотримуватися системного та комплексного підходу до вирішення проблем у сфері БПЛ шляхом інтеграції Керівних принципів ООН, Рекомендації CM/Rec (2016)3 Комітету Міністрів РЄ, відповідного законодавства ЄС та стандартів ОЕСР у національну політику, законодавство та практику.

Для ефективної імплементації Керівних принципів ООН, План дій має бути розроблений ретельно та у логічній послідовності з метою досягнення стратегічної цілі, виконання завдань та досягнення очікуваних результатів. Робоча група ООН з питань БПЛ надає рекомендації та конкретні Настанови щодо розробки та імплементації Національних планів дій (НПД) з питань БПЛ⁹³. Що стосується структури Плану дій, рекомендується, що «для кожного запланованого заходу, описаного в НПД, Уряд має визначити: 1) конкретну ціль, 2) дії, які необхідно здійснити, 3) чіткий розподіл обов'язків між відповідними суб'єктами, 4) часові рамки виконання дій, та 5) показники для оцінки імплементації та впливу заходу». Уряди повинні переконатися в тому, що заходи є конкретними, оцінюваними та досяжними.

92 Керівні принципи ООН 10+ Дорожня карта на наступне десятиліття у сфері бізнесу та прав людини (2021). URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2021-12/ungps10plusroadmap.pdf>

93 Настанови щодо Національних планів дій з питань бізнесу та прав людини, Робоча група ООН з питань бізнесу та прав людини (2016). URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/UNWG_NAPGuidance.pdf

Заходи, включені до Плану дій, мають бути результатом обговорень Урядом України питань про те, як він планує усунути прогалини у законодавстві і недоліки у своїй роботі із захисту прав людини від можливих та фактичних порушень їхніх прав людини з боку суб'єктів господарювання. Оскільки питання БПЛ є досить новими для застосування в нашій державі, НПД України має включати різноманітні заходи, починаючи з підвищення обізнаності та формування спроможності носіїв обов'язків та носіїв прав – усіх зацікавлених сторін, розробку та прийняття відповідних політичних, законодавчих та регуляторних інструментів, які стосуються різних секторів відносин між державою, бізнесом та людьми (в тому числі в умовах війни), до практичної діяльності із забезпечення належного функціонування судів, розвитку державних та недержавних позасудових механізмів розгляду скарг щодо захисту прав людини у випадках порушення з боку суб'єктів господарювання. Враховуючи велику територію України, заходи НПД мають здійснюватися на національному, регіональному та місцевому рівнях. Зважаючи на широкий спектр та обсяг заходів, які мають бути реалізовані, може бути корисним, аби Уряд України уповноважив міністерство або відповідний урядовий орган (наприклад, з питань європейської інтеграції) керувати реалізацією НПД. У такому разі може бути створений координаційний міжміністерський орган, який би забезпечував узгодженість та ефективність заходів з імплементації БПЛ. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини може бути залучений до роботи такого міжміністерського органу та отримати повноваження керувати здійсненням незалежного оцінювання та моніторингу реалізації НПД у співпраці з ОГС (включаючи ті, що представляють бізнес і профспілки), науковцями та НУО з метою посилення підзвітності Уряду з питань імплементації Керівних принципів ООН.

В цілому, з урахуванням Настанов Робочої групи ООН стосовно НПД з питань БПЛ та найкращої практики європейських та інших зарубіжних країн вважається доцільним розробити та реалізувати в Україні окремий НПД з питань БПЛ.

Аналіз сучасного європейського та світового досвіду свідчить про те, що НПД є ефективними, якщо вони:

1. Розроблені таким чином, щоб імплементувати всі три Стовпи Керівних принципів ООН для забезпечення реалізації рамкової програми ООН «Захист, повага та засоби захисту прав» на національному та місцевому рівнях;
2. Розроблені та виконувалися у прозорий та узгоджений спосіб під керівництвом та контролем урядового органу (наприклад, керівного комітету або робочої групи, з головним міністерством для координації його діяльності) та за інституціалізованого внеску зацікавлених сторін на національному та місцевому рівнях;
3. Розроблені відповідно до комплексного п'ятиетапного підходу, рекомендованого Робочою групою ООН з питань БПЛ;
4. Основані на комплексному емпіричному дослідженні (перевага надається Національному оцінюванню базових показників (НОБП)), яке стосується різних секторів діяльності та різних зацікавлених сторін на національному та місцевому рівнях;
5. Розроблені у кореляції з усіма відповідними національними політико-правовими документами та програмами з урахуванням відповідних міжнародних зобов'язань;
6. Забезпечують підтримку дотримання прав людини суб'єктами господарювання у постраждалих від конфлікту регіонах, особливо у таких країнах, як Україна;
7. Структуровані, як рекомендовано Робочою групою ООН (у чотирьох розділах), щоб охопити стратегічні та операційні цілі у пріоритетних сферах і визначити чіткі завдання, включити план дій з конкретними заходами, яких необхідно вжити, разом з реалістичними показниками для оцінювання прогресу;
8. Забезпечені достатніми бюджетними асигнуваннями;

9. Регулярно контролюються, оцінюються та оновлюються за участю неурядових зацікавлених сторін; та
10. Супроводжуються якісними та кількісними змінами у сфері БПЛ на національному та місцевому рівнях.

Ці та інші рекомендації (в тому числі розроблені автором цього Дослідження) представлені у Дослідженні ПРООН 2021 року «Бізнес та права людини в Україні як умова та рушій сталого розвитку у контексті впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини в Україні» (Див. пункт 11 Резюме, Підрозділ 2.5.1. «Національні плани дій у сфері бізнесу та прав людини: загальносвітові рамки та провідні національні практики» і Додаток О «Рекомендації для практики України щодо організації роботи міжвідомчого органу (Національного керівного комітету чи Робочої групи з питань бізнесу та прав людини тощо), що відповідатиме за НПД»)⁹⁴.

Загалом, якщо розглядати причини слабкої інтеграції Керівних принципів ООН у НСПЛ та її слабку реалізацію, можна виділити низку аспектів:

1. Низький рівень обізнаності про Керівні принципи ООН та загальні зміни у структурі та кадровому складі Мінюсту, яке відповідало за розробку НСПЛ, та в інших органах державної влади – Міністерствах економіки, соціальної політики, екології та природних ресурсів, реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб; Секретаріаті Уряду України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (НІПЛ); судовій системі, а також серед об'єднань українського бізнесу та профспілок, НУО та експертів у різних галузях.
2. Недостатня інституційна спроможність для отримання та застосування конкретних знань з питань БПЛ особами, які приймають рішення на міністерському рівні.
3. Концентрація на урядовому рівні повноважень щодо імплементації розділу про БПЛ без залучення зацікавлених сторін та без передачі певних повноважень органам державної влади та суб'єктам місцевого рівня.
4. Попередній план діяльності Уряду України зосереджувався на викликах війни та заходах гуманітарного реагування. Аспекти політики у сфері БПЛ – посилення обов'язку держави щодо захисту у сфері БПЛ у воєнний час; корпоративна відповідальність щодо дотримання прав людини на постраждалих від конфлікту територіях та на решті території України; поглиблена належна обачність щодо прав людини в умовах війни; розширений доступ до засобів захисту прав людини від порушень з боку суб'єктів господарювання – здебільшого залишилися поза увагою Уряду України
5. Відсутність у державному бюджеті асигнувань для імплементації НСПЛ, в тому числі розділу про БПЛ.

У разі розробки та прийняття окремого НПД з питань БПЛ відповідно до згаданих вище Настанов Робочої групи ООН стосовно НПД можна було б уникнути багатьох вищезазначених проблем.

94 Бізнес та права людини в Україні як умова та рушій сталого розвитку у контексті впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини в Україні, Дослідження ПРООН (редакція 2021 року, опублікована 2022 року). URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/business-and-human-rights-ukraine-accelerating-sustainable-and-equitable-development-through-implementation-un-guiding>

**3. АНАЛІЗ ІНШИХ
НАЯВНИХ ТА МАЙБУТНІХ
НАЦІОНАЛЬНИХ
СТРАТЕГІЧНИХ
ДОКУМЕНТІВ З ПРАВ
ЛЮДИНИ, ВІДНОВЛЕННЯ
ТА РОЗБУДОВИ МИРУ
У СВІТЛІ ІНТЕГРАЦІЇ КЕРІВНИХ
ПРИНЦИПІВ ООН З ПИТАНЬ БІЗНЕСУ
ТА ПРАВ ЛЮДИНИ**

3.1. КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

3.1.1. ПОТОЧНІ НАЦІОНАЛЬНІ ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АКТИ ТА ПІДСТАВИ ДЛЯ ІНТЕГРАЦІЇ КЕРІВНИХ ПРИНЦИПІВ ООН

Протягом останніх років в Україні було прийнято низку стратегічних політико-правових актів у різних секторах суспільних відносин у загальному контексті імплементації орієнтованого на людину Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку на період до 2030 року та ЦСР, які забезпечують збалансовану соціальну, економічну та екологічну агенду. Найважливішим є те, що євроінтеграційний орієнтир є дуже сильним рушійним чинником численних трансформацій в Україні. Угода про асоціацію між Україною та ЄС є потужним інструментом прогресивних покращень. Новий статус держави-кандидата на членство в ЄС, отриманий у червні 2022 року, надає Україні ще більш змістовне та об'ємне завдання щодо ефективної гармонізації національного законодавства з чинним *acquis* ЄС та законодавством ЄС, що розвивається, включно з нормами і стандартами у сфері БПЛ, а також щодо виконання майбутніх умов вступу до ЄС. Дух Керівних принципів ООН вбудований у політику, стандарти та норми ООН, ЄС, РЄ та ОЕСР.

Як відомо, у Стовпі I Керівних принципів ООН передбачено, що держави зобов'язані захищати фізичних осіб та громади від порушень прав людини з боку суб'єктів господарювання. Як зазначає Робоча група ООН, обсяг цього обов'язку є значним, оскільки суб'єкти господарювання можуть мати суттєвий вплив практично на весь спектр міжнародно визнаних прав людини. Він стосується потенційних та фактичних впливів у всіх секторах і вимагає як превентивних заходів, так і відшкодування⁹⁵. Важливість спеціальної політики у сфері БПЛ та узгодженості урядової політики щодо захисту прав людини від порушень з боку суб'єктів господарювання, підкреслюється у Принципах 8-10 Керівних принципів ООН. Вони вказують на необхідність вертикальної та горизонтальної узгодженості політики. Вертикальна узгодженість передбачає, що держави повинні мати відповідні політику, закони та процедури для виконання своїх міжнародних зобов'язань у сфері БПЛ. Горизонтальна узгодженість означає наявність і надання підтримки та оснащення підрозділів та відомств як на національному, так і на субнаціональному рівнях, які формують впровадження належної ділової практики, включно з тими, які відповідають за корпоративне право та регулювання відносин щодо цінних паперів, інвестицій, експортних кредитів та страхування, торгівлі та праці. Необхідно, щоб їх персонал мав обізнаність у питаннях БПЛ (включаючи для цього їх навчання та підтримку) та діяв відповідно до зобов'язань Уряду щодо захисту прав людини. Досягнення узгодженості політики вимагає операціоналізації міжнародних зобов'язань держави щодо захисту прав людини в діяльності різних державних підрозділів та відомств, які формують ділову практику або взаємодіють з суб'єктами господарювання, а також суб'єктів господарювання які належать державі або контролюються нею. Разом з цим, держави повинні підтримувати достатній простір у внутрішній політиці для виконання своїх зобов'язань щодо захисту прав людини, коли вони переслідують

95 Звіт про узгодженість політики у діях уряду щодо захисту від порушення прав людини з боку суб'єктів господарювання, Робоча група з питань прав людини і транснаціональних корпорацій та інших підприємств, A/74/198 19 20 липня 2019 р. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N19/224/00/PDF/N1922400.pdf?OpenElement>

цілі впровадження політики у сфері БПЛ у господарських відносинах з іншими державами чи підприємствами, а також коли вони діють як члени багатосторонніх інституцій, чия діяльність пов'язана з бізнесом. Крім того, держави повинні забезпечувати узгодженість політики, коли зобов'язання за ЦСР перетинаються з питаннями у сфері бізнесу та прав людини.

Серед актуальних найбільш значущих національних стратегічних документів України, сфери яких співвідносяться з принципами БПЛ такі: Національна стратегія у сфері прав людини (2021 р.)⁹⁶; Стратегія людського розвитку (2021 р.)⁹⁷; Національна економічна стратегія на період до 2030 року (2021 р.)⁹⁸; Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року (2020 р.)⁹⁹; Основні принципи (Стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року (2019 р.)¹⁰⁰; Стратегія розвитку фінансового сектору України на період до 2025 року (2021 р.)¹⁰¹; Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року (2021 р.)¹⁰²; Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» (2017 р.)¹⁰³; Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (2021 р.)¹⁰⁴; Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери (2020 р.)¹⁰⁵ тощо.

Ці та інші документи, в тому числі документи програмного та імплементаційного характеру, становлять загальну нормативну базу у сфері БПЛ. Однак у багатьох з них фокус на питанні БПЛ не є чітко позиціонованим з огляду на низьку обізнаність про Керівні принципи ООН на урядовому рівні та відсутність комплексної політики у сфері БПЛ. Оновлену НСПЛ зі стратегічним напрямом БПЛ у § 16 щодо забезпечення прав людини у господарській діяльності було розроблено більш-менш одночасно з багатьма іншими стратегічними документами. Тому, на той час не існувало визначеного вектору національної політики у сфері БПЛ та конкретного орієнтира, який би враховувався під час розробки всіх відповідних стратегічних документів. Однак це не означає, що положення з питань БПЛ повністю відсутні у документах секторальної політики.

Навіть поверхневий аналіз вищезазначених документів може дати змогу привернути увагу зацікавлених осіб та осіб, які приймають рішення, до вже встановлених положень з питань БПЛ та потенціалу БПЛ, який можна і потрібно розвивати в подальшому в їх імплементаційних актах та практиці.

-
- 96 Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>
 - 97 Стратегія людського розвитку, затверджена Указом Президента України від 02.06.2021 р. № 225/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021?find=1&text=%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4#w1_1
 - 98 Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>
 - 99 Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.09.2020 р. № 66-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>
 - 100 Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджені Законом України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
 - 101 Стратегія розвитку фінансового сектору України на період до 2025 року (нова редакція), затверджена рішенням НКЦПФР від 02.03.2021 р. № 140, рішенням Правління Національного банку України від 18.03.2021 р. № 97-рш та рішенням Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 25.02.2021 р. № 193. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4
 - 102 Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1467. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text>
 - 103 Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>
 - 104 Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>
 - 105 Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 р. № 1353. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text>

КОНЦЕПЦІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ НА ПЕРІОД ДО 2030 РОКУ

Зважаючи на це доцільно, перш за все, здійснити огляд прийнятої у 2020 році **Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року** (Концепція) та Плану заходів з її виконання. Ці політико-правові та програмні документи були першими документами, що започаткували створення нормативної бази з питань БПЛ в Україні. Вони були прийняті у ході співпраці України з ОЕСР для виконання зобов'язань за Декларацією ОЕСР 1979 року та Настанов для багатонаціональних підприємств, оновлених у 2011 році¹⁰⁶.

Як зазначається, метою Концепції є створення нормативно-правової бази та проведення заходів з імплементації міжнародних стандартів соціально відповідального бізнесу у діяльність суб'єктів господарювання для забезпечення сталого розвитку України та підвищення добробуту населення. Концепція ввела в національне законодавство поняття «соціально відповідальний бізнес». Воно визначається як відповідальна поведінка суб'єктів господарювання, яка враховує вплив їхніх рішень та дій на суспільство і навколишнє природне середовище та яка i) сприяє сталому розвитку суспільства, зокрема, забезпеченню добробуту населення; ii) враховує очікування суб'єктів господарювання та суспільства; iii) відповідає чинному законодавству та міжнародним нормам поведінки; iv) інтегрована у діяльність суб'єкта господарювання.

Концепція визначає основні напрями розвитку соціально відповідального бізнесу: захист навколишнього природного середовища, зайнятість населення та розвиток трудових відносин. Зокрема, у сфері захисту навколишнього природного середовища соціально відповідальний бізнес повинен: 1) впроваджувати інноваційні екологічно безпечні та енергоефективні технології; 2) запобігати негативному впливу на навколишнє природне середовище; 3) утилізувати відходи. У сфері зайнятості населення він повинен: 1) розробляти стратегії соціальної відповідальності, які враховують інтереси громади та суспільства; 2) створювати нові робочі місця; 3) публікувати звіти про управління; 4) проводити благодійні заходи для підтримки соціально незахищених верств населення; 5) співпрацювати з навчальними закладами для підтримки обдарованої молоді і підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, підвищення рівня професійної підготовки та сприяння навчанню протягом життя; 6) оприлюднювати щорічний звіт про заходи, вжиті для впровадження стандартів соціально відповідального бізнесу. Для розвитку трудових відносин соціально відповідальний бізнес повинен: 1) налагодити діалог з профспілковими організаціями та сприяти укладанню колективних договорів; 2) забезпечувати об'єктивність оцінки професійних якостей та розміру винагороди за добросовісне та результативне виконання працівниками своїх професійних обов'язків; 3) створювати можливості для зайнятості молоді та полегшення доступу працівників до освіти; 4) створювати безпечні та ергономічні умови праці тощо; 5) впроваджувати сучасні системи управління безпекою та гігієною праці; 6) формувати перелік соціальних гарантій, зокрема, медичного страхування працівників з метою стимулювання трудової діяльності; 7) сприяти працевлаштуванню працівників, звільнених унаслідок реорганізації; 8) формувати та популяризувати корпоративну культуру. Останнє є необхідним, тому що вважається, що низький рівень корпоративної культури є одним із факторів фінансово-економічної неспроможності значної частки суб'єктів господарювання.

Концепція визначає шляхи, якими має рухатися держава – фактично імплементуючи деякі з принципів Стовпа I «Обов'язок держави захищати права людини» – щоб запровадити соціальну відповідальність бізнесу:

- Надавати суб'єктам господарювання рекомендації стосовно покращення їх стратегій розвитку з питань охорони праці, гігієни та захисту навколишнього природного середовища та залучати їх до розроблення проектів актів законодавства;

¹⁰⁶ Незважаючи на наявність цих міжнародних зобов'язань, їх виконання залежить від добровільного рішення держави щодо застосовного до них підходу, оскільки стандарти ОЕСР належать до «м'якого» міжнародного права. Механізм підзвітності держави за виконання цих зобов'язань є досить символічним – Національний контактний пункт ВВБ працює здебільшого в інформаційних цілях, і немає жодної інформації про розгляд Секретаріатом НКП звернень щодо порушень прав.

- Стимулювати суб'єктів господарювання до провадження відкритої політики щодо оприлюднення інформації, зокрема фінансової та нефінансової, оприлюднювати звіти про реалізацію стратегій розвитку;
- Забезпечувати співпрацю між центральними та місцевими органами виконавчої влади та суб'єктами господарювання у протидії корупції та незаконній оплаті праці, захисті конкуренції та забезпеченні прозорого оподаткування;
- Надавати суб'єктам господарювання рекомендації щодо залучення центральних та місцевих органів виконавчої влади до захисту інтересів споживачів тощо;
- Проводити інформаційно-просвітницькі кампанії;
- Стимулювати та заохочувати суб'єктів господарювання до підтримки розвитку науки і техніки, виробництва інноваційної продукції, впровадження інновацій у промислову галузь;
- Поширювати інформацію про розвиток соціально відповідального бізнесу.

Концепція передбачає низку короткострокових та довгострокових результатів для національної економіки та показників для моніторингу її ефективності, які в цілому відповідають її меті та вимогам до суб'єктів господарювання в основних сферах. Загалом Концепція забезпечує суб'єктам господарювання нормативну базу для реалізації Стовпа II Керівних принципів ООН «Корпоративна відповідальність поважати права людини».

Однак, очевидно, що в усіх частинах Концепції відсутні положення про доступ до засобів захисту прав людини, які мають відповідати положенням Стовпа III «Доступ до засобів захисту прав» Керівних принципів ООН. Наприклад, коли йдеться про стратегії розвитку суб'єктів господарювання, відсутні вимоги щодо запровадження процедури належної обачності та оперативних механізмів для захисту прав людини на рівні діяльності суб'єктів господарювання. Нічого не сказано про очікувані результати функціонування НКП з питань ВВБ, створеного у 2018 році у структурі Міністерства економіки. Відповідно до Декларації ОЕСР 1979 року та Настанов для багатонаціональних підприємств, НКП з питань ВВБ мають подвійний мандат: i) просувати Настанови ОЕСР для багатонаціональних підприємств та пов'язані з ними керівництва щодо процедури належної обачності, та ii) розглядати справи (іменовані як «конкретні випадки»/«specific instances») в якості державного позасудового механізму розгляду звернень¹⁰⁷.

План заходів з виконання Концепції включає низку заходів за п'ятьма напрямками:

- Популяризація в Україні принципів та стандартів соціально відповідального бізнесу (включно з Керівними принципами ООН), проведення інформаційно-просвітницьких кампаній;
- Підготовка та надання рекомендацій суб'єктам господарювання щодо політики соціально відповідального бізнесу;
- Заохочення суб'єктів господарювання дотримуватися відкритої політики щодо розкриття інформації та підвищувати обізнаність своїх працівників про соціально відповідальний бізнес;
- Інтеграція принципів соціальної відповідальності бізнесу у заходи компаній в Україні (пункт 21 передбачає інтеграцію підходу БПЛ у національні стратегічні документи з прав людини);
- Моніторинг та оцінка прогресу у сфері соціальної відповідальності бізнесу. Поширення інформації про результати.

План заходів не передбачає діяльності з розвитку НКП з питань ВВБ. Планувалося – протягом півтора року (з середини 2020 р. по 2022 р.) – забезпечити функціонування офіційного веб-порталу Контактного пункту

107 Що таке Національні контактні пункти з питань ВВБ? URL: <https://mneguidelines.oecd.org/ncps/>

для розміщення на ньому інформації про діяльність та заходи, які вживаються для популяризації принципів і стандартів соціально відповідального бізнесу. Проте ніяких дій не заплановано для забезпечення його функціонування як державного позасудового механізму розгляду звернень стосовно порушень прав людини з боку суб'єктів господарювання. До початку вересня 2022 року офіційний веб-портал НКП з питань ВВБ не був доступний для користування; огляди та моніторингові звіти щодо імплементації Концепції не оприлюднювалися. Перший огляд стану розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні запланований на 2025 рік, наступний – на 2030 рік.

Зважаючи на відсутність публічної інформації щодо результатів імплементації Концепції, навряд чи можливо оцінити її вплив на розвиток соціальної відповідальності бізнесу в Україні, її загальну ефективність та потреби у корекції чи покращенні її стратегічної цілі та напрямів, шляхів та засобів реалізації, очікуваних результатів та показників моніторингу. В умовах нових реалій кандидатства України на членство в ЄС, війни та майбутнього післявоєнного відновлення, виникає потреба у поглибленій процедурі належної обачності щодо прав людини¹⁰⁸, застосуванні принципу «не нашкодь» та розбудові кращої України, підтримуючи відповідальний бізнес та гідні робочі місця. У цьому контексті доцільно здійснити оцінку Концепції та оновити План заходів з її виконання. Імплементація Керівних принципів ООН може стати її важливою складовою, і, НПД з питань БПЛ може доповнити її, адже держава, суб'єкти господарювання та населення стикаються та стикатимуться в найближчі роки з багатьма складними викликами та проблемами, що мають вирішуватися у дуже раціональний спосіб з повним дотриманням прав людини.

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ НА ПЕРІОД ДО 2030 РОКУ

Наступним стратегічним політико-правовим документом, якому варто надати першочергового значення, є **Національна економічна стратегія на період до 2030 року**, прийнята Урядом України у 2021 році. Це ключовий стратегічний політико-правовий документ для реалізації однієї з основних цілей державної політики – зростання добробуту українського населення. Вона є матрицею інших, в тому числі зазначених вище, секторальних стратегій і політик, законодавства та практики.

Національна економічна стратегія робить ставку на інноваційне, проактивне економічне зростання, яке сприятиме людському розвитку через відповідну якість послуг, освіти, науки, ринку праці, соціального забезпечення, медицини, культури, природного середовища та національної безпеки. Якість життя вважається вирішальним чинником розвитку людського потенціалу, визнаного головним і найважливішим потенціалом 21-го століття. Орієнтована на людину ідеологія Стратегії відображена в її місії – створити можливість для реалізації [...] прав і свобод кожного громадянина України шляхом інноваційного, проактивного економічного зростання з урахуванням Цілей сталого розвитку [...], а також у її цілі – «створити можливості для українців як громадян, українців як підприємців та інвесторів». Стратегія закладає основу для того, щоб стати важелем для імплементації трьох Стовпів Керівних принципів ООН: Стовп I «Обов'язок держави захищати права людини», Стовп II «Корпоративна відповідальність поважати права людини», Стовп III «Доступ до засобів захисту прав».

Однак серед орієнтирів, принципів та цінностей Стратегії відсутній комплексний підхід, орієнтований на БПЛ; єдиним із виділених аспектів є гендерна рівність, а серед очікуваних результатів Стратегії – забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства. Порушення прав людини суб'єктами господарювання не включено до переліку неприйнятних кроків Стратегії, заборонених напрямів руху, які визнані критичними перешкодами для економічного розвитку.

108 Поглиблена процедура належної обачності щодо прав людини для бізнесу за несприятливих обставин, спричинених конфліктом: Посібник, ПРООН (2022). URL: <https://www.undp.org/publications/heightened-human-rights-due-diligence-business-conflict-affected-contexts-guide>

У Розділі II Стратегії представлено двадцять напрямів «Стратегічного курсу економічної політики до 2030 року»:

- Напрямок 1. Макроекономічна політика
- Напрямок 2. Верховенство права
- Напрямок 3. Регуляторне середовище
- Напрямок 4. Управління державною та комунальною власністю
- Напрямок 5. Міжнародна економічна політика і торгівля
- Напрямок 6. Репутація (розвиток репутації)
- Напрямок 7. Інвестиційна привабливість
- Напрямок 8. Інформаційно-комунікаційні технології
- Напрямок 9. Агропромисловий сектор та харчова промисловість
- Напрямок 10. Промисловість
- Напрямок 11. Енергетика
- Напрямок 12. Видобувна промисловість
- Напрямок 13. Транспорт та інфраструктура
- Напрямок 14. Креативні індустрії та індустрія гостинності
- Напрямок 15. Сфера послуг
- Напрямок 16. Регіональний розвиток
- Напрямок 17. Підприємництво (розвиток підприємництва)
- Напрямок 18. Цифрова економіка
- Напрямок 19. Культурно-ціннісна трансформація України
- Напрямок 20. Якість життя.

Короткий огляд змісту обраних напрямів Стратегії дає загальне розуміння її кореляцій зі сферою БПЛ та потенціалу інтеграції до неї Керівних принципів ООН.

Стратегічний **напрямок 2. «Верховенство права»** представляє візію: «Україна – правова держава, яка забезпечує права і свободи людини, право власності, відстоює справедливість та інтереси суспільства». Стратегічні цілі за цим напрямом включають, зокрема: 1) удосконалення правової системи для забезпечення функціонування ефективної системи стримувань і противаг, захисту демократичного ладу, реалізації верховенства права та прав і свобод людини; 2) забезпечення справедливого правосуддя, що базується на верховенстві права, захисті прав і свобод людини, фізичних та юридичних осіб. Зазначається, що продовження реформи судової системи є необхідним кроком для досягнення верховенства права.

Ціль 2 «Забезпечення справедливого правосуддя в Україні, що базується на верховенстві права, захисті прав і свобод людини, фізичних та юридичних осіб» відповідає Стовпу III «Доступ до засобів захисту прав» Керівних принципів ООН. На жаль, нічого не сказано про захист прав людини від негативного впливу бізнесу, про покращення доступу жертв порушень прав людини з боку суб'єктів господарювання до державних і недержавних засобів та механізмів захисту прав.

Водночас, як позитивний фактор, варто зазначити, що шляхи досягнення стратегічної цілі 2 включають покращення системи альтернативного вирішення спорів. Завдання, спрямовані на досягнення цілі, включають розроблення законопроектів щодо: i) реформування системи третейських судів; ii) вдосконалення законодавства про міжнародний арбітраж та процесуальних кодексів з метою ширшої підтримки міжнародних судів, арбітражів і третейських судів з боку державних судів; iii) медіації; iv) установи бізнес-омбудсмена в Україні.

Але у цільових індикаторах для моніторингу та в очікуваних результатах знову виявляється недолік – відсутні положення, які стосуються БПЛ.

Напрямок 3 Стратегії **«Регуляторне середовище»** передбачає пов'язану з БПЛ стратегічну ціль 1 «Забезпечення прозорого та ефективного регулювання діяльності суб'єктів господарювання» та стратегічну ціль 2 «Забезпечення прозорого та ефективного регулювання ринкових відносин».

У рамках цілі 1 Стратегія передбачає оптимізацію державного нагляду (контролю) за бізнесом, що обумовлює, зокрема, запровадження аудиту як превентивного функціоналу без застосування санкцій та створення інституту громадських рад з питань державного нагляду (контролю), запровадження для суб'єктів господарювання (із середнім та незначним ступенем ризику) страхування цивільно-правової відповідальності за заподіяну шкоду, яка може бути спричинена їх діяльністю третім особам або їхньому майну. Також передбачається покращення та оптимізація трудового законодавства із завданнями, зокрема, щодо запровадження нових методів позасудового вирішення спорів (медіації) та приведення норм державного контролю за дотриманням трудового законодавства у відповідність до норм європейського права та конвенцій МОП.

Оскільки Стратегія визначає проблемною недосконалість законодавства про захист прав споживачів, тому що воно не відповідає законодавству ЄС та вимогам Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, ціль 2 передбачає покращення якості захисту прав споживачів. До визначених завдань відносяться: запровадження принципу захисту прав споживачів відповідно до принципів ЄС, гармонізація законодавства про захист прав споживачів у всіх сферах, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС; підвищення ролі громадських об'єднань споживачів; залучення громадських об'єднань споживачів до вирішення споживчих спорів; запровадження механізму досудового вирішення споживчих спорів.

Як стратегічні цілі у рамках цього напрямку, так і зазначені завдання мають відношення до Стовпа I «Обов'язок держави захищати права людини» Керівних принципів ООН та Стовпа III «Доступ до засобів захисту прав», хоча чіткого фокусу на питанні БПЛ немає. Недолік, що повторюється, стосується і цільових індикаторів для моніторингу та очікуваних результатів – немає відповідних положень з питань БПЛ, наприклад, у частині захисту прав людини від порушень з боку суб'єктів господарювання у трудових відносинах (зокрема, дискримінація, незадекларована праця, експлуатація, дитяча праця тощо), а також у частині підвищення рівня захисту прав споживачів.

Напрямок 6. **«Репутація (розвиток репутації)»** і Напрямок 7. **«Інвестиційна привабливість»** обидва мають значне відношення до суті БПЛ. Стратегічною ціллю Направку 6. «Репутація (розвиток репутації)» є підвищити довіру та повагу до України з боку зацікавлених сторін, таких як: міжнародні інвестори, потенційні міжнародні партнери України. Напрямок 7. **«Інвестиційна привабливість»** спрямований, зокрема, на: i) стимулювання зовнішніх інвестицій шляхом забезпечення дотримання формальних критеріїв (інфляція, податкове навантаження тощо) суверенних кредитних рейтингів для підвищення в них позиції України; ii) створення ефективних інструментів залучення зовнішніх інвесторів шляхом забезпечення впровадження механізмів податкових пільг для інвесторів (податкові канікули, відшкодування частини капітальних інвестицій, спеціальні податкові режими) у більшості секторів економіки, розширення та створення нових індустриальних парків, створення умов для ведення бізнесу в межах індустриального парку.

Дотримуючись глобалізованих та європейських норм БПЛ, іноземні міжнародні інвестори, зокрема з ЄС, працюватимуть в Україні, якщо норми та стандарти у сфері БПЛ, верховенства права, неупередженого правосуддя та розвинутих позасудових механізмів вирішення спорів, боротьби з корупцією та дискримінацією, ESG та орієнтованого на БПЛ корпоративного управління тощо законодавчо запроваджені та ефективно застосовуються в Україні. Європейські експерти наголошують на тому, що наразі ризики іноземного інвестора лише підвищуються, тому вони повинні враховувати вимоги щодо дотримання норм

обов'язкової процедури належної обачності щодо прав людини (mHRDD), а у випадку України в умовах війни – поглибленої процедури належної обачності щодо прав людини (hHRDD).

Найбільшу релевантність впровадження Керівних принципів ООН у Національну економічну політику виявлено у Напрямі 19 «**Культурно-ціннісна трансформація України**». Візія напряму є такою: «Україна – країна відповідальних громадян, які прагнуть розвитку, країна винахідників і творців, сприятливе середовище для збереження і розвитку культурних людей».

Його другою стратегічною ціллю є «Поширення та захист загально визнаних людських цінностей». Одним із шляхів досягнення цієї цілі Стратегія визначає **розвиток ціннісного підходу до ведення бізнесу**. Проте відповідні завдання звужуються до двох позицій, зосереджених на питаннях доброчесності бізнесу та державно-приватного партнерства: 1) утворення та забезпечення ефективного функціонування Ради доброчесності за участю представників органів державної влади, територіальних громад і бізнесу; 2) поширення кращих практик успішного державно-приватного партнерства, спрямованих на створення спільного добробуту.

Безумовно, ці два завдання є важливими, але вони не окреслюють комплексного підходу до досягнення цілі розвитку ціннісного підходу до ведення бізнесу. Станом на кінець серпня 2022 року публічна інформація про задану Раду доброчесності та її діяльність відсутня.

Цільові індикатори для моніторингу прогресу в рамках стратегічної цілі 2 вигідно визначені на користь принципів БПЛ: 1) подвоєння частки бізнесу, що визначає підхід до бізнесу та прав людини як важливий елемент провадження діяльності; 2) стратегія доброчесності входить до топ-5 пріоритетів у 50 відсотках підприємств; 3) взаємодія у суспільстві за принципами екологічності буття та гендерної рівності.

Серед очікуваних результатів діяльності за цим напрямом Стратегія передбачає стимулювання діяльності відповідального та доброчесного бізнесу, яка сфокусована на створенні загального добробуту; стимулювання розвитку соціального підприємництва як рушія соціальних інновацій, які дають змогу ефективно сприймати суспільні виклики. Конотація очікуваного відповідального та доброчесного бізнесу, спрямованого на створення загального добробуту, є найбільш перспективною.

Наведений фрагментарний аналіз Національної економічної стратегії на період до 2030 року дає змогу зробити висновки як про її очевидні недоліки, так і про гарні передумови з точки зору перспективи впровадження Керівних принципів ООН. Основні недоліки виявлено в її концептуальній частині Розділу I «Загальні положення». Бо незважаючи на заявлену місію та ціль Стратегії, кореляції з питань БПЛ є досить слабкими у формулюванні її орієнтирів, принципів та цінностей. Це є особливо несприятливим з огляду на воєнний контекст, який зумовлює необхідність посилення обов'язку держави захищати права людини та підвищення соціальної відповідальності бізнесу. Також наявні недоліки у Розділі II Стратегії «Стратегічний курс економічної політики до 2030 року». Більшість з двадцяти визначених напрямів мають потенціал щодо забезпечення чіткої та ефективної інтеграції Керівних принципів ООН у відповідні шляхи та завдання, у цільові індикатори для моніторингу прогресу та в очікувані результати. Напряму 19 «Культурно-ціннісна трансформація України» стосується цінності прав людини у сфері бізнесу, але транслює звужене сприйняття підходу БПЛ у господарській діяльності.

Таким чином, можна стверджувати про наявність поля для покращень, які могли би сприяти ефективній інтеграції принципів БПЛ у Стратегію, тим більше, що положення Стратегії мають бути взяті за основу під час розробки програмних та секторальних стратегічних документів, законів та інших законодавчих актів, відповідних планів дій у сфері економіки. Проте на початок вересня 2022 року не спостерігається інформації про єдиний План дій з реалізації Національної економічної стратегії чи про окремі Плани дій для кожного стратегічного напряму. За умови розроблення окремих планів, одним із можливих інструментів імплементації Керівних принципів ООН може стати План дій з імплементації Напряму 19 Національної економічної стратегії.

Таким чином, важливо визнати та оцінити провідну роль і значний потенціал Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні, Національної стратегії у сфері прав людини з її § 16 та Національної економічної стратегії у контексті інтеграції Керівних принципів ООН у сферу національної політики та права, а також у практичну діяльність у державному та приватному секторах відносин, дотримуючись міжнародних зобов'язань України.

Враховуючи специфіку поточного державного планування та програмування в умовах війни на короткострокову перспективу, що включає визначення поточних об'єктивних асигнувань з державного бюджету, діяльність з імплементації Керівних принципів ООН може бути інтегрована у збалансований спосіб у чинні Плани дій з реалізації НСПЛ та Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні. За умови розробки Плану дій з реалізації Національної економічної стратегії окремий Національний план дій з питань БПЛ може стати її невід'ємною частиною.

3.1.2. ПЛАН ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ – МАЙБУТНІЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ ДОКУМЕНТ З ПРАВ ЛЮДИНИ, ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗБУДОВИ МИРУ: ОГЛЯД ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ІНТЕГРАЦІЇ КЕРІВНИХ ПРИНЦИПІВ ООН З ПИТАНЬ БІЗНЕСУ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ

Проект Плану відновлення України (ПВУ) є частиною широкомасштабного політичного процесу відновлення України, започаткованого на Конференції з питань відновлення України в Лугано, яка відбулася 4-5 липня 2022 року¹⁰⁹. Підсумковий документ Конференції – Декларація Лугано¹¹⁰ – містить набір із семи керівних принципів процесу відновлення України – «Принципи Лугано»: 1. Партнерство; 2. Спрямованість на реформи; 3. Прозорість, підзвітність та верховенство права; 4. Демократична участь; 5. Залучення багатьох зацікавлених сторін; 6. Гендерна рівність та інклюзія; 7. Сталий розвиток. Є очевидним, що принаймні п'ять з них сфокусовані на питанні прав людини.

Принцип 6. «Гендерна рівність та інклюзивність» безпосередньо пов'язує процес відновлення із забезпеченням інклюзивності, гендерної рівності та поваги прав людини, включаючи економічні, соціальні та культурні права. Він пов'язує відновлення з необхідністю приносити користь усім, коли жодна частина суспільства не повинна залишатися осторонь, а диспропорції зменшуються.

Принципи Лугано та Керівні принципи ООН, взяті у комплексі, можуть забезпечити благодатне русло для розроблення та реалізації ПВУ, спрямованого на прискорення сталого економічного зростання України як сильної європейської країни та «магніту для міжнародних інвестицій».

Проект ПВУ ґрунтується на п'яти основних принципах: i) Негайний початок і поступовий розвиток; ii) Нарощування справедливого добробуту; iii) Інтеграція в ЄС; iv) Відбудова кращого, ніж було, в національному та регіональному масштабах; v) Стимулювання приватних інвестицій¹¹¹.

Як було зазначено на Конференції з питань відновлення України, «відновлення є колосальним завданням і створює виклики такого масштабу, які на даний момент неможливо точно оцінити». Проте вже можна

109 <https://www.urc2022.com/>

110 Підсумковий документ Конференції з питань відновлення України URC2022: «Декларація Лугано» (Лугано, 4-5 липня 2022 р.). URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/outcome-document-ukraine-recovery-conference-urc2022-lugano-declaration-lugano-4-5-july-2022>

111 <https://recovery.gov.ua/>

передбачити масштаб необхідного реагування та ресурси». Для цього ПВУ визначає перелік із сімнадцяти Національних програм як підхід до відновлення, які спрямовані на досягнення ключових результатів.

Для забезпечення імплементації ПВУ, Національна рада з питань відновлення України від наслідків війни (створена відповідно до Указу Президента України від 21.04.2022 р. № 266/2022¹¹², й її роботу технічно забезпечує Офіс реформ Уряду України), яка уповноважена розробити План дій для післявоєнного відновлення та розвитку України. До Плану передбачається включити перелік заходів для післявоєнного відновлення та розвитку України; пропозиції щодо пріоритетних реформ та стратегічних ініціатив; переліки нормативно-правових актів, прийняття та виконання яких є необхідним для ефективної роботи та відновлення України у воєнний та післявоєнний періоди.

Проекти розділів Плану розробляли 24 робочі групи; ці матеріали були оприлюднені на офіційних урядових інтернет-сайтах для коментування – експерти, науковці, громадянське суспільство та бізнес були запрошені Урядом України взяти участь у цьому процесі.

Виходячи з бачення необхідності забезпечення прав людини у господарській діяльності під час війни та у післявоєнний період, у рамках цього Дослідження розроблено пропозиції та коментарі до дев'яти проєктів розділів ПВУ: Європейська інтеграція; Відновлення та розвиток економіки; Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток; Енергетична безпека; Державне управління; Діджиталізація; Юстиція; Екологічна безпека; Права людини (ДОДАТОК 3 до цього Дослідження). Вони були надіслані до Офісу реформ Уряду України 31 серпня 2022 року.

Запропоновані пропозиції та коментарі зосереджені на інтеграції Керівних принципів ООН у заплановані кроки, заходи та діяльність у три етапи: «Економіка воєнного часу: Все для перемоги!» (2022), «Відновлення, перезапуск економіки та інститутів» (2023-2025) та «Структурна модернізація та повноцінна інтеграція до ЄС» (2026-2032). Пропозиції обґрунтовані необхідністю імплементації міжнародних зобов'язань України у сфері БПЛ, набутих нею перед ООН, МОП, ЄС, Радою Європи та ОЕСР. Для осіб, відповідальних за ухвалення рішень, надаються посилання на відповідні положення Керівних принципів ООН, міжнародні та європейські політичні та законодавчі акти, стандарти, настанови, інструменти тощо, які є корисними для бенчмаркінгу в ході розроблення політики та імплементаційної діяльності.

112 Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21.04.2022 р. № 266/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>

4. ЗАГАЛЬНІ ЗАКЛЮЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ

4.1. МІЖНАРОДНІ ОРІЄНТИРИ У СФЕРІ БПЛ ДЛЯ УКРАЇНИ

4.1.1. Національна стратегія розвитку України орієнтована на Порядок денний ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року та ЦСР. ООН вимагає, щоб права людини були включені у політику та практику для перетворення амбітних ЦСР на конкретні дії. Керівні принципи ООН є невід'ємною частиною мейнстріму ООН у справі імплементації ЦСР.

4.1.2. Проте повномасштабна війна Російської Федерації проти України призвела до того, що Україна тимчасово, починаючи з 28 лютого 2022 року і до закінчення періоду дії воєнного стану, відступила від частини своїх зобов'язань за Міжнародним договором про громадянські та політичні права та Європейською конвенцією з прав людини. Згідно з повідомленням Генерального Секретаря, з 1 березня 2022 року відступ України від деяких міжнародних зобов'язань не становитиме порушення міжнародних угод.

4.1.3. Отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС (з червня 2022 року) актуалізує завдання щодо узгодження національної політики з політикою ЄС та гармонізації національного законодавства із законодавством ЄС. ЄС та держави-члени ЄС зміцнюють зусилля щодо регулювання у сфері БПЛ, розробляють та застосовують законодавство щодо HRDD; НПД з питань БПЛ відіграють важливу роль у визначенні соціального обличчя економіки. Угода про асоціацію між Україною та ЄС закріпила принципи БПЛ. Умови вступу до ЄС для України включатимуть дотримання вимог у сфері БПЛ.

4.1.4. Майбутнє членство України в ОЕСР передбачає імплементацію численних інструментів «м'якого права» ОЕСР у сфері БПЛ, зокрема HRDD, у різних сферах господарської діяльності.

4.1.5. Міжнародні орієнтири у сфері БПЛ є важливим, оскільки глобальний та, зокрема, європейський бізнес працюватиме з Україною, коли запроваджуватимуться відповідні стандарти та норми, орієнтовані на ESG та БПЛ.

4.2. ПОТОЧНА ОСНОВА ПОЛІТИКИ У СФЕРІ БПЛ В УКРАЇНІ

4.2.1. Нещодавно прийняті стратегічні політико-правові акти, насамперед Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року (2020 р.), Національна стратегія у сфері прав людини (2021 р.) та Національна економічна стратегія на період до 2030 року (2021 р.), були прийняті для забезпечення потреб сталого розвитку України та ґрунтуються на її міжнародних зобов'язаннях. У поєднанні вони забезпечують загальні політико-правові та практичні засади для імплементації Керівних принципів ООН, хоча їх фокусування на питанні БПЛ не є належним і недостає чітко позиціонованим.

4.2.2. Умови війни спричинили нагальну потребу у розробленні Плану відновлення України (ПВУ) як частини широкомасштабного політичного процесу відновлення України. ПВУ має стати міцним конгломератом стратегічних та операційних цілей і заходів, які мають бути вжиті у 24 сферах протягом наступного десятиліття (2022 – 2032 рр.). Це дозволить акумулювати зусилля і ресурси України та її партнерів за кордоном для її виживання та подальшого післявоєнного прогресу. ПВУ є потенційною політико-правовою основою для інтеграції аґенди з питань БПЛ як міжсекторального наскрізного аспекту в його відповідні частини.

4.2.3. Щоб інтегрувати Керівні принципи ООН, ці та інші політико-правові акти мають бути переглянуті з урахуванням питання БПЛ. Має бути забезпечена вертикальна та горизонтальна узгодженість політики у сфері БПЛ. Слід належним чином враховувати вимоги hHRDD щодо ВББ в умовах війни, що триває, та у період післявоєнного відновлення.

4.3. НПД З ПИТАНЬ БПЛ

4.3.1. Комплексний НПД з питань БПЛ може бути корисним для України. Він має бути розроблений для реалізації національних стратегічних політико-правових норм. Чинні програмні документи (плани дій), що доповнюють стратегічні політико-правові документи, не передбачають завершених рамок реалізації Керівних принципів ООН.

4.3.2. НПД має бути окремим документом, розробленим у повній відповідності до Настанов Робочої групи ООН стосовно НПД 2016 року та провідної зарубіжної практики щодо НПД.

4.3.3. Необхідно забезпечити інституційну спроможність та обізнаність про БПЛ для розроблення НПД, а також для управління його виконанням та оцінювання прогресу. Обов'язковим є значуще залучення зацікавлених сторін.

4.3.4. Діяльність у рамках НПД має охоплювати національний, регіональний та місцевий рівні, щоб нікого не залишити осторонь і втілити питання БПЛ на практиці з урахуванням специфіки країни.

4.3.5. Необхідно виділити достатні ресурси для підтримання імплементації НПД.

4.4. ПІДВИЩЕННЯ ОБІЗНАНОСТІ ПРО БПЛ

4.4.1. Випадки порушення прав людини з боку суб'єктів господарювання в Україні спричинені низьким рівнем поінформованості осіб, відповідальних за ухвалення рішень, бізнесу та широкої громадськості в Україні про Керівні принципи ООН та нові напрацювання у сфері БПЛ, які стосуються всіх сфер економічних та соціальних відносин в Європі та поза її межами, а також впливають на них.

4.4.2. Низька обізнаність про БПЛ обумовлює недоліки поточної політики, законодавства та практики. Їх вдосконалення є можливим, якщо особи, відповідальні за ухвалення рішень, та суб'єкти господарювання будуть достатньо підготовлені для формування та застосовування норм через призму БПЛ, а ОГС – для оцінювання ефективності політики, законодавства та практики у сфері БПЛ.

4.4.3. Мають бути розроблені та проводитися інформаційні кампанії, орієнтовані на БПЛ, а також спеціальні навчальні курси і програми для різних цільових аудиторій.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1.

СТИСЛИЙ ОГЛЯД ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА З РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

З часу введення воєнного стану Парламент та Уряд України прийняли та продовжують розробляти різноманітні закони та підзаконні акти щодо зниження податків, запровадження декларативного принципу ведення господарської діяльності без отримання ліцензій, скасування надмірних перевірок, регулювання трудових відносин, покращення соціального страхування, функціонування судової системи тощо. Специфіка воєнного стану та підтримка бізнесу не повинні нівелювати вимогу щодо корпоративної відповідальності поважати права людини.

Такі закони та проекти законів, що стосуються БПЛ, включають:

- У Податковий кодекс України внесено зміни 21.06.2022 р. щодо створення сприятливих податкових умов для діяльності індустріальних парків в Україні¹¹³; ці норми забезпечують їх конкурентоспроможність та здатність залучати інвестиції, особливо в період дії воєнного стану для релокації промислових підприємств зі східних регіонів країни, а згодом – забезпечення працевлаштування внутрішньо переміщених осіб;
- У Податковий кодекс України та Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» планується внести зміни щодо зменшення податкового навантаження на заробітну плату та надання суттєвої підтримки роботодавцям і працівникам¹¹⁴ (законопроект НД від 25.05.2022 р.);
- У деякі законодавчі акти внесено зміни 27.07.2022 р. щодо врахування особливостей фінансового сектору у зв'язку із запровадженням воєнного стану в Україні¹¹⁵ та підтримки стабільної роботи фінансового сектору в умовах війни;

113 Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні: Закон України від 21.06.2022 р. № 2330-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2330-20#Text>

114 Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» щодо підтримки роботодавців та працівників в умовах воєнного стану від 25.05.2022 р. № 7406. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1325749>

115 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врахування особливостей фінансового сектору у зв'язку із запровадженням воєнного стану в Україні: Закон України від 27.07.2022 р. № 2463-ІХ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2463-20#Text>

- Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану в Україні»¹¹⁶ був прийнятий 15.03.2022 р. для визначення особливостей державної служби, служби в органах місцевого самоврядування, трудових відносин працівників усіх підприємств, установ та організацій, незалежно від форми власності, типу діяльності та галузевої належності, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні, а також осіб, які працюють за трудовим договором, укладеним з фізичними особами. Він встановлює спеціальне регулювання трудових відносин між роботодавцями та працівниками, зокрема в частині укладення та розірвання трудових договорів, зміни істотних умов праці, переведення на іншу роботу, надання відпусток, максимальної тривалості роботи протягом тижня та часу відпочинку, заробітної плати тощо. Норми вводяться для забезпечення балансу між зменшенням витрат роботодавців на оплату відпусток, понаднормових годин, роботи у святкові та вихідні дні тощо та забезпеченням мінімально необхідних прав і гарантій працівників;
- Закон України «Про внесення зміни до пункту 5² розділу 9 «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» щодо застосування його положень під час дії воєнного стану» був прийнятий 01.04.2022 р.¹¹⁷ для спрощення механізму отримання суб'єктами господарювання державних коштів для відшкодування збитків, пов'язаних із введенням воєнного стану, та забезпечення дотримання положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин»¹¹⁸ був прийнятий 01.07.2022 р. Він встановлює: а) норми електронного документообігу щодо трудових відносин; б) додаткові підстави для звільнення працівника – неможливість забезпечити працівникові необхідні умови праці та відсутність працівника на роботі та відомості про причини такої відсутності за понад чотири місяці; в) поняття «працевлаштування за сумісництвом» для забезпечення можливості працівникам знайти іншу роботу, якщо вони були змушені залишити своє робоче місце; г) чіткий термін виплати заробітної плати за час відпустки відповідно до Конвенції МОП № 132; д) відшкодування працівникам і роботодавцям грошових сум, пов'язаних з працею, втрачених внаслідок збройної агресії (для цього буде розроблено спеціальний механізм); е) порядок регулювання робочого часу та часу відпочинку у воєнний час, зокрема для категорій працівників, яким може бути збільшена тривалість робочого часу протягом тижня, відновлюється механізм оплати праці у вихідний день, уточнюється порядок надання щорічної основної відпустки. У Законі зазначено, що запровадження подовженого робочого часу є правом, а не обов'язком роботодавця. Уточнюється порядок та умови застосування механізму призупинення трудового договору, встановлені норми вимагають уникнення можливих ризиків порушень з боку роботодавців та забезпечення гарантій праці працівників в умовах воєнного стану. Законом передбачено можливість застосування позапланових заходів державного контролю за додержанням законодавства про працю з метою захисту трудових прав працівників тощо;
- Закон України «Про акціонерні товариства» був прийнятий 27.07.2022 р.¹¹⁹ для забезпечення підвищення рівня корпоративного управління у господарських підприємствах з урахуванням європейських практик та стандартів; це сприятиме захисту прав інвесторів та розширенню можливостей для залучення капіталу, покращенню позицій України в рейтингу Світового банку ведення бізнесу «Doing Business» за індикатором «Захист міноритарних інвесторів», а також виконанню зобов'язань України за Угодою про асоціацію між ЄС та Україною;

116 Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

117 Про внесення змін до пункту 5² розділу 9 «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» щодо застосування його положень під час дії воєнного стану»: Закон України від 01.04.2022 р. № 2175-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2175-20#Text>

118 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин: Закон України від 01.07.2022 р. № 2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-IX#Text>

119 Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>

- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану»¹²⁰ був прийнятий 27.07.2022 р. для забезпечення доступу до правосуддя для учасників судового процесу та роботи суддів з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, у тому числі мобільного застосунку «Дія»;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави»¹²¹ був прийнятий 28.07.2022 р. для забезпечення адаптації процедури підготовки до приватизації та продажу в умовах воєнного стану, уточнення окремих законодавчих норм щодо спрощення надання спеціальних дозволів на користування природними ресурсами тощо, що підвищить інвестиційну привабливість об'єктів приватизації, а також законодавчих актів з нотаріальних питань, іпотек, виконавчих проваджень, державної реєстрації прав власності на нерухоме майно та їх обтяжень, спрямованих на підвищення ефективності передприватизаційної підготовки об'єктів державної власності;
- Законопроект Уряду про спрощення умов ведення бізнесу в Україні (дерегуляція)¹²² (від 22.08.2022 р.) поданий на розгляд Парламенту. Він відповідає одній із цілей Національної економічної стратегії на період до 2030 року щодо забезпечення права на провадження господарської діяльності (особливо під час надзвичайного та воєнного стану) без отримання ліцензії. Він передбачає порядок подання декларації до відповідних органів державної влади, незалежно від місцезнаходження та місця знаходження суб'єкта господарювання, а також онлайн – через Єдиний державний веб-портал електронних послуг, застосунок або портал «Дія». Наразі в Україні вже переведено на декларативний принцип 48 дозволів, 19 ліцензій та близько 500 інших державних послуг для бізнесу з метою створення максимально зручних умов для ведення бізнесу. Це допомагає підприємцям відновити роботу, яка була призупинена через воєнні дії, або відкрити новий бізнес;
- Розроблений НД проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» для забезпечення виконання Україною своїх зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод»¹²³ (від 13.06.2022 р.) має на меті покращити правовий механізм забезпечення права особи на справедливий суд, підвищити ефективність судової системи, покращити дисциплінарну відповідальність суддів у разі ухвалення ними рішень з порушенням вимог ЄКПЛ, факт яких встановлено остаточним рішенням Європейського суду з прав людини.

120 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 27.07.2022 р. № 2461-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2461-IX#Text>

121 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави: Закон України від 28.07.2022 р. № 2468-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2468-20#Text>

122 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція): проєкт Закону України від 22.08.2022 р. №7689. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1447679>

123 Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо забезпечення виконання Україною взятих на себе обов'язків згідно з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод: проєкт Закону України від 13.06.2022 р. № 7463. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1349215>

ДОДАТОК 2.

ПЕРЕЛІК ВИБРАНИХ ЗАКОНОПРОЄКТІВ ТА ЗАКОНІВ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПИТАНЬ БПЛ ТА НСПЛ, ВКЛЮЧАЮЧИ ТІ, ЯКІ ПРИЙНЯТО ПІСЛЯ ОНОВЛЕННЯ НСПЛ 2021 РОКУ

(ДЛЯ ВРАХУВАННЯ В КОНТЕКСТІ МОНІТОРИНГУ ВИКОНАННЯ НСПЛ)

Аналіз виявив такі законопроекти та закони, прийняті після оновлення НСПЛ, що подані народними депутатами (НД) та Урядом України й стосуються розділу про БПЛ та інших кореспондуючих розділів НСПЛ:

ПРАВА ЛЮДИНИ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ (НСПЛ § 16)

(ВИБРАНІ ЗАКОНОПРОЄКТИ ТА ЗАКОНИ)

- Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про захист прав споживачів» (щодо представництва інтересів споживачів, які є членами громадських організацій, у судах усіх інстанцій) (НД, реєстраційний № 5741 від 08.07.2021 р.)¹²⁴, включений до Порядку денного Парламенту 06.09.2022 р.;
- Проект Закону про внесення змін до Статті 625 Цивільного кодексу України щодо захисту прав споживачів комунальних послуг (НД, реєстраційний № 5754 від 12.07.2021 р.);
- Проект Закону «Про захист прав споживачів» (урядовий, реєстраційний № 6134 від 05.10.2021 р.)¹²⁵, включений до Порядку денного Парламенту 06.09.2022 р.;
- Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо реалізації проектів на умовах державно-приватного партнерства (урядовий, реєстраційний № 3655 від 15.06.2020 р.)¹²⁶, включений до Порядку денного Парламенту 06.09.2022 р.;
- Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України (НД, реєстраційний № 7508 від 01.07.2022 р.)¹²⁷, включений до Порядку денного 06.09.2022 р.;
- Закон України «Про внесення змін до Статті 7 Закону України «Про захист прав споживачів» щодо гарантійних зобов'язань в електронному вигляді» від 01.07.2021 р. № 1603-IX¹²⁸ для цифровізації бізнес-процесів та покращення послуг, які надаються споживачу під час гарантійного обслуговування товарів (поданий НД);
- Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15.07.2021 р. № 1667-IX¹²⁹ (поданий НД);
- Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» від 15.07.2021 р. № 1689-IX¹³⁰ (поданий НД);

124 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27311>

125 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27942>

126 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/2803>

127 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39902>

128 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1603-20#Text>

129 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>

130 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text>

- Закон України «Про хмарні послуги» від 17.02.2022 р. № 2075-IX¹³¹ (поданий НД);
- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»» від 19.07.2022 р. № 2435-IX¹³² (поданий Урядом);
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб» від 01.04.2022 р. № 2180-IX¹³³ (поданий НД);
- Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14.12.2021 р. № 1953-IX¹³⁴ (поданий НД);
- Закон України «Про страхування» від 18.11.2021 р. № 1909-IX¹³⁵ (поданий НД);
- Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» (щодо регулювання бюджетних відносин під час виконання договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства, у тому числі концесійних договорів) від 15.02.2022 р. № 2043-IX¹³⁶ (поданий Урядом);

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД І ПРАВОВУ ДОПОМОГУ (НСПЛ § 4)

У ВИПАДКАХ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ З БОКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

(ВИБРАНІ ЗАКОНОПРОЄКТИ)

- Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про судову острій і статус суддів» щодо забезпечення виконання Україною взятих на себе зобов'язань згідно з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (НД, реєстраційний № 7463 від 13.06.2022 р.)¹³⁷;
- Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення судового контролю за виконанням судових рішень у господарському та цивільному судочинстві (НД, реєстраційний № 7042 від 11.02.2022 р.)¹³⁸;
- Проект Закону про внесення змін до Законів України «Про доступ до судових рішень» та «Про електронні довірчі послуги» щодо оформлення електронних примірників судових рішень (НД, реєстраційний №6377 від 02.12.2021 р.)¹³⁹, включений до Порядку денного Парламенту 06.09.2022 р.;
- Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку утворення та діяльності третейських судів з метою відновлення довіри до третейського суду (урядовий, реєстраційний № 3411 від 29.04.2020 р.)¹⁴⁰, прийнятий за основу 02.02.2021 р., готується до другого читання;
- Проект Закону про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України щодо підсудності справ за участю іноземних юридичних осіб (НД, реєстраційний № 3566 від 29.05.2020 р.)¹⁴¹, включений до Порядку денного Парламенту 06.09.2022 р.;
- Проект Закону про внесення змін до Статті 5 Закону України «Про судовий збір» щодо звільнення від сплати судового збору за подання позовів за претензіями, які виникають в результаті трудових

131 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2075-20>

132 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2435-20#Text>

133 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2180-20#top>

134 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

135 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

136 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-20#Text>

137 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39785>

138 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38957>

139 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/28453>

140 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/2160>

141 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/2582>

відносин (НД, реєстраційний № 3647 від 12.06.2020 р.)¹⁴², внесений до Порядку денного Парламенту 06.09.2022 р.;

- Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (щодо вдосконалення порядку виконання рішень Європейського суду з прав людини) (НД, реєстраційний № 4316 від 04.11.2020 р.)¹⁴³;
- Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про виконавчу імплементацію» щодо особливостей виконання судового рішення про забезпечення претензії (урядовий, реєстраційний № 4064-1 від 23.09.2020 р.)¹⁴⁴;
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судових зборів» (НД, реєстраційний № 2427 від 13.11.2019 р.)¹⁴⁵; тощо.

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ (НСПЛ § 8)

(ВИБРАНІ ЗАКОНОПРОЄКТИ ТА ЗАКОНИ)

- Законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації із законодавством Європейського Союзу) (НД, реєстраційний № 0931 від 29.08.2019 р.)¹⁴⁶, прийнятий на першому читанні 16.02.2016 р. і який все ще перебуває на розгляді, готується до другого читання;
- Законопроект про внесення змін до Статті 20 Закону України «Про відпустки» щодо усунення дискримінації жінок, які є самозайнятими особами (НД, реєстраційний № 3831 від 13.07.2020 р.)¹⁴⁷, включений до Порядку денного Парламенту 06.09.2022 р.;
- Законопроект про внесення змін до Статті 17 Закону України «Про страхування» щодо додаткового захисту прав споживачів страхових послуг та протидії дискримінації у сфері страхування (НД, реєстраційний № 4630 від 22.01.2021 р.)¹⁴⁸, включений до Порядку денного Парламенту 06.09.2022 р.;
- Законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення їх у відповідність до Конституції України для протидії прямій чи непрямій дискримінації і нетерпимості щодо окремих осіб та груп осіб (НД, реєстраційний № 6325-1 від 06.12.2021 р.)¹⁴⁹, включений до Порядку денного Парламенту 06.09.2022 р.;
- Законопроект про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо протидії проявам дискримінації (НД, реєстраційний № 6327-1 від 06.12.2021 р.)¹⁵⁰, включений до Порядку денного Парламенту 06.09.2022 р.;
- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» щодо протидії дискримінації за ознакою статі» від 10.09.2021 р. № 1750-IX¹⁵¹ (поданий НД);
- Закон України «Про запобігання та протидію антисемітизму в Україні» від 22.09.2021 р. № 1770-IX¹⁵² (поданий НД).

142 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/2777>

143 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/4522>

144 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/4134>

145 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/453>

146 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3767>

147 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3217>

148 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/5273>

149 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38513>

150 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38515>

151 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1750-IX#Text>

152 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1770-20#Text>

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА (НСПЛ § 15), КОЛИ ЙДЕТЬСЯ ПРО НЕГАТИВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (ВИБРАНІ ЗАКОНОПРОЄКТИ)

- Проєкт Закону «Про державний екологічний контроль» (НД, реєстраційний № 3091 від 19.02.2020 р.)¹⁵³, прийнятий за основу 15.07.2021 р., готується до другого читання;
- Проєкт Закону про внесення змін до деяких законів України щодо запровадження відповідальності за порушення порядку здійснення стратегічної екологічної оцінки (урядовий, реєстраційний № 5159 від 25.02.2021 р.)¹⁵⁴, прийнятий за основу 16.08.2022 р., готується до другого читання;
- Проєкт Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження відповідальності за невиконання вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» (урядовий, реєстраційний № 5160 від 25.02.2021 р.)¹⁵⁵, поданий на повторне перше читання 16.08.2022 р.;
- Проєкт Закону про екологічне страхування (урядовий, реєстраційний № 6018 від 09.09.2021 р.)¹⁵⁶;
- Проєкт Закону про екологічне страхування та гарантії відшкодування шкоди, завданої внаслідок діяльності, що становить підвищену екологічну небезпеку (НД, реєстраційний № від 29.09.2021 р.)¹⁵⁷;
- Проєкт Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання платників екологічного податку до здійснення природоохоронних заходів та збалансованості бюджетних надходжень (НД, реєстраційний № 6345-1 від 09.12.2021 р.)¹⁵⁸;
- Проєкт Закону про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення процедури проведення екологічного аудиту (урядовий, реєстраційний № 6349 від 25.11.2021 р.)¹⁵⁹;
- Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля (урядовий, реєстраційний № 7327 від 28.04.2022 р.)¹⁶⁰, поданий на повторне перше читання 08.07.2022 р.;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану та у період відбудови» від 15.03.2022 р. № 2132-IX¹⁶¹ (поданий НД);
- Закон України «Про поведження з відходами» від 20.06.2022 р. № 2320-IX¹⁶² (поданий НД);
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря» від 09.07.2022 р. № 2393-IX¹⁶³ (поданий Урядом); тощо

153 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/1271>

154 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25758>

155 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25759>

156 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27689>

157 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27880>

158 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38533>

159 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/28401>

160 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39521>

161 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2132-20#Text>

162 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>

163 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2393-20#Text>

ПРАВА ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА (НСПЛ § 19), КОЛИ ЙДЕТЬСЯ ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ НИМИ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЕКОНОМІЧНИХ (В ТОМУ ЧИСЛІ ТРУДОВИХ) ВІДНОСИНАХ (ЗАКОНИ, ПРИЙНЯТІ ПІД ЧАС ПОТОЧНОГО ДЕВ'ЯТОГО СКЛИКАННЯ ПАРЛАМЕНТУ)

- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 03.02.2021 р. № 1182-IX¹⁶⁴;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визнання особи без громадянства» від 16.06.2020 р. № 693-IX¹⁶⁵ тощо.

ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ (НСПЛ § 21), КОЛИ ЙДЕТЬСЯ ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ НИМИ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЕКОНОМІЧНИХ (В ТОМУ ЧИСЛІ ТРУДОВИХ) ВІДНОСИНАХ ТА МОЖЛИВІ ЧИ ФАКТИЧНІ ПОРУШЕННЯ ТАКИХ ПРАВ (ВИБРАНІ ЗАКОНОПРОЄКТИ)

- Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб» (НД, реєстраційний № 4487 від 11.12.2020 р.)¹⁶⁶, включений до Порядку денного Парламенту 06.09.2022 р.;
- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо звільнення деяких категорій внутрішньо переміщених осіб від негативних наслідків невиконання грошових зобов'язань за кредитними договорами та договорами позики» від 14.07.2021 р. № 1646-IX¹⁶⁷ (поданий НД).

164 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1182-20#Text>

165 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/693-20#Text>

166 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=4487&conv=9>

167 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1646-20#Text>

ДОДАТОК 3.

ПРОПОЗИЦІЇ ТА КОМЕНТАРІ ЩОДО ПРОЄКТІВ РОЗДІЛІВ ПЛАНУ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ЩОДО ІНТЕГРАЦІЇ КЕРІВНИХ ПРИНЦИПІВ ООН З ПИТАНЬ БІЗНЕСУ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ

(Станом на 31 серпня 2022 року)

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
<p>РОБОЧА ГРУПА 1 «ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ» 2.2. Основні завдання та необхідні заходи/кроки (короткострокові) етапу «Економіка воєнного часу: Все для перемоги!», червень – грудень 2022 р.</p>		
<p>1. Забезпечити реалізацію реформ в рамках зобов'язань по Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, а також планів на 2022 рік</p>	<p>2. Формування плану-графіку подання на розгляд Уряду проєктів НПА у сфері європейської інтеграції на 2023 рік</p>	<p>Наведені заходи стосуються Компонента I Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини (далі – Керівні принципи) «Обов'язок держави захищати права людини», зокрема йдеться про загальні регулятивні та політичні функції держави, а саме: держави повинні забезпечити, щоб закони та політика, які регулюють створення та постійне функціонування комерційних підприємств, не обмежували, а дозволяли поважати бізнесом права людини. Водночас Керівні принципи інтегровані у відповідному acquis Європейського Союзу.</p> <p>У зв'язку з цим, пропонується включити до плану-графіку проєктів НПА такі законодавчі акти ЄС:</p> <p>Директива 2014/95/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 жовтня 2014 року про внесення змін до Директиви 2013/34/ЄС щодо розкриття нефінансової інформації та інформації про різноманітні певними великими підприємствами та групами з належним урахуванням Пропозиції щодо Директиви Європейського Парламенту та Ради про внесення змін до Директиви 2013/34/ЄС, Директиви 2004/109/ЄС, Директиви 2006/43/ЄС та Регламенту (ЄС) № 537/2014 щодо корпоративної звітності про сталий розвиток;</p> <p>Регламент (ЄС) 2017/821 Європейського Парламенту та Ради від 17 травня 2017 року, що встановлює зобов'язання належної обачності щодо ланцюга поставок для імпортерів Союзу олова, танталу та вольфраму, їх руд і золота, що походять із постраждалих від конфлікту та високого ризику районів;</p> <p>Пропозиція щодо Директиви Європейського Парламенту та Ради про внесення змін до Директиви 2013/34/ЄС, Директиви 2004/109/ЄС, Директиви 2006/43/ЄС та Регламенту (ЄС) № 537/2014 щодо корпоративної звітності про сталий розвиток;</p> <p>Пропозиція щодо Директиви Європейського Парламенту та Ради щодо належної обачності корпоративної стійкості та внесення змін до Директиви (ЄС) 2019/1937 із Додатком; тощо</p>
<p>3. Здійснити крос-секторальні заходи для підтримки економіки та поглиблення секторальних зв'язків з країнами ЄС</p>	<p>4. Здійснення аналізу законопроєктів у сфері європейської інтеграції на 2022 рік, з урахуванням таких критеріїв:</p> <ul style="list-style-type: none"> • чи передбачається ними розроблення підзаконних НПА і яких; • чи передбачається ними створення нових органів, фінансування яких здійснюватиметься за рахунок коштів державного бюджету; • чи передбачається ними встановлення додаткових регуляторних вимог до суб'єктів господарської діяльності і яких саме. 	<p>Важливо забезпечити, щоб законодавчі вимоги до суб'єктів господарювання відповідали Компоненту I «Обов'язок держави захищати права людини» Керівних принципів, серед іншого, щоб забезпечити дотримання законів, які спрямовані на або мають наслідком вимагати від бізнес-підприємств поважати права людини, і періодично оцінювати адекватність таких законів і усувати будь-які прогалини», Компоненту II «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини» (принципи 11-24) і Компоненту III «Доступ до засобів правового захисту» (принципи 28-31).</p>
<p>3. Здійснити крос-секторальні заходи для підтримки економіки та поглиблення секторальних зв'язків з країнами ЄС</p>		<p>Пропонується доповнити перелік заходів/кроків заходом «Розробка та впровадження Національного плану дій у сфері бізнесу та прав людини», який би враховував:</p> <p>1) основні міжнародні договори з прав людини – Міжнародний білль про права людини, Декларацію Міжнародної організації праці про основоположні принципи та права у сфері праці, ЄКПЛ та ін;</p>

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
		<p>2) Параграф 67 Цілей сталого розвитку на період до 2030 року, який зобов'язує держави «сприяти розвитку динамічного і високо функціонального бізнесового сектора, захищаючи при цьому трудові права та дотримуючись стандартів у галузі охорони навколишнього середовища і здоров'я згідно з відповідними міжнародними нормами і угодами та іншими поточними ініціативами у цій сфері, як-от: Керівні принципи з питань бізнесу та прав людини та трудові норми Міжнародної організації праці, Конвенція про права людини, для сторін цих угод. [...]»;</p> <p>3) acquis ЄС, починаючи з оновленої стратегії ЄС на 2011-2014 рр. щодо корпоративної соціальної відповідальності, яка посилається на Керівні принципи та передбачає їх впровадження державами-членами ЄС через національні плани дій з питань бізнесу та прав людини (далі – НПД). Наприклад, Новий стратегічний порядок денний ЄС на 2019-2024 роки базується на захисті громадян і свобод, європейській моделі майбутнього та Стівпі соціальних прав ЄС, зміст якого корелює з Компонентами Керівних принципів (щодо обов'язку держави захищати права людини, відповідальності суб'єктів господарювання за дотримання прав людини тощо). До того ж, низка правових актів ЄС імплементує Керівні принципи у різних сферах;</p> <p>4) відповідні документи ОЕСР;</p> <p>5) поточні національні плани дій держав-членів ЄС та найкращі світові практики НПД.</p>
<p>7. Створити міжнародну координаційну «Платформу відбудови України» як єдиної точки входу для всіх дій з відбудови України, під спільним керівництвом Єврокомісії, яка представляє ЄС, та Уряду України.</p>	<p>1. Об'єднання в рамках «Платформи відбудови України» партнерів та організацій, що підтримують Україну, включаючи країни-членів ЄС, інших двосторонніх та багатосторонніх партнерів, а також міжнародні фінансові установи.</p>	<p>Створюючи вищезгадану Платформу, рекомендується враховувати підхід, заснований на правах людини, і принципи бізнесу та прав людини щодо значущої участі зацікавлених сторін у прийнятті рішень щодо економічної діяльності як інструменту, щоб нікого не залишити осторонь і забезпечити підзвітність, як це передбачено Цілями сталого розвитку на період до 2030 року.</p> <p>Керівні принципи наголошують на важливості участі зацікавлених сторін у корпоративній належній обачності щодо прав людини (Принцип 18) і розвитку позасудових механізмів для забезпечення доступу до засобів правового захисту для постраждалих від порушень прав людини, спричинених бізнес-діяльністю (Принцип 31.h).</p>
<p>РОБОЧА ГРУПА 1 «ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ» 2.3. Основні завдання та необхідні заходи/кроки (середньострокові) етапу «Відновлення, перезапуск економіки та інститутів», 2023-2025рр.</p>		
<p>4. Здійснити кросс-секторальні заходи з метою інтеграції до внутрішніх ринків ЄС, забезпечення продовольчої безпеки та функціонування логістичної мережі з країнами ЄС</p>	<p>3. Укладання Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів</p> <p>9. Забезпечення національної та світової продовольчої безпеки та мінімізації жаклих збитків від російської агресії, зокрема, у частині зірваних ланцюгів постачання харчових продуктів, шляхом відновлення, формування нових економічних ланцюгів та підтримка конкурентоздатності підприємств;</p>	<p>Процеси відновлення, перезапуску економіки та інституцій рекомендується здійснювати, базуючись на Керівних принципах. Також варто взяти до уваги Проект міжнародного обов'язкового юридичного інструменту ООН з питань діяльності транснаціональних корпорацій та інших підприємств (https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/HRCouncil/WGTransCorp/Session6/LBI3rdDRAFT.pdf).</p> <p>При підготовці Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів, а також відновлення, формування нових економічних ланцюжків та підтримання конкурентоспроможності підприємств, варто враховувати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Компонент II «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини» Керівних принципів, зокрема Принципи 11-15, 17-21; • Посібник ПРООН щодо поглибленої процедури належної обачності щодо прав людини в умовах конфлікту, 2022 р.; • acquis ЄС щодо бізнесу та прав людини, зокрема – прав людини та інструментів належної обачності в навколишньому середовищі (нині – пропозиція Європейського парламенту та Ради до Європейської комісії щодо Директиви про належну обачність корпоративного розвитку (2022) та відповідні закони Німеччини, Франції, Нідерланди, Бельгія, Норвегія, Австрія; стандарт ISO 26000 щодо соціальної відповідальності; Рекомендації ОЕСР з належної обачності для відповідального ведення бізнесу, для відповідальних ланцюгів постачання корисних копалин із зон, постраждалих від конфлікту та зон високого ризику тощо.
<p>РОБОЧА ГРУПА 1 «ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ» 2.4. Основні завдання та необхідні заходи/кроки (стратегічні) етапу «Структурна модернізація та повноцінна інтеграція до ЄС», 2026-2032рр.</p>		
<p>2. Здійснити відновлення України в рамках «Платформи відбудови України»</p>	<p>4. Підтримка відновлення економіки та суспільства України шляхом сприяння стійкій та інклюзивній економічній конкурентоспроможності, сталій торгівлі та розвитку приватного сектору, водночас сприяючи зеленому та цифровому переходу країни</p>	<p>Пропонується інтегрувати положення Керівних принципів до Національної стратегії у сфері прав людини, Національної економічної стратегії, Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, Основних засад (Стратегії) державної екологічної політики України. на період до 2030 року, Концепції «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року та ін. та плани їх дій.</p>

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
<p>РОБОЧА ГРУПА 4 «ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ» 2.1. Короткострокові завдання та заходи етапу «Економіка воєнного часу: Все для перемоги!», червень – грудень 2022р.</p>		
<p>1.1. Максимально швидко відновити діяльність підприємств, забезпечивши нарощування пропозиції на ринку</p>	<p>1.1.5. Впровадження політики закупівель товарів, робіт та послуг із відновлення через «Prozorro»:</p> <ul style="list-style-type: none"> Всі закупівлі для відновлення, в т. ч. за кошти донорів, проводяться через систему «Prozorro». В закупівлях за кошти донорів рекомендується застосовувати преференційну поправку 15% до ціни пропозиції українських учасників <p>1.1.6 Створення платформи «Prozorro.Aid» для прямої допомоги бізнесу від компаній / підприємств для відновлення діяльності (за аналогією із системою реєг2реєг-кредитування).</p>	<p>Рекомендується інтегрувати принципи бізнесу та прав людини у політику закупівель товарів, робіт і послуг для відновлення; сприяти соціально відповідальним закупівлям, оскільки, здійснюючи закупівлі за найменшими витратами, державні органи можуть допускати систематичні порушення прав людини.</p> <p>Компонент I «Обов'язок держави захищати права людини» Керівних принципів під заголовком «Зв'язок між державою та бізнесом» (принципи 4-6) конкретно стосується ролі та впливу держави, коли уряд і державні органи беруть участь у комерційних операціях:</p> <p><i>«Принцип 4. Держави повинні вживати додаткові заходи для захисту прав людини від порушень з боку підприємств, які знаходяться у власності держави або контролюються нею або отримують суттєву державну підтримку та користуються послугами державних установ, таких як агенції з кредитування експорту та державні страхові компанії або компанії з гарантування інвестицій, включаючи, за необхідності, встановлення вимоги належної обачності у сфері прав людини.</i></p> <p><i>Принцип 5. При укладанні контрактів з підприємствами або прийнятті законодавчих актів в їх інтересах, у випадках, коли здійснення діяльності такими підприємствами може вплинути на реалізацію прав людини, держави повинні здійснювати належний контроль з метою виконання своїх міжнародних зобов'язань у сфері прав людини.</i></p> <p><i>Принцип 6. Держави повинні сприяти повазі та дотриманню прав людини підприємствами, з якими вони здійснюють комерційні операції.»</i></p> <p>Урядам слід запровадити належну обачність у сфері дотримання прав людини (особливо принцип 17 компонента II «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини») у свою політику та практику закупівель, щоб підтримати ціль 12.7 ЦСР щодо сталих державних закупівель.</p> <p><i>Див.:</i> «Державні закупівлі та права людини: огляд двадцяти юрисдикцій», Міжнародна навчальна лабораторія з державних закупівель та прав людини, 2016 р.; Звіт Глобального договору ООН «Нові моделі екологічних закупівель», 2010 р., Звіт Глобального договору ООН «Закупівлі, що гарантують майбутнє – використання інновацій сьогодні для підготовки до завтра», 2016 р. Державні замовники, які хочуть використовувати закупівлі для стратегічного досягнення позитивних соціальних результатів, мають доступ до широкого спектру правових і практичних інструментів.</p> <p><i>Див.:</i> Інформацію Генерального директорату Європейської комісії з питань внутрішнього ринку, промисловості, підприємництва та малого та середнього бізнесу «Сприяти соціально відповідальним державним закупівлям: 71 приклад передової практики», 2020 р.; Директива 2014/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 року про державні закупівлі та скасування Директиви 2004/18/ЄС.</p>
	<p>1.1.11. Організація прозорої роботи ринку деревини: доопрацювання (з урахуванням пропозицій профільних асоціацій) і ухвалення проекту Закону України «Про ринок деревини» з метою першочергового забезпечення сировиною вітчизняних переробників деревини</p>	<p>Рекомендується інтегрувати принципи 11-15, 17-21 «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини» Компонента II «Корпоративна відповідальність» Керівних принципів;</p> <p>Також рекомендується врахувати положення Регламенту (ЄС) № 995/2010 Європейського Парламенту та Ради від 20 жовтня 2010 року, що встановлює зобов'язання операторів, які розміщують деревину та вироби з деревини на ринку – суб'єктів господарювання ЄС, які розміщують вироби з деревини на ринку ЄС вперше, проводити обов'язкову процедуру належної обачності та встановлює заборону торгувати незаконно заготовленою деревиною та виробами з неї;</p>
	<p>1.1.15 Введення правила про продаж окремих видів сировини добувними компаніями виключно на організованих товарних ринках (біржах) в Україні:</p> <ul style="list-style-type: none"> Внесення відповідних змін у Постанову КМУ про затвердження переліку товарів, що підлягають продажу виключно на організованих товарних ринках 	<p>Рекомендується інтегрувати принципи 11-14, 17-21 «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини» Компонента II Керівних принципів.</p> <p><i>Див.:</i> Регламент (ЄС) № 995/2010 Європейського Парламенту та Ради від 20 жовтня 2010 року, що встановлює обов'язки операторів, які розміщують деревину та вироби з деревини на ринку; Регламент (ЄС) 2017/821 Європейського Парламенту та Ради від 17 травня 2017 року, що встановлює зобов'язання належної обачності ланцюга поставок для імпортерів Союзу олова, танталу та вольфрам, їх руд і золота, що походять із постраждалих від конфлікту та високого ризику райони; Рекомендації ОЕСР з належної обачності щодо відповідальної ділової поведінки для відповідальних ланцюгів постачання корисних копалин із зон, уражених конфліктами та зон високого ризику</p>

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
	<p>1.1.20. Впровадження управління суб'єктами господарювання державного сектору економіки відповідно до керівних принципів ОЕСР щодо корпоративного врядування на підприємствах, акціонером (засновником, учасником) яких є держава. Прийняття змін до законодавства про управління об'єктами державної власності та щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава, які, зокрема, передбачають: надання наглядовим радам повноважень щодо призначення та звільнення керівника підприємства, затвердження фінансових, інвестиційних та стратегічних планів підприємства</p>	<p>Рекомендується інтегрувати принципи 4-6 Компонента І «Обов'язок держави захищати права людини» Керівних принципів під заголовком «Зв'язок між державою та бізнесом».</p> <p><i>Принцип 4. Держави повинні вживати додаткові заходи для захисту прав людини від порушень з боку підприємств, які знаходяться у власності держави або контролюються нею або отримують суттєву державну підтримку та користуються послугами державних установ, таких як агенції з кредитування експорту та державні страхові компанії або компанії з гарантування інвестицій, включаючи, за необхідності, встановлення вимоги належної обачності у сфері прав людини.</i></p> <p><i>Принцип 5. При укладанні контрактів з підприємствами або прийнятті законодавчих актів в їх інтересах, у випадках, коли здійснення діяльності такими підприємствами може вплинути на реалізацію прав людини, держави повинні здійснювати належний контроль з метою виконання своїх міжнародних зобов'язань у сфері прав людини.</i></p> <p><i>Принцип 6. Держави повинні сприяти повазі та дотриманню прав людини підприємствами, з якими вони здійснюють комерційні операції.»</i></p> <p>Окрім того, важливо врахувати Принцип 7, який стосується питання підтримки поваги прав людини бізнесом у зонах, уражених конфліктом, коли держави повинні сприяти тому, щоб бізнес не був залучений до порушень прав людини – допомагати їм виявляти, запобігати та пом'якшувати ризики, пов'язані з правами людини, пов'язані з їх діяльністю. та ділові стосунки, оцінювати та усунути підвищені ризики зловживань, приділяючи особливу увагу як гендерному, так і сексуальному насильству тощо.</p> <p>Зокрема це стосується відмови у доступі до державної підтримки та послуг підприємствам, які причетні до грубих порушень прав людини та відмовляються співпрацювати з метою розв'язання проблемної ситуації (Принцип 7 (с)).</p> <p><i>Див.:</i> Доповідь Робочої групи ООН з питань прав людини та транснаціональних корпорацій та інших підприємств (A/HRC/32/45), 2016 р.; Керівництво Глобального договору ООН щодо інтеграції прав людини в управління бізнесом, 2006; Керівництво ЮНКТАД щодо належної практики розкриття інформації про корпоративне управління, 2006 р.; Управління Верховного комісара ООН з прав людини «Корпоративна відповідальність за повагу до прав людини: Інтерпретаційний посібник», 2012 р.; Структура звітності за Керівними принципами ООН, Глобальний договір ООН-PRІ; Керівництво щодо відповідального ведення бізнесу в зонах, які постраждали від конфлікту та високого ризику: ресурс для компаній та інвесторів, 2010; Звіт «Організація правозахисної функції в компанії», 2014 р.; Дослідження Європейської комісії «Імплементація Керівних принципів ООН щодо бізнесу та прав людини», 2017 р.; Директива 2014/95/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 жовтня 2014 р. про внесення змін до Директиви 2013/34/ЄС щодо розкриття нефінансової інформації та інформації про різноманітність певними великими підприємствами та групами; Пропозиція Європейського парламенту та Ради від 21 квітня 2021 року щодо Директиви щодо корпоративної звітності щодо сталого розвитку (CSRD); тощо</p>
<p>1.2 Спростити регуляторне середовище, розширити програми підтримки бізнесу із фокусом на МСБ.</p>	<p>1.2.2. Розвиток порталу «Дія. Бізнес» як єдиного вікна та платформи з необхідною інформацією для МСБ шляхом додаткового наповнення його інформацією щодо підтримки бізнесу, збільшення кількості профільних консультацій щодо ліцензування діяльності, нагляду / контролю, оприлюднення актуальної інформації про підтримку з боку держави та міжнародних партнерів</p>	<p>Малі та середні підприємства можуть мати менший потенціал, а також більш неформальні процеси та структури управління, ніж великі компанії. Але деякі малі та середні підприємства можуть серйозно вплинути на права людини, що вимагатиме відповідних заходів незалежно від їх розміру.</p> <p>Отже, необхідно надавати спеціалізовані консультації щодо впровадження Керівних принципів для розширення можливостей для малого та середнього бізнесу, особливо тих, хто працює в ланцюгах поставок.</p> <p>Рекомендується взяти до уваги основи Керівних принципів, зокрема, Принцип 14 «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини»:</p> <p><i>Принцип 14. Відповідальність підприємств щодо дотримання прав людини поширюється на всі підприємства незалежно від їх розміру, сфери діяльності, умов діяльності, форми власності та структури. Тим не менш, масштаби та складність засобів, за рахунок яких підприємства виконують зобов'язання у сфері прав людини, можуть відрізнятися залежно від цих чинників та серйозності негативних впливів на права людини, зумовлених діяльністю підприємства.</i></p> <p><i>Див.:</i> Корпоративна відповідальність за повагу: Інтерпретаційний посібник (Управління Верховного комісара ООН з прав людини); Керівні принципи ООН щодо бізнесу та прав людини: ресурси для МСП, 2020 р.; Керівництво Європейської Комісії щодо допомоги МСП у впровадженні Керівних принципів «Мій бізнес і права людини: Посібник з прав людини для малих і середніх підприємств», 2012 р.; ЮЕ, «МСП і відповідальність за дотримання прав людини», 2019 р.;</p>

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
		<p>ОЕСР «Рекомендації з належної обачності для відповідальної ділової поведінки», 2018 р.; ISO 26000:2010 Керівництво з корпоративної соціальної відповідальності (включаючи спеціальні рекомендації для МСП); Глобального договору ООН щодо відстеження для малих і середніх підприємств, 2016 р., Практичний посібник із постійного вдосконалення для малих і середніх підприємств, 2011 р., Звіт «Підтримайте свого постачальника МСП», 2015 р. тощо.</p>
<p>1.3. Підтримати бізнес в питаннях збереження та збільшення зайнятості, стимулювати повернення громадян з-за кордону.</p>	<p>1.3.4. Лібералізація трудового законодавства шляхом переходу до договірного регулювання відносин працівників та роботодавців:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Для підприємств до 250 осіб – постійно. • Для підприємств понад 250 осіб – на час післявоєнного відновлення <p>1.3.13 Удосконалення системи колективно-договірного регулювання соціально-трудова відносин. Запровадження системи поширення дії галузевої (міжгалузевої) угод, окремих її положень на всіх роботодавців незалежно від форми власності, які провадять свою діяльність у відповідній галузі / галузях (виді / видах економічної діяльності)</p>	<p>Лібералізована трудова політика та законодавство на користь роботодавців (носіїв обов'язків) не повинні спричинити порушення прав працівників як носіїв прав, особливо, враховуючи їх критично вразливе становище під час війни. Враховуючи, насамперед, принципи 11-24 Принципу II «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини» КЕРІВНИХ ПРИНЦИПІВ; Декларація Міжнародної організації праці про основоположні принципи та права у сфері праці, Конвенції МОП, ратифіковані Україною (158, 173, а також 98, 103, 111, 117, 122, 132, 140, 142, 150 та ін.), Політика ЄС у сфері зайнятості та соціальної політики. (Європейський стовп соціальних прав) і законодавство; 10 принципів Глобального договору ООН щодо прав людини та праці тощо.</p>
	<p>1.3.10. Розвиток програми швидкого перенавчання працівників для зміни фаху та спрямування талантів у сектори з більшим попитом як частина вирішення проблеми безробіття, спричиненого війною</p>	<p>Інтегрувати до програм підвищення кваліфікації для працівників навчальні курси щодо принципів бізнесу та прав людини та конкретних питань впровадження Керівних принципів у різних секторах, основних конвенцій МОП, відповідних acquis ЄС та Ради Європи, Рекомендацій ОЕСР.</p>

РОБОЧА ГРУПА 4 «ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ»

2.2. Середньострокові завдання та заходи етапу «Відновлення, перезапуск економіки та інститутів», 2023–2025 рр.

<p>2.1. Зменшити регуляторне та адміністративне навантаження на бізнес та запровадити нові інструменти підтримки для малого та середнього бізнесу.</p>	<p>2.1.1. Ефективне регулювання доступу до ринків:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Забезпечення практичної реалізації процесів саморегулювання бізнесу, делегування державних функцій саморегульним організаціям. • Впровадження виключного переліку інструментів регулювання доступу до ринків на засадах ризик-орієнтованого підходу, уніфікація та цифровізація інструментів. • Здійснення повної цифровізації дозвільних та ліцензійних процедур. • Єдині механізми регуляторної діяльності, в т. ч. шляхом експериментального застосування штучного інтелекту при створенні актів регуляторного впливу 	<p>Наведений захід стосується Керівних принципів, зокрема, компонента II «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини».</p> <p><i>Див.:</i> ООН для бізнесу: Як розробити політику щодо прав людини, 2011; Корпоративна відповідальність за повагу: Інтерпретаційний посібник (Управління Верховного комісара ООН з прав людини); Керівні принципи ООН щодо бізнесу та прав людини: ресурси для МСП, 2020 р.; Керівництво Європейської Комісії щодо допомоги МСП у впровадженні Керівних принципів «Мій бізнес і права людини: Посібник з прав людини для малих і середніх підприємств», 2012 р.; ІОЕ, «МСП і відповідальність за дотримання прав людини», 2019 р.; ОЕСР «Рекомендації з належної обачності для відповідальної ділової поведінки», 2018 р.; Рекомендації ОЕСР для багатонаціональних підприємств, 2011; Рекомендації ISO 26000:2010 щодо корпоративної соціальної відповідальності (включаючи спеціальні рекомендації для МСП) тощо.</p> <p>Серед іншого, важливо звернути увагу на участь МСП у державних закупівлях, яка є досить обмеженою порівняно з їхньою роллю в національній економіці. Полегшення доступу до ринків державних закупівель може допомогти МСП знайти нові можливості та розвиватися. У час кризи, більша участь МСП у державних закупівлях також може зробити значний внесок у відновлення економіки.</p> <p>У зв'язку з цим необхідно імплемувати принципи 1,3, 4-6 Компонента I «Обов'язок держави захищати права людини» Керівних принципів під назвою «Зв'язок між державою та бізнесом»; взяти до відома положення, сприятливі для малого та середнього бізнесу, запроваджені директивами про державні закупівлі 2014 року – Директива 2014/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 року про державні закупівлі та скасування Директиви 2004/18/ЄС/</p>
--	--	--

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
	<p>2.1.2 Трансформація державного нагляду:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Переорієнтація системи державного нагляду (контролю) з каральних на сервісні підходи (консультування, попередження, добровільне страхування). • Удосконалення єдиної електронної системи взаємодії – впровадження нового функціоналу Інформаційно-автоматизованої системи державного нагляду та контролю (ІАС ДНК) <p>2.1.3 Удосконалення механізму захисту бізнесу від держави:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Інституалізація Ради Бізнес-омбудсмена. • Відновлення опитування бізнесу ABCA (Annual Business Cost Assessment), опитування ОДА (ОВА) та територіальних громад щодо розвитку бізнесу, потреб та програм підтримки, підготовка досліджень щодо розвитку підприємництва та експорту. • Вирівнювання тендерних умов для платників і неплатників ПДВ 	<p>Наведені заходи стосуються принципів 1,3, 4-6 Компонента І «Обов'язок держави захищати права людини» під заголовком «Зв'язок між державою та бізнесом»; Глобального договору ООН щодо інтеграції прав людини в управління бізнесом, 2-е видання (2009); EU(2010) Розумне регулювання в Європейському Союзі, COM(2010) 543 final; DFID, Світовий банк, IFC та OECD «Хартія належної практики використання публічно-приватного діалогу для розвитку приватного сектора», 2006 р.; Огляд Світового банку підтримки Групою Світового банку структурованого державно-приватного діалогу для розвитку приватного та фінансового сектору, 2009; Центр міжнародного приватного підприємництва Набор інструментів REFORM «Як отримати максимум від публічно-приватного діалогу: підхід до адвокації», 2011; ОЕСР «Основи інвестиційної політики»: інструментарій користувача, 2011; тощо</p>
<p>2.4. Розширити доступ до ринків збуту продукції з високою доданою вартістю, зокрема, забезпечити повний доступ до ринків G7 та ЄС</p>	<p>2.4.7 Покращення інвестиційного клімату. Ратифікація Конвенції про визнання та виконання іноземних судових рішень в Україні</p>	<p>Наведені заходи стосуються Керівних принципів, зокрема, Компонента І «Обов'язок держави захищати права людини», а саме принципів 4 під заголовком «Зв'язок між державою та бізнесом» та 8-9 під заголовком «Забезпечення узгодженості політики»: «Принцип 8. Держави повинні забезпечити, щоб урядові відомства, агенції та інші державні інститути, які формують практику підприємницької діяльності, усвідомлювали й дотримувалися зобов'язань держави у сфері прав людини при реалізації своїх відповідних повноважень, у тому числі шляхом надання їм необхідної інформації, підготовки і допомоги.</p> <p>Принцип 9. Держави повинні забезпечувати адекватний внутрішньополітичний простір для реалізації своїх зобов'язань у сфері прав людини при здійсненні пов'язаних з бізнесом політичних цілей у взаємодії з іншими державами або підприємствами, наприклад, при укладанні інвестиційних договорів або контрактів.» Відтак держава повинна забезпечити відповідність усіх існуючих і майбутніх інвестиційних угод її міжнародним зобов'язанням у сфері прав людини. Вона повинна посилатися на міжнародні інвестиційні угоди, щоб заохочувати відповідальну ділову поведінку з боку інвесторів і притягувати їх до відповідальності за порушення міжнародно визнаних прав людини.</p> <p><i>Див.:</i></p> <p>Принципи ООН щодо відповідальних контрактів: інтеграція управління ризиками щодо прав людини в переговори щодо контрактів між державою та інвестором, принцип 4 (документ ООН A/HRC/17/31/Add.3, 25 травня 2011 р.); Робоча група ООН з питань прав людини та транснаціональних корпорацій та інших підприємств, Доповідь про міжнародні інвестиційні угоди, сумісні з правами людини (Документ ООН A/76/238, 27 липня 2021 р.); Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Звіт про світові інвестиції 2021: Інвестиції у стійке відновлення (Нью-Йорк, 2021); Лондонська школа економіки та політичних наук, Центр вивчення прав людини, «Посібник із впровадження Керівних принципів ООН щодо бізнесу та прав людини у розробці інвестиційної політики» (Лондон, 2016); Програма InvestEU 2021 – 2027; Принципи відповідальної інвестиційної ініціативи; Посібник з досліджень з прав людини та бізнесу, 2020; Рекомендації ОЕСР для багатонаціональних підприємств, 2011 р. тощо.</p>

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
	<p>2.4.11. Розвиток українського виробництва критично необхідних компонентів для деревообробної та меблевої галузей (хімічна сировина для плитної галузі, виробництво декоративного паперу, меблева фурнітура, пакувальні матеріали, дзеркала, меблеві клеї та інші компоненти, які не виробляються в Україні), в т. ч. шляхом розроблення та ухвалення законопроекту «Про підтримку деревообробної та меблевої галузей в Україні», а також цільових фінансових програм підтримки</p>	<p>В межах наведеного заходи рекомендується врахувати принципи 11-15, 17-21 «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини» Компонента II «Корпоративна відповідальність» Керівних принципів; Регламент (ЄС) № 995/2010 Європейського Парламенту та Ради від 20 жовтня 2010 року, що встановлює зобов'язання операторів, які розміщують деревину та вироби з деревини на ринку – суб'єктів господарювання ЄС, які розміщують вироби з деревини на ринку ЄС вперше та зобов'язані проходити процедуру належної обачності, а також щодо заборони торгувати незаконно заготовленою деревиною та виробами з неї;</p>

РОБОЧА ГРУПА 4 «ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ»

2.3. Стратегічні завдання та заходи етапу «Структурна модернізація та повноцінна інтеграція до ЄС», 2026–2032 рр.

<p>3.2 Забезпечити функціонування гнучкої та бізнес-орієнтованої регуляторної системи</p>	<p>3.2.1 Впровадження ефективного регулювання на засадах ризик-орієнтованого підходу та принципах Акта з питань малого бізнесу для Європи щодо регулювання та підтримки МСБ:</p> <ul style="list-style-type: none"> Запровадження системного аналізу регуляторного впливу проєктів регуляторних актів та системного відстеження ефективності регуляторних актів. Здійснення за результатами відстеження перегляду нормативно-правових актів, інструментів доступу до ринків на постійній основі. 	<p>Розумніше та простіше регулювання робить його дешевшим і простішим для людей, підприємств і організацій. Гнучка та орієнтована на бізнес система регулювання має ґрунтуватися на корпоративній відповідальності за дотримання прав людини, щоб відповідати вимогам acquis ЄС, включаючи законодавство ЄС щодо регулювання діяльності МСП.</p> <p>Удосконалюючи регуляторну систему, держава повинна враховувати принципи 26-27 Компонента I «Обов'язок держави захищати права людини» та Основи III «Доступ до засобів правового захисту» Глобальних принципів ООН;</p> <p>Малому та середньому бізнесу слід враховувати Компонент II «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини», зокрема Принцип 14, і принципи 28-31 Основи III «Доступ до засобів правового захисту».</p> <p><i>Див.:</i></p> <p>Керівні принципи ООН щодо бізнесу та прав людини: ресурси для МСП, 2020 р.; ЄС (2010) Розумне регулювання в Європейському Союзі, COM(2010) 543 final; Керівництво Європейської Комісії щодо допомоги МСП у впровадженні Керівних принципів «Мій бізнес і права людини: Посібник з прав людини для малих і середніх підприємств», 2012 р.; ІОЕ, «МСП і відповідальність за дотримання прав людини», 2019 р.; Рекомендації ISO 26000:2010 щодо корпоративної соціальної відповідальності (включаючи спеціальні рекомендації для МСП), 2010 р.; Керівні принципи ОЕСР щодо якості та ефективності регулювання, 2005 р., які оновлюють рекомендації Звіту ОЕСР про регуляторну реформу 1997 р., а також спираються на Рекомендацію Ради ОЕСР 1995 р. щодо покращення якості державного регулювання; ОЕСР для багатонаціональних підприємств, 2011; ОЕСР «Рекомендації з належної обачності для відповідальної ділової поведінки», 2018 р.; Інтегрований контрольний список АТЕС-ОЕСР щодо регуляторної реформи: інструмент політики щодо якості регулювання, політики конкуренції та відкритості ринку, 2005 р.; Огляд ОЕСР щодо регуляторної реформи у Швеції. Спроможність уряду забезпечити високу якість регулювання у Швеції, 2007 р. тощо.</p>
<p>3.3 Забезпечити перехід економіки на нові інноваційні тренди розвитку</p>	<p>3.3.3 Пріоритизація екологічно нейтральних виробництв та виробництв замкнутого циклу. Розроблення механізмів стимулювання виробників «зеленого» сектору експорту до ЄС, стимулювання відновлення зруйнованих виробництв / інфраструктури із застосуванням екологічно нейтральних технічних рішень</p>	<p>Ініціатива ЄС «Краще/розумне регулювання» враховує ЦСП і сприяє покращенню навколишнього середовища.</p> <p>В рамках наведеного заходу рекомендується інтегрувати Компонент I «Обов'язок держави захищати права людини» Керівних принципів у державну політику та законодавство щодо екологічної безпеки та екологічних прав; підприємствам також рекомендується враховувати Компонент II «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини», зокрема Принцип 15 (b), 17, і принципи 28-31 Основи III «Доступ до засобів правового захисту».</p> <p>Екологічна політика ЄС також узгоджується з положеннями Керівних принципів – її основою є принцип «забруднювач платить»: особи, відповідальні за шкоду навколишньому середовищу, повинні платити, щоб покрити витрати.</p> <p><i>Див.:</i></p> <p>Набір інструментів Європейської Комісії «Забезпечення того, щоб забруднювачі платили», що представляє економічні інструменти, які використовуються в країнах-членах ЄС, для відшкодування шкоди, завданої забруднювачами.</p>

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
<p>РОБОЧА ГРУПА 6 «ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ, ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК»</p>		
<p>Коментар: Суб'єкти фінансового сектора є ключовими для забезпечення принаймні корпоративної поваги до прав людини; повний спектр їхньої діяльності повинен поважати права, встановлені Міжнародним біллем про права, Основними конвенціями МОП, ЄКПЛ та Керівних принципів, доповненими відповідними європейськими політичними та правовими документами.</p>		
<p>Напрямок: «Державні (публічні) фінанси»</p>		
<p>1. Ефективне регулювання фінансового сектору та вдосконалення наглядових підходів</p>	<p>1. Ефективне регулювання фінансового сектору та вдосконалення наглядових підходів. 2. Підвищення стійкості фінансового сектору до викликів. 3. Підвищення якості корпоративного управління та управління ризиками у фінансовому секторі.</p>	<p>Рекомендується врахувати Компонент I «Обов'язок держави захищати права людини» Керівних принципів, зокрема Принцип 3, який передбачає ухвалення та реалізацію політики та законодавства, орієнтованих на права людини, у будь-якому секторі підприємницької діяльності та періодичну оцінку відповідності таких законів та усунення будь-яких прогалин.</p> <p>Якість корпоративного управління у фінансовому секторі має ґрунтуватися на екологічних, соціальних та управлінських міркуваннях (ESG) і правах людини, а також відповідати компоненту II «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини» Керівних принципів: державним та приватним фінансовим установам рекомендується прийняти та впровадити відповідну політику в свою діяльність, а також проводити постійну та повторювану належну обачність щодо прав людини (принцип 17).), де вони можуть спричинити, сприяти чи бути пов'язаними з негативним впливом на людей. Фінансові установи також повинні, якщо це доцільно, відігравати певну роль у забезпеченні доступу до засобів правового захисту відповідно до Компонента III «Доступ до засобів правового захисту» Керівних принципів.</p> <p>Також важливо, щоб держава</p> <ul style="list-style-type: none"> забезпечила узгодженість політики щодо обов'язків інвесторів у сфері прав людини в контексті державних інституцій, покликаних сприяти сталому економічному розвитку. Особливу увагу слід приділити ролі інвесторів у заохоченні компаній до проведення належної обачності прав людини як першого кроку до реалізації ЦСР; сприяла впровадженню практик сталого фінансування, заснованих на ефективному корпоративному управлінні, яке включає екологічні, соціальні та управлінські (ESG), а також фактори прав людини шляхом розробки вимог до а) управління екологічними та соціальними ризиками, дотримання прав людини в банківському секторі; б) розкриття банками інформації щодо ESG та прав людини; підтримала розроблення рекомендацій для інституційних інвесторів, включаючи державні пенсійні фонди, суверенні фонди добробуту, фінансові установи розвитку, а також малі та середні інвестиційні компанії, щодо дотримання прав людини під час їхньої інвестиційної діяльності, включно з тим, як це пов'язано з фідучіарними обов'язками і у ширшому контексті – із питаннями сталого розвитку та ESG інвестування. <p>Законодавче середовище ЄС щодо сталого фінансування та сталого управління наразі складається з: (i) наявного законодавства та запропонованих ініціатив щодо таксономії ЄС; (ii) запропонованої директиви щодо корпоративної звітності щодо сталого розвитку (CSRD); (iii) Положення про розкриття інформації про фінансування сталого розвитку; та (iv) ініціативи сталого корпоративного управління (SCG).</p> <p><i>Див.:</i> Додаткова доповідь Робочої групи ООН з питань прав людини та транснаціональних корпорацій та інших бізнес-підприємств «Аналіз виконання інвесторами Керівних принципів ООН щодо бізнесу та прав людини», 2021 р. (A/HRC/47/39/Add.2); Належна обачність увійшла до фінансового регулювання, наприклад, до таксономії ЄС та регламенту сталого фінансування (Регламент (ЄС) 2020/852 Європейського Парламенту та Ради від 18 червня 2020 року про створення рамок для сприяння сталому інвестуванню та внесення змін до Регламент (ЄС) 2019/2088); Фінальний звіт Платформи ЄС про стійке фінансування щодо Платформи соціальної таксономії щодо сталого фінансування, 2022 р.; Повідомлення Комісії до Європейського парламенту, Європейської ради, Ради, Європейського центрального банку, Європейського економічного та соціального комітету та Комітету регіонів «План дій: фінансування сталого зростання» (COM/2018/097 final); тощо</p>

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
<p>РОБОЧА ГРУПА 6 «ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ, ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК» Напрямок: «Державні (публічні) фінанси» <i>Підгрупа 1: Податкова політика</i></p>		
<p>Побудова податкової системи, яка враховує вимоги до інтеграції України у світову економіку у якості надійної податкової юрисдикції, яка забезпечує платникам податків можливість для виконання їх обов'язків, що необхідно для відновлення й сталого розвитку країни;</p>	<p>1. Розробка Концепції трансформації податкової системи України у пост-воєнний період</p>	<p>Податкова політика також має значення для прав людини, оскільки реалізація прав людини потребує відповідних ресурсів. Податки є головним засобом, за допомогою якого уряди збирають доходи, необхідні для надання основних суспільних благ і послуг, а також для захисту прав. Оподаткування впливає на рівність і недискримінацію, які є основними принципами режиму прав людини, шляхом розподілу ресурсів усередині та між країнами, закріплюючи або пом'якшуючи соціальні, економічні та політичні відмінності. Податкова політика, як і право прав людини, база взаємовідносин між індивідами і державою.</p> <p>Рекомендується врахувати Компонент I «Обов'язок держави захищати права людини» Глобальних принципів ООН у розробці політики та законотворчості, зокрема принцип 8 щодо забезпечення узгодженості політики; Основа III «Доступ до засобів правового захисту», принципи 25-27, 31.</p> <p>Інтегрувати питання прав людини, зокрема, Керівні принципи у стратегічні цілі податкової політики. Напр.: «Побудова системи оподаткування, що враховує принципи бізнесу та прав людини в рамках вимог щодо інтеграції України у світову економіку як надійної податкової юрисдикції, що надає можливість платникам податків користуватися правами та виконувати свої обов'язки, необхідні для відновлення та сталого розвитку країни.</p> <p>Можна рекомендувати використовувати податки для заохочення довгострокових інвестицій шляхом встановлення більших податків на короткостроковий приріст капіталу порівняно з довгостроковим приростом капіталу.</p> <p><i>Див.:</i> Доповідь Спеціального доповідача ООН з питань крайньої бідності та прав людини до Ради ООН з прав людини з питань оподаткування та прав людини, 2014 р. (A/HRC/26/28)</p>
<p>VII. Екологічний податок</p>	<p>Ціль 1 (II): Переглянути ставки екологічного податку за розміщення відходів за принципом «платить більше той, хто більше забруднює»</p> <p>Ціль 3 (II): Провести аналітичну роботу, необхідну для гармонізації існуючої системи національного екологічного оподаткування з податковою системою ЄС</p>	<p>Рекомендується врахувати Компонент II «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини», зокрема принцип 17 стосовно належної обачності щодо прав людини, як аргументів для використання принципу «забруднювач платить більше» при перегляді ставок екологічного податку на розміщення відходів, зміні механізму екологічного оподаткування викидів двоокису вуглецю (CO2) тощо.</p> <p><i>Див.:</i> Доповідь Спеціального доповідача ООН з питань крайньої бідності та прав людини «Зміна клімату та бідність», 2019 (A/HRC/41/39) Звіт Європейської Комісії «Оподаткування на підтримку зеленого переходу: Огляд та оцінка існуючої практики оподаткування для зменшення викидів парникових газів», 2021; Дослідження для Європейської комісії Генеральне управління з питань оподаткування та митного союзу «Про показники оподаткування енергетики», 2021 р.; Оцінка Європейською Комісією Директиви Ради 2003/96/EC від 27 жовтня 2003 року про реструктуризацію системи Співтовариства для оподаткування енергетичних продуктів та електроенергії (SWD(2019) 332 final)</p>
<p>РОБОЧА ГРУПА 6 «ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ, ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК» Напрямок «Розвиток банківської системи, небанківських фінансових послуг та ринків капіталу» <i>Підгрупа 4: Банківська система та ринок небанківських фінансових послуг</i></p>		
<p>Забезпечення стабільності фінансової системи та забезпечення бізнесу доступним банківським кредитуванням;</p>	<p>Запровадження законодавчого поля функціонування інвестиційних фондів у відповідності до європейських правил діяльності, таких як фонди колективного інвестування в цінні папери (UCITS), альтернативні інвестиційні фонди (AIFs), довгострокові інвестиційні фонди (ELTIFs), фонди венчурного капіталу (EuVECA), фонди соціального підприємництва (EuSEF) та фонди грошового ринку (MMFs).</p>	<p>Інституційні інвестори та банки повинні уникати спричинення чи сприяння негативному впливу на права людини, пов'язаному з їх діяльністю чи діловими відносинами. Проект Закону України «Про інвестиційні фонди» має врахувати положення Керівних принципів, зокрема, вимагати від об'єктів інвестицій дотримання прав людини шляхом прийняття політики прав людини, управління, належної обачності, запровадження ефективних механізмів розгляду скарг та забезпечення правового захисту для жертв порушення прав людини, якщо об'єкт інвестування спричинив або сприяв несприятливому впливу на права людини; оприлюднення того, як установа ідентифікує та оцінює ризики для прав людини та наслідки, пов'язані з інвестиційною діяльністю.</p> <p>Імплементація закону має бути підкріплена практичними інструментами, такими як «Дорожня карта дій щодо впровадження відповідальності інвестора на практиці».</p>

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
<p>Ринки капіталу: активізація та підвищення ефективності ринків капіталу та організованих товарних ринків, а також інтеграція українських ринків капіталу в європейський фінансовий простір з метою залучення іноземних інвестицій в акціонерний та позиковий капітал підприємств реального сектору</p>		<p><i>Див.:</i> Додаткова доповідь Робочої групи ООН з питань прав людини та транснаціональних корпорацій та інших бізнес-підприємств «Аналіз виконання інвесторами Керівних принципів ООН щодо бізнесу та прав людини», 2021 р. (A/HRC/47/39/Add.2) ; Підсумковий звіт Виртуального семінару: Ролі та обов'язки державних інвестиційних фондів у реалізації поваги до прав людини, 2021 р.; Робоча група ООН з питань прав людини та транснаціональних корпорацій та інших бізнес-підприємств Подання до Принципів відповідального інвестування (PRI) Рамкова консультація з прав людини, 2020 р.; Рекомендації ОЕСР для багатонаціональних підприємств, 2011 р.; Набір інструментів інвестора з прав людини, Альянс інвесторів за права людини, 2020; Права людини в установах фінансування розвитку: Поєднання точок між управлінням екологічними та соціальними ризиками та впливом на розвиток, Данський інститут прав людини, 2021;</p>

РОБОЧА ГРУПА 9 «ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА»

Коментар:

Енергетична безпека пов'язана з правами людини. Доступ до регулярних, адекватних, безпечних, доступних, надійних і різноманітних енергетичних ресурсів (ЦІЛ 7 ООН) є фундаментальним для викоринення бідності та сприяння соціальної справедливості та економічному розвитку.

Значний вплив на рівень енергетичної безпеки може мати ситуація з правами людини в країні, яка може визначатися політичним режимом або надзвичайними ситуаціями, в т.ч. стихійні лиха, пандемії, конфлікти та війни.

Крім того, це залежить від корпоративної відповідальності суб'єктів господарювання щодо дотримання прав людини в енергетичному секторі та пов'язаних із ним секторах (фінансовому, будівельному тощо). Особливо це стосується підприємств видобувної промисловості («чорні» джерела енергії), які часто працюють у середовищах, позначених порушеннями прав людини, можуть самі спричиняти порушення прав людини або бути пов'язаними з ними через свої ділові стосунки та ланцюги поставок. Але також споживання інших токсичних видів палива, таких як деревина, гас, гній і відходи рослинництва, виробничі процеси для сонячних технологій можуть генерувати забруднювачі, шкідливі для здоров'я людини та навколишнього середовища, берегові вітряні електростанції можуть негативно впливати на сільські громади.

Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» 2017 року також має бути вдосконалена з огляду на правозахисний підхід та принципи бізнесу та прав людини, узагальнені в Керівних принципах ООН з прав людини (2011). і впроваджено в ЦСР, глобальні та європейські договори, стратегічні політичні документи та законодавство, національну політику, законодавство та нормативно-правові рамки.

Напрямок: «Євроінтеграція і забезпечення ефективної роботи енергетичних ринків»

«Економіка воєнного часу: Все для перемоги!», червень – грудень 2022р.

	<p>1.2. Аналіз чинних міжнародних зобов'язань України щодо реформ у енергетичному секторі та створення карти реформ для переговорів щодо набуття членства в ЄС</p>	<p>Ціль сталого розвитку ООН 7 «Забезпечення доступу до доступної, надійної, стійкої та сучасної енергії» є основоположною для викоринення бідності та сприяння соціальної справедливості та економічному розвитку. Водночас ЦСР інтегровані в Керівні принципи; вони імплемнтуються в глобальні та європейські договори, стратегічні політичні документи та законодавство, що стосуються енергетичної безпеки. Рекомендується врахувати положення Компонента I «Обов'язок держави захищати права людини» Керівних принципів у розробці політики та законодавчої діяльності з метою забезпечення відповідних орієнтованих на права людини нормативно-правових та політичних рамок для інвестицій та діяльності у відновлювану енергетику як провідних гравців у трансформації світової енергетики, що включають установи фінансування розвитку, приватні банки та державних інвесторів, експортно-кредитні та страхові агентства та інші державні органи, такі як екологічні агентства. Стойкість сектору відновлюваної енергетики зараз і в довгостроковій перспективі залежить від здатності компаній, що працюють на першому та нижчому рівнях, визначати й ефективно вирішувати проблеми з правами людини та соціальні ризики на основі Керівних принципів.</p>
--	--	--

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
<p>РОБОЧА ГРУПА 9 «ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА» Напрямок: «Євроінтеграція і забезпечення ефективної роботи енергетичних ринків» <i>«Структурна модернізація та повноцінна інтеграція до ЄС», 2026-32pp.</i></p>		
	<p>1.4. Залучення стратегічних та/або фінансових інвесторів у компанії енергетичного сектору України (збереження впливу держави на природні монополії з міркувань енергетичної безпеки та часткова або повна приватизація інших компаній)</p>	<p>Рекомендується врахувати компонент II «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини» Керівних принципів у регулюванні діяльності державних і приватних суб'єктів господарювання; особливу увагу слід звернути на принципи під заголовком «Належна обачність у сфері прав людини», які наразі імплементуються в законодавство ЄС.</p> <p>Слід також розглядати компонент III «Доступ до засобів правового захисту» Керівних принципів – як у частині відповідальності держави (принципи 25-27, 31), так і в частині відповідальності бізнесу (28-31).</p> <p>Ф'ючерсні контракти, в т.ч. з інвесторами, можливо, найкраще розробити з точки зору сталого розвитку, ESG та Керівних принципів. Важливо висвітлити питання прав людини, що стосуються сектору відновлюваних джерел енергії, включаючи ланцюги поставок, а також вплив на роботу.</p> <p>Доцільно розробити підхід до приватних інвестицій, зробивши належну обачність щодо прав людини частиною інвестиційних вимог, а розумні стимули можуть стати способом впровадження поваги прав людини в проекти з самого початку.</p>
	<p>1.5. Відповідність функцій і повноважень органів держуправління енергетичного сектору стандартам ЄС</p>	<p>Органи державного управління в енергетичному секторі повинні мати відповідні знання та навички щодо міжнародних зобов'язань у сфері прав людини, зокрема у процесі підготовки, моніторингу проектів, контрактної діяльності тощо. Вони повинні керуватися Керівними принципами та іншими відповідними стандартів і норм і, зокрема, враховувати етнічну напруженість і насильницькі конфлікти, що відбуваються у світі, щоб гарантувати, що заплановані проекти не посилюють цю напругу. Дотримання захисної політики міжнародних банків розвитку також може сприяти захисту постраждалих людей.</p> <p>Затвердження критеріїв та порядку відбору проектів для «зеленого» фінансування рекомендується здійснювати відповідно до Компоненту II Керівних принципів «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини», зокрема в частині належної обачності щодо прав людини, та Компоненту III «Доступ до засобів правового захисту» (принципи 28-31).</p> <p>Рекомендується, щоб державні органи управління мали відповідні знання та навички створювати та керувати позасудовими механізмами розгляду скарг (наприклад як Національний контактний пункт ОЕСР) або співпрацювати з уже створеними механізмами для усунення порушень прав людини.</p> <p>Органи державної влади, а також державні та приватні компанії в енергетичному секторі таким чином сприятимуть розробці та просуванню передових практик і рішень для підприємств у секторі відновлюваних джерел енергії, працюючи в партнерстві з колегами, правовласниками та іншими зацікавленими сторонами для визначення та впровадження відповідних заходів на ризики для прав людини в секторі.</p> <p><i>Див.:</i> Оглядові документи: Права людини та енергетичний перехід, Данський інститут прав людини, 2022 р.; Робоча група ООН з питань прав людини та транснаціональних корпорацій та інших підприємств Доповідь про міжнародні інвестиційні угоди, сумісні з правами людини (A/76/238), 2021; Конференція ООН з торгівлі та розвитку « Звіт про найменш розвинені країни за 2017 рік: трансформаційний доступ до енергії» Рекомендації ОЕСР для багатонаціональних підприємств, 2011 р.; Рекомендації ОЕСР з належної обачності щодо відповідальної ділової поведінки, 2018 р.; Керівництво ОЕСР з належної обачності щодо значного залучення зацікавлених сторін у видобувному секторі, 2017 р.; Керівництво ОЕСР з належної обачності для відповідальних ланцюгів постачання корисних копалин із зон, уражених конфліктами та зон високого ризику, 2016 (третє видання); Ресурсний центр бізнесу та прав людини «Назустріч відповідальній відновлюваній енергетиці: у зв'язку зі зростанням кількості звинувачень у зловживаннях, чи є політика щодо прав людини 50 вітрових і гідроенергетичних компаній відповідною меті?», 2016; Керівництво IPIECA з роботи в зонах конфлікту для нафтогазової промисловості, 2008; Керівництво з чутливої до конфліктів ділової практики для видобувних галузей, International Alert, 2005 та ін.</p>

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
<p>РОБОЧА ГРУПА 10 «ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ»</p> <p>Напрямок: Реформа системи ЦОВВ та наближення урядування до стандартів ЄС</p>		
<p>Ціль 1. Компактна, орієнтована на результат, ефективна та підзвітна система центральних органів виконавчої влади.</p>	<p>Етап 2: січень 2023 року – грудень 2025 року</p> <p>Упорядкувати взаємодію держави з громадянами та бізнесом шляхом проведення функціональних аудитів, орієнтованих на клієнта, функцій установ.</p>	<p>Політика реформ має ґрунтуватися на загальних засадах Керівних принципів, заснованих на визнанні: (а) існуючих зобов'язань держав поважати, захищати та реалізувати права людини та основні свободи; (б) ролі підприємств як спеціалізованих органів суспільства, що виконують спеціальні функції, та які зобов'язані дотримуватись усіх чинних законів і поважати права людини; (с) необхідності відповідності прав і обов'язків відповідним і ефективним засобам правового захисту у разі їх порушення. Державна політика має брати до уваги принципи 26-27, 31 Компонента I Керівних принципів «Обов'язок держави захищати права людини» та Компонента III «Доступ до засобів правового захисту».</p> <p>Принципи щодо бізнесу та прав людини, які важливо інтегрувати в політику реформ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • легітимність; • доступність з належним урахуванням недискримінації, з особливою увагою до прав і потреб, а також викликів, з якими стикаються особи з груп населення, які можуть мати підвищений ризик стати вразливими або маргіналізованими, а також з належним урахуванням різних ризиків, з якими можуть зіткнутися жінки та чоловіки; • прозорість і підзвітність зі змістовним залученням зацікавлених сторін і діалогом; • справедливість; • передбачуваність; • сумісність з правами: забезпечення того, щоб результати та засоби правового захисту відповідали міжнародно визнаним правам людини; • бути джерелом безперервного навчання: використання відповідних заходів для виявлення уроків для вдосконалення механізму та запобігання можливим скаргам і спричиненню шкоди; тощо <p><i>Див.:</i> Посібник ОЕСР для надання допомоги органам з питань конкуренції в оцінці очікуваного впливу їх діяльності, 2014 р</p>
	<p>Розробити загальні інструкції для оглядів на основі політики. Визначити сфери, які необхідно переглядати на щорічній основі.</p>	<p>Огляди на основі політики також можуть базуватися на положеннях Керівних принципів, зокрема Компонента I «Обов'язок держави захищати права людини», приділяючи особливу увагу принципам під заголовками «Загальне державне регулювання та політика» (особливо принцип 3. При виконанні свого обов'язку щодо забезпечення захисту Держави повинні (а) забезпечувати дотримання законів, мета або наслідки яких полягають в тому, щоб вимагати від підприємств поважати права людини й періодично оцінювати достатність таких законів і усунувати будьякі прогалини), принцип 8 «Забезпечення узгодженості політики» тощо).</p> <p><i>Див.:</i> Посібник ОЕСР для надання допомоги органам з питань конкуренції в оцінці очікуваного впливу їх діяльності, 2014 р.</p>
<p>Ціль 3. Консолідація управління державними підприємствами і державною власністю для забезпечення ефективності</p>	<p>Запровадити корпоративне управління державними підприємствами, засноване на кращих міжнародних практиках, зокрема, з використанням системи гендерного квотування</p>	<p>Рекомендується врахувати принципи 4-7 Компонента I «Обов'язок держави захищати права людини» Керівних принципів:</p> <p><i>Принцип 4. Держави повинні вживати додаткові заходи для захисту прав людини від порушень з боку підприємств, які знаходяться у власності держави або контролюються нею або отримують суттєву державну підтримку та користуються послугами державних установ, таких як агенції з кредитування експорту та державні страхові компанії або компанії з гарантування інвестицій, включаючи, за необхідності, встановлення вимоги належної обачності у сфері прав людини.</i></p> <p><i>Принцип 5. При укладанні контрактів з підприємствами або прийнятті законодавчих актів в їх інтересах, у випадках, коли здійснення діяльності такими підприємствами може вплинути на реалізацію прав людини, держави повинні здійснювати належний контроль з метою виконання своїх міжнародних зобов'язань у сфері прав людини.</i></p> <p><i>Принцип 6. Держави повинні сприяти повазі та дотриманню прав людини підприємствами, з якими вони здійснюють комерційні операції.</i></p> <p><i>Принцип 7. Оскільки ризик ґрубих порушень прав людини підвищується у зонах конфлікту, держави повинні сприяти забезпеченню того, щоб підприємства, які працюють у цих зонах, не були залучені до таких порушень, у тому числі шляхом:</i></p> <p><i>(а) Налагодження на якомога більш ранніх етапах контактів з підприємствами з тим, щоб допомогти їм виявляти, запобігати і пом'якшувати пов'язані з правами людини ризики, які обумовлені їх діяльністю та діловими відносинами;</i></p>

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
		<p>(b) Надання належної допомоги бізнесу для оцінки та усунення підвищених ризиків порушення прав людини, приділяючи особливу увагу гендерно зумовленому та сексуальному насильству;</p> <p>(c) Відмови у доступі до державної підтримки та послуг підприємствам, які причетні до грубих порушень прав людини та відмовляються співпрацювати з метою розв'язання проблемної ситуації;</p> <p>(d) Забезпечення ефективності державної актуальної політики, законодавства, нормативного регулювання та правозастосовних заходів з метою подолання ризику залучення бізнесу до грубих порушень прав людини.</p> <p><i>Див.:</i> Робоча група ООН з питань прав людини та транснаціональних корпорацій та інших бізнес-підприємств, документ A/HRC/32/45 – Звіт про державні підприємства, 2016 (щодо дій, які мають бути вжиті державами, включаючи узгодженість політики, правові зобов'язання, репутацію) і довіра); Набір інструментів Світового банку «Корпоративне управління державними підприємствами», 2014 (щодо законодавчої та нормативної бази, механізмів державної власності, систем управління ефективністю, фінансової та фіскальної дисципліни, рад директорів, прозорості та розкриття інформації та захисту акціонерів у компаніях зі змішаною формою власності); Рекомендації ОЕСР щодо корпоративного управління державними підприємствами, 2015 р.; Огляд ОЕСР з питань корпоративного управління державними підприємствами Україна, 2021 р. та ін.</p>
<p>Ціль 7: Удосконалення системи підвищення кваліфікації публічних службовців для забезпечення їх професійного розвитку відповідно до потреб публічної служби</p>	<p>Етап 1: червень 2022 року – кінець 2022 року</p> <p>Актуалізувати пріоритетні напрями підвищення кваліфікації та зміст програм підвищення кваліфікації публічних службовців у період дії правового режиму воєнного стану та післявоєнний період. Підготувати та прийняти необхідні нормативно-правові акти.</p>	<p>Інтегрувати питання бізнесу та прав людини до сфери підвищення кваліфікації та змісту програм підвищення кваліфікації державних службовців, зокрема щодо Компонента I «Обов'язок держави захищати права людини» Керівних принципів, принципів 25-27, 31 Компонента III «Доступ до засобів правового захисту».</p> <p><i>Див.:</i> Візьміть до відома вказівки ООН «Посилена належна обачність у сфері прав людини для бізнесу в умовах конфлікту: Посібник», 2022 р.; Доповідь Робочої групи ООН з питань прав людини та транснаціональних корпорацій «Впровадження третьої опори: уроки правосуддя перехідного періоду» (A/HRC/50/40/Add.4), 2022 р.</p>
<p>Ціль 8: Зaproвадження єдиної процедури для всіх рішень, коли державні установи використовують весь інструментарій задля забезпечення прав та свобод людини.</p>	<p>Етап 3: січень 2026 року – грудень 2032 року</p> <p>Завершити приведення нормативно-правових актів, що регулюють взаємовідносини держави, громадян та бізнесу до основних принципів Закону України «Про адміністративну процедуру».</p> <p>Вдосконалювати законодавство на основі практики реалізації Закону України «Про адміністративну процедуру», зокрема впровадження процедури оскарження негативних рішень суб'єктів владних повноважень.</p>	<p>Закон «Про адміністративну процедуру» та пов'язані з ним правові та нормативні акти мають враховувати Керівні принципи, зокрема Компонент I «Обов'язок держави захищати права людини» з особливою увагою до принципів 4-6 під заголовком «Зв'язок держави та бізнесу», і Компонент III «Доступ до засобів правового захисту» (принципи 25-27, 31).</p> <p>Також важливо врахувати принцип 25, який нагадує державам «вжити належних заходів для забезпечення» того, щоб ті, хто постраждав від порушень прав людини, пов'язаних з бізнесом, на їхній території та/або під юрисдикцією «мали доступ до ефективних засобів правового захисту», принцип 27 щодо державних позасудових механізмів подання скарг: «Держави повинні забезпечувати ефективні та відповідні позасудові механізми розгляду скарг, поряд із судовими механізмами, як частину комплексної державної системи захисту від порушень прав людини, пов'язаних з бізнесом».</p> <p><i>Див.:</i> Доповідь Робочої групи ООН з питань прав людини та транснаціональних корпорацій та інших підприємств для Генеральної Асамблеї ООН (A/71/162) щодо доступу до ефективних засобів правового захисту відповідно до Керівних принципів бізнесу та прав людини, 2017 р.; Кодекс належної адміністративної поведінки ЄС (та скарги), 2000 Для практики див., наприклад: Нідерландське агентство підприємств «Заперечення та оскарження рішення уряду», інструменти – Кодекс належного державного управління, Закон про несвоєчасне прийняття рішень (штрафні виплати та заява про перегляд) тощо. ОЕСР, Регуляторна реформа у Швеції. Спроможність уряду забезпечити високу якість регулювання у Швеції, 2007 р. тощо.</p>

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
<p>РОБОЧА ГРУПА 10 «ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ» Напрямок «Реформа Парламенту»</p>		
<p>1.1. Підвищення якості законодавчих ініціатив народних депутатів України</p> <p>2 етап: 01/2023–12/2023</p>	<p>Етап 2: 01/2023 – 12/2023</p> <p>Завдання 1.1.3. Удосконалення вимог до підготовки пояснювальних записок та інших супровідних документів до законопроектів, зокрема в частині:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) фінансово-економічного обґрунтування 2) спеціальних вимог до євроінтеграційних законопроектів 3) оцінки впливів 4) гендерного аналізу 5) підготовки плану постзаконодавчого аналізу 6) визначення переліку підзаконних нормативно-правових актів, необхідних для реалізації закону, а також організаційних, технічних та інших заходів, необхідних для реалізації закону 	<p>Пропонується внести зміни до Закону України «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України / інших актів законодавства Верховної Ради» шляхом інтеграції принципів бізнесу та прав людини та пов'язаних з бізнесом та правами людини аспектів до пояснювальних записок та інших супровідних документів до законопроектів.</p> <p>Зокрема, це може бути використано в огляді оцінки впливу та гендерному аналізі стосовно Керівних принципів.</p> <p>Оцінка впливу на права людини (HRIA) аналізує вплив підприємницької діяльності на носіїв прав (працівників, членів місцевої громади, споживачів та ін.. HRIA дотримується підходу, заснованого на правах людини, який включає такі принципи прав людини, як недискримінація у процесі оцінювання.</p> <p><i>Див.:</i> Посібник IFC з оцінки впливу та управління правами людини, 2010 р; Стандарти діяльності IFC щодо екологічної та соціальної стійкості, 2012 р; Данський інститут прав людини, Посібник і інструментарій з оцінки впливу на права людини; Данський інститут прав людини та IPIECA, Посібник із включення прав людини в оцінку впливу на довкілля, соціальну сферу та здоров'я; Данський інститут прав людини, оцінка загальногалузевого впливу (SWIA). Перелік підзаконних нормативно-правових актів, необхідних для імплементації закону у сферах, охоплених Керівними принципами, також має бути орієнтований на відповідні конституційні положення в поєднанні з відповідними зобов'язаннями України в рамках ООН, ЄС, РЄ, ОЕСР.</p>
<p>3.1. Створення та підтримка якісних каналів зв'язку між Верховною Радою України та громадянами</p>	<p>Етап 2: 01/2023 – 12/2023</p> <p>3.1.4. Розробка та затвердження Комунікаційної стратегії Верховної Ради України на 2023–2026 роки</p>	<p>При розробці проекту Закону України «Про публічні консультації» слід врахувати принципи бізнесу та прав людини та положення Керівних принципів щодо суттєвого залучення зацікавлених сторін.</p> <p>Компонент I «Обов'язок держави захищати права людини» Керівних принципів передбачає контрольні показники «Загальна державна нормативно-правова та політична база», яка передбачає комунікацію органів державної влади із зацікавленими сторонами, в тому числі суб'єктами господарювання, а також для забезпечення того, щоб закони та політики, які регулюють створення і поточну діяльність підприємницьких підприємств не має негативних наслідків для прав людини.</p> <p>Просування принципів бізнесу та прав людини та Керівних принципів рекомендовано включити як один із пріоритетних напрямків у розвитку взаємодії парламенту та громадянського суспільства в рамках Комунікаційної стратегії Верховної Ради України на 2023–2026 роки.</p>
<p>3.2. Розширення механізмів залучення громадян до діяльності Верховної Ради України</p>	<p>Етап 2: 01/2024 – 12/2025</p> <p>3.2.2. Удосконалення організаційно-правових питань функціонування електронного ресурсу «Громадське обговорення законопроектів» на офіційному веб-сайті Верховної Ради України»</p>	<p>Керівні принципи підкреслюють важливість участі зацікавлених сторін і діалогу.</p> <p>Електронний ресурс «Громадське обговорення законопроектів» міг би стати інструментом залучення як носіїв обов'язків, так і носіїв прав до законотворчої діяльності у сфері бізнесу та прав людини, зокрема для впровадження принципів II Компонента «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини». Однак реалізація кожного з принципів Керівних принципів може бути в центрі уваги окремих законопроектів.</p>
<p>РОБОЧА ГРУПА 13 «ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ»</p>		
<p>1. Розвиток електронних публічних послуг</p>	<p>Вдосконалення державної регуляторної політики та процесу дерегуляції, підвищення прозорості та якості державної політики у цій сфері</p> <ul style="list-style-type: none"> • Розробка сервісів проведення аналізу регуляторного впливу, розміщення розроблених проектів регуляторних актів. 	<p>Ті самі права, які люди мають офлайн, також повинні бути захищені онлайн. Цифрова трансформація може бути як драйвер позитивних змін, так і становити загрозу для прав людини. Зловживання цифровими технологіями може ненавмисно погіршити права людини через дискримінацію та розрив у доступі до технологій. Недискримінація є одним із основних принципів міжнародного порядку та права прав людини.</p> <p>У зв'язку з цим рекомендується взяти до уваги Компонент I «Обов'язок держави захищати права людини», контрольні показники «Загальні державні нормативно-правові та політичні рамки», принципи 1-8. Принцип 3, який, серед іншого, застерігає, що бездіяльність держави також може призвести до дискримінаційних наслідків на практиці; Компонент II «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини».</p>

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
<p>5. Удосконалення державного регулювання використання електронних довірчих послуг, створення сприятливих умов для надання та отримання послуг електронної ідентифікації</p>	<ul style="list-style-type: none"> Створення реєстру надходжень регуляторних актів на погодження ДРС та прийнятих рішень ДРС Розробка та розміщення відповідних навчальних матеріалів та онлайн інструменту для підготовки аналізу регуляторного впливу Розробка та публікація інструменту публічних обговорень проєктів регуляторних актів з бізнесом 	<p>При розробці та реалізації цифрових проєктів рекомендується проводити оцінку впливу цифрової діяльності на права людини, як приклад можливо використовувати інструмент «Digital Rights Check».</p> <p><i>Див.:</i> Рада ООН з прав людини (2012), «Заохочення, захист і здійснення прав людини в Інтернеті», A/HRC/20/L.13; Рада ООН з прав людини (2019), «Спостереження та права людини – Доповідь Спеціального доповідача з питань заохочення та захисту права на свободу думок і їх вираження», A/HRC/41/35, параграф. 60; Рада Європи (2020), «Рекомендація CM/Rec(2020)1 Комітету міністрів державам-членам щодо впливу алгоритмічних систем на права людини»; Незалежна група експертів високого рівня Європейської комісії зі штучного інтелекту (2019), «Етичні рекомендації для надійного ШІ»; Данський інститут прав людини, Керівництво з оцінки впливу цифрової діяльності на права людини, 2022 (Керівництво спрямоване на надання підтримки тим, хто працює з HRIA щодо цифрових проєктів, продуктів і послуг); Датський інститут прав людини та Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) «Належна обачність щодо цифрових прав»; Ranking Digital Rights (2020), «Ranking Digital Rights Corporate Accountability Index Draft Indicators»; Latoner (2018), «Управління штучним інтелектом: захист прав і гідності людини», «Дані та суспільство» тощо.</p>
<p>7. Забезпечення умов для стабільного функціонування цифрової економіки під час дії воєнного стану</p>	<p>Проведення аналізу нормативно-правових актів ЄС сфері електронної комерції з метою визначення відповідності положень чинного законодавства України для подальшого розроблення нормативно-правового акту (актів), який імплементує положення нормативно-правових актів ЄС у сфері електронної комерції</p>	<p>Рекомендується розглядати, як мінімум, принципи 1-8 Компонента I «Обов'язок держави захищати права людини» «Загальні державні нормативно-правові та політичні рамки»; Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб щодо обробки персональних даних і про вільний рух таких даних, а також про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент захисту даних); Директива 2011/83/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про права споживачів, яка вносить зміни до Директиви Ради 93/13/ЄЕС та Директиви 1999/44/ЄС Європейського Парламенту та Ради та скасовує Директиву Ради 85 /577/ЄЕС та Директива 97/7/ЄС Європейського Парламенту та Ради; Пропозиція Регламенту Європейського Парламенту та Ради щодо конкурентних і чесних ринків у цифровому секторі (Закон про цифрові ринки) COM/2020/842 final; Пропозиція регламенту Європейського парламенту та Ради щодо єдиного ринку цифрових послуг (Закон про цифрові послуги) та внесення змін до Директиви 2000/31/EC, COM/2020/825 final.</p>
<p>РОБОЧА ГРУПА 18 «ЮСТИЦІЯ» Напрямок 2.10: «Розвиток механізмів альтернативного (позасудового) та досудового врегулювання спорів»</p>		
<p>Етап 2: 01/2023 – 12/2025 2.10.2. Удосконалення процедури врегулювання спору за участю судді</p> <p>Етап 3: 01/2026 – 12/2032 1. Заохочення використовувати позасудові способи врегулювання спору, встановлення для окремих категорій справ обов'язкового досудового порядку врегулювання спорів з використанням медіації та інших практик</p>		<p>Рекомендується інтегрувати до законодавства та практики положення Керівних принципів про державні судові та несудові механізми для забезпечення доступу до засобів правового захисту жертвам порушень прав людини, пов'язаних з бізнесом, що передбачено Компонентом III «Доступ до засобів правового захисту», принципи 25-27, 31.</p> <p>Державні судові та несудові механізми розгляду скарг мають сформувати основу більш широкої системи правового захисту. У рамках такої системи механізми розгляду скарг на оперативному рівні можуть забезпечити звернення та вирішення ситуацій на ранній стадії.</p> <p>Корисно розширити повноваження наявних несудових механізмів та/або запровадити нові механізми. Вони можуть бути засновані на посередництві, судовому розгляді або слідувати іншим культурно прийнятним і сумісним з правами процесам – або включати певну комбінацію цих процесів – залежно від відповідних питань, будь-яких суспільних інтересів і потенційних потреб сторін спору.</p> <p><i>Див.:</i> Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2008 року про певні аспекти медіації в цивільних і комерційних справах; Європейський кодекс поведінки медіаторів;</p>

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
<p>Етап 3: 01/2026 – 12/2032</p> <p>2.Розвиток інституту медіації</p>	<p>Розроблення Плану дій щодо імплементації Закону України "Про медіацію".</p> <p>Проведення широкої інформаційної кампанії для населення щодо суті медіації.</p>	<p>Пропонується внести зміни до Плану заходів щодо реалізації пар. 16 Національної стратегії у сфері прав людини щодо забезпечення прав людини в процесі здійснення господарської діяльності з 1) всебічним дослідженням найкращої практики щодо а) досвіду судової медіації у справах щодо бізнесу та прав людини відповідно до Керівних принципів; б) застосування позасудових способів вирішення спорів, у т.ч. несудової медіації в країнах ЄС і в усьому світі; 3) розробкою рекомендацій щодо запровадження кращої практики альтернативних способів вирішення спорів у справах бізнесу та прав людини, зокрема можливих законодавчих змін.</p> <p>Принципи 25-27, 31 Компонента III «Доступ до засобів правового захисту» передбачають використання позасудових механізмів на державному та операційному рівнях, включаючи посередництво, для врегулювання спорів між бізнесом як носієм обов'язків і носіями прав для відшкодування шкоди, заподіяної бізнесом.</p> <p>Пропонується включити до Плану заходів щодо реалізації Закону України «Про медіацію» заходи щодо сприяння медіації у вирішенні спорів в контексті бізнесу та прав людини, які можуть бути застосовані у 1) господарському суді із запровадженою медіацією, 2) арбітражі, якому може передувати медіація або бути трансформованим в медіацію, 3) процедури розгляду скарг на основі Національного контактного пункту ОЕСР, 4) механізмів розгляду скарг на операційному рівні компанії, 5) медіації на основі Національної інституції з прав людини (омбудсмена).</p> <p>Див.: Резолюція 38/13, прийнята Радою ООН з прав людини 6 липня 2018 року «Бізнес і права людини: покращення підзвітності та доступу до засобів правового захисту» (A/HRC/RES/38/13); Робоча група ООН з питань прав людини та транснаціональних корпорацій та інших підприємств. Доповідь «Роль національних правозахисних інституцій у сприянні доступу до засобів правового захисту в разі порушень прав людини, пов'язаних з бізнесом» (A/HRC/47/39/Add.3), 2021 р.; Гаазькі правила про бізнес і арбітраж з прав людини, 2018; Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ, 2021 р.; Регламент Постійного третейського суду (PCA) 2012 р.; Правила міжнародних арбітражних інститутів.</p>

РОБОЧА ГРУПА 21 «ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА»

Коментар:

Екологічна безпека має відношення до всього спектру прав людини в різних напрямках і вимірах людської діяльності. На здійснення та/або реалізацію всіх прав людини впливає зміна клімату, хоча різні особи та групи можуть відчувати це по-різному та непропорційно.

Ціль 13 ЦСР «Кліматичні дії» стосується термінових дій для боротьби зі зміною клімату та її наслідками; її реалізація пов'язана з усіма 17 ЦСР, суттєво впливає на хід їх досягнення.

UNGP згадуються в Порядку денному сталого розвитку на період до 2030 року (параграф 67) як засоби звернення до держав і бізнес-сектору для захисту прав людини та екологічних стандартів відповідно до міжнародних стандартів і угод.

Напрямок 1: Кліматична політика: запобігання та адаптація до зміни клімату

Відновлення, перезапуск економіки та етап інституцій, 2023 – 2025 роки

<p>Інтеграція кліматичних цілей в усі сектори економіки та суспільного життя:</p> <p>реалізація ефективної та послідовної політики зі скорочення викидів парникових газів, включаючи озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази, та політики з адаптації до зміни клімату при соціально-економічному плануванні, відновлення, узгодженої з кліматичними цілями ЄС</p>	<p>Етап 2: січень 2023 року – грудень 2025 року</p> <p>Сформувати нормативно-правову базу та фінансові стимули для повноцінної роботи інструментів кліматичної політики (СТВ, зелені фінанси, Кліматичний фонд, механізми поступового скорочення споживання та викидів озоноруйнівних речовин і фторованих парникових газів) та запустити пілотні проекти із запобігання та адаптація до зміни клімату.</p>	<p>Кліматична політика повинна враховувати принципи 1-8 Компонента I «Обов'язок держави захищати права людини» Керівних принципів «Загальні державні нормативно-правові та політичні рамки». Очікується, що держави вживатимуть низку ефективних заходів для захисту від зміни клімату, пов'язаної з бізнесом. в межах своєї території та/або юрисдикції.</p> <p>Слід також врахувати Компонент II «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини» Керівних принципів і передбачити, що підприємства (включаючи відповідні фінансові установи тощо) можуть бути не в змозі виконувати свої обов'язки щодо дотримання всіх міжнародно визнаних прав людини, якщо вони не інтегрували питання зміни клімату у свою корпоративну політику з урахуванням процесів належної обачності щодо прав людини, як це зазначено в Керівних принципів під заголовком «Належна обачність щодо прав людини». У контексті війни виникає потреба у застосуванні поглибленої процедури належної обачності щодо прав людини.</p> <p>Очікується, що політика щодо клімату також має стосуватися відновлення порушених прав людини за допомогою різноманітних судових і несудових механізмів, які застосовуються проти держав і підприємств за спричинення, сприяння чи неспроможність запобігти зміні клімату – Компонент III «Доступ до засобів захисту» Керівних принципів.</p>
---	---	--

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
		<p><i>Див.:</i> Доповідь Спеціального доповідача ООН з питань крайньої бідності та прав людини «Зміна клімату та бідність», 2019 р. (A/HRC/41/39); Європейська конвенція з прав людини 1950 р.; Посібник із прецедентної практики Європейського суду з прав людини – довідник (французькою мовою), Європейський суд з прав людини, 2021 р.; Інформаційний бюлетень Європейського суду з прав людини «Довкілля та Європейська конвенція з прав людини», 2022 р.; Рекомендація Європейської Комісії (ЄС) 2018/1149 від 10 серпня 2018 року щодо необов'язкових вказівок щодо ідентифікації постраждалих від конфлікту територій і територій високого ризику та інших ризиків для ланцюга поставок відповідно до Регламенту (ЄС) 2017/821 Європейського парламенту та Рада (для допомоги підприємствам у визначенні постраждалих від конфлікту та зон високого ризику в контексті конфліктних корисних копалин); Стандарти діяльності IFC щодо екологічної та соціальної стійкості, 2012 р.</p>

РОБОЧА ГРУПА 21 «ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА»
Напрямок 2: Екологічна безпека та ефективне управління відходами

<p>Запровадження ризик-орієнтованого підходу до екологічної безпеки відповідно до вимог законодавства ЄС, спрямований на запобігання та попередження шкоди довкіллю та здоров'ю людини:</p> <ul style="list-style-type: none"> • мінімізація ризиків для екологічної безпеки (хімічна та радіаційна безпека) • зменшення та запобігання промислового забруднення та запровадження принципу "забруднювач платить" • ефективне управління відходами 	<p>В контексті завдання рекомендується врахувати широку політичну та законодавчу базу ЄС, яка ґрунтується на глобальних міжнародних стандартах і нормах.</p> <p>Також важливо врахувати Компонент II «Корпоративна відповідальність щодо поваги прав людини» Керівних принципів з особливим акцентом на принципах належної обачності щодо прав людини.</p> <p>У нинішньому воєнному контексті доцільно посилатися на поглиблену належну обачність щодо прав людини, яка має здійснюватися постійною, враховуючи динамічність ризиків для прав людини. Такі ризики для прав людини та екологічної безпеки можуть виникати також через використання природних ресурсів тимчасово окупованої території не на користь та без згоди місцевого населення та держави; а також через можливу підтримку експлуатації природних ресурсів окупаційною владою на тимчасово окупованій території з боку квазімісцевої влади – колабораціоністів та/або бізнесу.</p> <p>Держава та бізнес можуть отримати користь від регулярної Оцінки впливу на права людини (HRIA) як частини процесів належної обачності із запобігання шкоді правам людини. HRIA включає оцінку та реагування на будь-які фактичні та потенційні впливи на права людини, які можуть виникнути внаслідок підприємницької діяльності або бути безпосередньо пов'язані з нею.</p> <p>Політика ЄС щодо навколишнього середовища відповідає принципам належної обачності щодо прав людини Керівних принципів, закріпленим у Компоненті II «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини» та Компоненті III «Доступ до засобів правового захисту». Основою екологічної політики ЄС є принцип «забруднювач платить»: відповідальні за шкоду навколишньому середовищу повинні покривати витрати.</p> <p>Раціональне поводження з відходами є основним компонентом безпечного, чистого, здорового та сталого довкілля. Очікується, що держава забезпечить – з належним урахуванням компонентів I, II, III Керівних принципів – необхідну політичну основу, інституційні механізми, повноваження для місцевих органів влади, методичні посібники та інструменти для досягнення скорочення відходів у рамках циркулярної економіки, зокрема за допомогою інтегрованих планів управління твердими відходами та послуг, заснованих на 3R (зменшення, повторне використання та переробка – reduce, reuse, recycle) і на новітніх технологіях, таких як алгоритмах IoT (Інтернет речей).</p> <p>План дій ЄС щодо циркулярної економіки до 2020 року та Новий порядок денний для споживачів до 2020 року включають, зокрема, нову постанову щодо розширення можливостей споживачів для зеленого переходу на додаток до двох існуючих Директив щодо прав споживачів: Директиви про права споживачів та Директиви про недобросовісну комерційну практику.</p> <p><i>Див.:</i> Робоча група ООН з питань прав людини та транснаціональних корпорацій та інших бізнес-підприємств, Керівництво «Посилена належна обачність у сфері прав людини для бізнесу в контексті конфлікту», 2022 р.; Данський інститут прав людини та ІПЕСА, Посібник із включення прав людини в оцінку впливу на довкілля, соціальну сферу та здоров'я; Данський інститут прав людини, Посібник і інструментарій з оцінки впливу на права людини; Данський інститут прав людини, Секторальна оцінка впливу (SWIA);</p>
--	--

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
		<p>Набір інструментів Європейської Комісії «Забезпечення того, щоб забруднювач платили», що представляє економічні інструменти, які використовуються в державах-членах ЄС, щоб змусити забруднювачів платити;</p> <p>Спеціальний звіт Європейського суду аудиторів «Принцип забруднювач платить: непослідовне застосування в екологічній політиці та діях ЄС», 2021 р.;</p> <p>Аналіз та рекомендації ОЕСР «Принцип забруднювач платить», 1992 р.;</p> <p>Записка виконавчого директора ЮНЕП «Концепція скорочення, повторного використання та переробки («3R») та економіка життєвого циклу», 2004 р.;</p> <p>Пропозиція Європейської Комісії щодо Директиви щодо розширення прав і можливостей споживачів для переходу на екологічні проблеми, 2022 р.;</p> <p>Центр регіонального розвитку ООН, скорочення, повторного використання та переробки (3R) та ресурсоефективності як основи сталого управління відходами, 2011;</p> <p>Посібник для компаній щодо дотримання прав людини на воду та санітарію, 2021 р.; тощо.</p>

РОБОЧА ГРУПА 24 «ПРАВА ЛЮДИНИ»

Коментар:

У Порядку денному сталого розвитку на період до 2030 року чітко зазначено, що ніхто не повинен залишатися осторонь і жодне право людини не повинно бути проігнорованим.

Права людини потребують посиленого захисту під час війни, у тому числі від зловживань у бізнесі.

Порядок денний сталого розвитку на період до 2030 року та Аддис-Абебська програма дій чітко посилаються на Керівні принципи бізнесу та прав людини (Керівні принципи) і пропагують їх як інструмент захисту прав людини в контексті внеску приватного сектору у вирішення проблем сталого розвитку.

Керівних принципів закликають держави усвідомлювати свій обов'язок захищати права людини, в тому числі проти зловживань з боку бізнесу – Принципи I компонента «Обов'язок держави захищати права людини»; підприємства – виконувати відповідальність за дотримання прав людини протягом своєї діяльності та ділових стосунків – принципи II компонента «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини»; і як державі, так і бізнесу – надати жертвам впливу на права людини, пов'язаного з бізнесом, доступ до засобів правового захисту – Принципи III компонента «Доступ до засобів правового захисту».

Компонент I «Обов'язок держави захищати права людини» стосується, зокрема, питання підтримки дотримання бізнесом прав людини в районах, уражених конфліктом, де підвищений ризик грубих порушень прав людини (принцип 7).

Напрямок II. Захист прав внутрішньо переміщених осіб та мешканців тимчасово окупованих територій

<p>Ціль 2. Забезпечити формування державної політики в сфері гарантування та захисту прав ВПО на підставі систематичного аналізу потреб ВПО</p>	<p>Етап 2: січень 2023 року – грудень 2025 року</p> <p>1. Перегляд Стратегії інтеграції ВПО та операційного плану до неї з урахуванням докорінної зміни обставин після 24 лютого 2022 р.</p>	<p>Рекомендується інтегрувати підходи щодо бізнесу та прав людини та положення Керівних принципів у державну політику та стратегію інтеграції ВПО, її план реалізації, як це встановлено в Порядку денному ООН зі сталого розвитку на період до 2030 р. п. 67 та ЦСР 17 щодо партнерства та співпраці (включаючи державно-приватне партнерство тощо).</p> <p>Оскільки ВПО перебувають у вразливому становищі, аналіз їхніх потреб має включати питання попередження та усунення можливих порушень прав людини з боку бізнесу. Керівні принципи посилаються на права конкретних груп осіб, які перебувають у вразливому чи маргіналізованому становищі – відтак особливу увагу в Стратегії інтеграції ВПО слід приділяти внеску бізнесу, який базується на його відповідальності за дотримання прав людини та впровадження належної обачності щодо прав людини, а також шляхом змістовних консультацій з оцінки ризиків для прав людини (принципи 17-21 Компонента II «Корпоративна відповідальність за дотримання прав людини»).</p> <p>Крім того, у Стратегії інтеграції ВПО слід передбачити їхні потреби в захисті за допомогою державних судових механізмів, державних несудових механізмів розгляду скарг та/або недержавних механізмів розгляду скарг (Компонент III «Доступ до засобів правового захисту», принципи 26-31).</p> <p><i>Див.:</i></p> <p>Міжнародні стандарти відповідального ведення бізнесу в умовах конфлікту та нестабільному середовищі: огляд. Міжнародний діалог з розбудови миру та державного будівництва;</p> <p>Глобальний договір ООН-PRI Керівництво щодо відповідального ведення бізнесу в зонах, які постраждали від конфлікту та високого ризику: ресурс для компаній та інвесторів, 2010;</p> <p>Інструмент ОЕСР для підвищення рівня обізнаності проризики для багатонаціональних компаній у зонах слабого управління, 2006;</p> <p>DCAF і ICRC Toolkit for Address Security and Human Rights Challenges in Complex Environments (третє видання) тощо.</p>
---	--	---

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
<p>РОБОЧА ГРУПА 24 «ПРАВА ЛЮДИНИ» Напрямок III. Посилення інституційної спроможності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини</p>		
<p>Ціль 1. Сформувати бачення щодо напрямків діяльності Офісу Уповноваженого на основі аналізу та незалежної оцінки</p>	<p>Етап 1: червень 2022 року – кінець 2022 року</p> <p>2. Розробка та оприлюднення Стратегії діяльності офісу Уповноваженого ВР з прав людини по ключових напрямках діяльності з урахуванням рекомендації громадського моніторингу, рекомендацій міжнародних організацій, в тому числі, на період воєнного та післявоєнного стану</p>	<p>Рекомендується у розробці Стратегії врахувати принципи Компонента I Керівних принципів щодо обов'язку держави захищати права людини, які вимагають вжиття відповідних заходів для запобігання, розслідування, покарання та відшкодування таких зловживань за допомогою ефективної політики, законодавства, правил і судових рішень; Компонента III «Доступ до засобів правового захисту», зокрема принципів щодо державних несудових механізмів розгляду скарг.</p> <p>Інституція Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини є членом Глобального альянсу національних правозахисних інституцій (GANHRI). У березні 2009 року GANHRI створив Робочу групу з питань бізнесу та прав людини з метою:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Розробки заходів з розбудови потенціалу для НІПЛ та регіональних мереж у сфері бізнесу та прав людини, включно з пріоритетними сферами, визначеними НІПЛ; • Посилити адвокацію НІПЛ на міжнародних та регіональних заходах, присвячених бізнесу та правам людини, а також підвищити видимість НІПЛ та комунікацію щодо відповідної інформації та найкращих практик у сфері бізнесу та прав людини. <p>Единбурзька декларація (2010) сформулювала роль і зобов'язання НІПЛ у просуванні прав людини в контексті підприємницької діяльності та підкреслила важливу роль, яку вони можуть відігравати у вирішенні проблем прав людини, пов'язаних із корпоративними правами, як на міжнародному, регіональному та національному рівнях.</p> <p>Доцільно, щоб Стратегія діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в ключових сферах містила напрям «Бізнес і права людини», спрямований на реалізацію Керівних принципів у рамках повноважень Уповноваженого, зокрема щодо аналізу впливу бізнесу на права людини, сприяння правовому захисту як державному позасудовому засобу захисту задля усунення порушень прав людини, пов'язаних з бізнесом, надання консультацій державним суб'єктам тощо.</p> <p>Особливу увагу необхідно приділити правам уразливих груп населення – ВПО (жінок і дітей), маргіналізованих груп і спільнот, національних меншин, людей з інвалідністю тощо.</p> <p>Стратегія діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в частині порядку денного «Бізнес і права людини» буде корисною, якщо вона міститиме:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) повноваження, можливості та ресурси для вирішення питань бізнесу та прав людини; 2) питання щодо розгляду скарг у сфері бізнесу та прав людини; 3) застосування методів альтернативного вирішення спорів (alternative dispute resolutions, ADR) у сфері бізнесу та прав людини; 4) можливість ефективного виконання засобів правового захисту, застосованих Уповноваженим Верховної Ради у сфері бізнесу та прав людини; 5) непряме сприяння доступу до засобів правового захисту у справах бізнесу та прав людини (включаючи підвищення обізнаності та розбудову спроможності різних учасників, вплив на політику та законодавство, дослідження, моніторинг та оцінку, а також діяльність, з якою стикаються бізнес-учасники тощо); 6) громадські розслідування у сфері бізнесу та прав людини; 7) співпрацю з іншими суб'єктами та механізмами у сфері бізнесу та прав людини. <p>Стратегія також має висвітлити діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо сприяння реалізації Національної стратегії з прав людини, в т.ч. у частині бізнесу та прав людини (п. 16 щодо забезпечення прав людини у процесі здійснення господарської діяльності).</p> <p><i>Див.:</i> Единбурзька декларація, 2010; Спеціальний доповідач ООН з прав людини ВПО, Доповідь про внутрішнє переміщення та роль національних правозахисних установ (2019). Данський інститут прав людини «Ініціатива рівного навчання бізнесу та права людини для національних правозахисних установ», 2020-2021; Звіт Данського інституту прав людини «НІПЛ та доступ до засобів правового захисту за порушення прав людини у бізнесі», 2020; Данський інститут прав людини Тематичні дослідження та звіт семінару «Засоби правового захисту у справах щодо бізнесу та прав людини», 2019 р.; Звіт Данського інституту прав людини «Уроки дослідження національних інституцій з прав людини». 2018 рік; тощо</p>

Ціль / Завдання	Захід / Крок	Пропозиції щодо змісту та/або подальшої реалізації, із посиланням на Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини
	<p>3. Проведення широких публічних консультацій з правозахисними організаціями, міжнародними партнерами стосовно необхідних змін до повноважень Уповноваженого ВР з прав людини, зокрема, щодо ролі Уповноваженого в умовах воєнного стану, а також співпраці з іншими інститутами контролю за дотримання прав людини.</p>	<p>Рекомендується також включити до порядку денного широкі громадські обговорення щодо повноважень реалізації діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за напрямом бізнесу та прав людини, зокрема питання розробки окремого Національного плану дій у сфері бізнесу та прав людини.</p> <p>До консультацій доцільно залучати, серед інших, Національний контактний пункт ОЕСР (Міністерство економіки) та Бізнес-омбудсмена, академічні науково-дослідні установи та окремих дослідників-експертів у бізнесу та прав людини.</p>
<p>Ціль 2. Посилити законодавчі гарантії незалежності Уповноваженого ВР з прав людини та запровадити ефективні механізми підтримки діяльності</p>	<p>Етап 2: січень 2023 року – грудень 2025 року</p> <p>2. Створення можливості залучення експертів та громадських експертів з моніторингу до імплементації тематичних мандатів Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини</p>	<p>Для підвищення ефективності виконання тематичних доручень Уповноваженого доцільно було доцільно запровадити норму до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (ст. 10 «Секретаріат Уповноваженого» Розділу III «Організація діяльності Уповноваженого») можливість "звернення до органів Секретаріату щодо залучення до виконання тематичних доручень Уповноваженого ВРУ з прав людини експертів, у тому числі експертів з питань громадського моніторингу».</p> <p>Конкурс до числа експертів з бізнесу та прав людини може бути сформований на основі конкурсної процедури відбору Представником Уповноваженого щодо дотримання соціально-економічних прав у співпраці з іншими Представниками, які відповідають за реалізацію повноважень у наскрізних сферах (недискримінація), гендерна рівність, захист даних тощо).</p>
	<p>3. Створення експертної консультативної ради при Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини для надання експертної підтримки для реагування Уповноваженого на системні порушення прав людини, визначено склад та регламент роботи</p> <p>6. Посилення залучення громадянського суспільства до імплементації мандатів Уповноваженого (модель Омбудсман+) із забезпеченням функціонування та залучення відповідних регіональних інструментів</p>	<p>Для забезпечення широкого залучення зацікавлених сторін до підтримки мандату Уповноваженого з питань бізнесу та прав людини, реалізації Національної стратегії з прав людини в частині бізнесу та прав людини доцільно активізувати та посилити Міжсекторальну платформу з питань бізнесу та прав людини під керівництвом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Представника Уповноваженого з питань дотримання соціально-економічних прав; відповідна ініціатива була запущена в 2020 році.</p> <p>Положення, Дорожня карта та операційний план Міжсекторальної платформи з бізнесу та прав людини мають бути розроблені на основі Керівних принципів та відповідних національних стратегічних політичних та законодавчих актів.</p> <p>Міжсекторальна платформа покликана об'єднати експертів із різних секторів (державні установи, місцева влада, бізнес-сектор, профспілки, бізнес-асоціації, профільні громадські організації, наукові інституції) та різних галузей знань і досвіду.</p> <p>Передбачається, що платформа забезпечить спеціальну та системну експертну підтримку діяльності Уповноваженого у сфері бізнесу та прав людини, слугуватиме важелем впливу на порядок денний з питань бізнесу та прав людини на різних рівнях розробки політики та рішень, а також у практичній реалізації для забезпечення міжнародних зобов'язань України та наближення членства України в ЄС.</p>

ДОДАТОК 4.

БІБЛІОГРАФІЯ

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АКТИ УКРАЇНИ, ІНШІ ВІДПОВІДНІ ДОКУМЕНТИ

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
2. Про реалізацію експерименту з організації навчання осіб за освітніми програмами у сфері інформаційних технологій «Старт в ІТ»: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 р. № 737. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-realizaciyu-eksperimentu-z-organizaciyi-navchannya-osib-za-osvitnimi-programami-u-s737-240622>
3. Аналітичний звіт про стан виконання Національної стратегії у сфері прав людини у 2021 році. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2022/07/07/20220707113050-68.pdf>
4. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджені Законом України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
5. Компенсація роботодавцям за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. URL: <https://diia.gov.ua/services/kompensaciya-za-pracevlashtuvannya-vpo>
6. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.09.2020 р. № 66-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>
7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>
9. Виконання Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки. URL: <https://minjust.gov.ua/m/vikonannya-planu-diy-z-realizatsii-natsionalnoi-strategii-u-sferi-prav-lyudini-na-2021-2023-roki>
10. Виконання Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини станом на II півріччя 2021 року. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2022/07/07/20220707113050-19.pdf>
11. Виконання Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини станом на I півріччя 2022 року. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2022/07/20/20220720102911-75.pdf>
12. Засідання МРГ від 30.06.2022 р.. URL: <https://minjust.gov.ua/m/zasidannya-vid-30062022>; Аналітичний звіт про стан виконання Національної стратегії у сфері прав людини у 2021 році. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2022/07/07/20220707113050-68.pdf>
13. Методологія проведення оцінки прогресу реалізації Національної стратегії у сфері прав людини, схвалена протоколом засідання Міжвідомчої робочої групи з проведення оцінки прогресу реалізації НСПЛ від 30.06.2022 р. № 3. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2022/07/07/20220707113049-76.pdf>

14. Національне оцінювання базових показників з питань бізнесу і прав людини, 2019. URL: <https://legal-forum.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/executive-summary.pdf>
15. Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>
16. Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>
17. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>
18. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 28 «Про надання фінансової державної підтримки» та 29 «Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету, передбачених для забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18.03.2022 р. № 312. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2022-%D0%BF#Text>
19. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустриальних парків в Україні: Закон України від 21.06.2022 р. № 2330-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2330-20#Text>
20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей діяльності фінансової сектору у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні: Закон України від 27.07.2022 р. № 2463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2463-20#Text>
21. Про внесення змін до пункту 52 розділу 9 «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» щодо застосування його положень під час дії воєнного стану»: Закон України від 01.04.2022 р. № 2175-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2175-20#Text>
22. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин: Закон України від 01.07.2022 р. № 2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-IX#Text>
23. Про внесення змін до Закону України «Про судову систему і статус суддів» щодо додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 27.07.2022 р. № 2461-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2461-IX#Text>
24. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави: Закон України від 28.07.2022 р. № 2468-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2468-20#Text>
25. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 р. № 2102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>
26. Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 р. № 756-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/756-2021-%D1%80?find=1&text=%D0%BA%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD#w1_1

27. Про утворення Міжвідомчої робочої групи з проведення оцінки прогресу реалізації Національної стратегії у сфері прав людини: постанова Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 р. № 516. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/516-2021-%D0%BF#Text>
28. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-413977>
29. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>
30. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
31. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
32. Про особливості роботи акціонерного товариства «Укрпошта» в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2022 р. № 305. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2022-%D0%BF#Text>
33. План заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2020 р. № 853-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/853-2020-%D1%80#Text>
34. План дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 р. № 756. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-dij-z-realizaciyi-nacionalnoyi-strategiyi-u-sferi-prav-lyudini-na-20212023-roki-i230621-756>
35. План заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, розроблений Національною радою з відновлення України від наслідків війни згідно з Указом Президента України від 21.04.2022 р. № 266/2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi>, <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>
36. План невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.03.2022 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text>
37. Порядок надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час дії воєнного стану в Україні, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 331. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text>
38. План пріоритетних дій Уряду на 2021 рік, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 р. № 276-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-prioritetnih-dij-uryadu-na-2021-s240321>
39. Програма діяльності Кабінету Міністрів України, затверджена постановою Уряду від 12.06.2020 р. № 471. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/programa-diyalnosti-uryadu>

40. Програма Уряду щодо тимчасового переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів, березень 2022 р. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/antikrizovi-risenna/programa-uradu-sodo-timcasovogo-peremisenna-pidpriemstv-z-postrazdalih-pid-cas-vijni-regioniv>
41. Деякі питання надання грантів бізнесу: постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2022 р. №738. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-nadannya-grantiv-biznesu-738-210622>
42. Єдина платформа цифрової взаємодії для допомоги в релокації бізнесу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/minekonomiki-v-ukrayini-zapustili-yedinu-platformu-cifrovoyi-vzayemodiyi-dlya-dopomogi-v-relokaciyi-biznesu> https://prozorro.sale/marketplace_landing-page
43. Промова Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала на засіданні Уряду. Департамент комунікацій з громадськістю Секретаріату Кабінету Міністрів України, розміщено 21.06.2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/uk/news/promova-premyer-ministra-ukrayini-denisa-shmigalya-na-zasidanni-uryadu21062022>
44. Програма «Старт в ІТ». URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/start-v-it>
45. Стратегія людського розвитку, затверджена Указом Президента України від 02.06.2021 р. № 225/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021?find=1&text=%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4#w1_1
46. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року (нова редакція), затверджена рішенням НКЦПФР від 02.03.2021 р. № 140, рішенням Правління Національного банку України № 97-рш від 18.03.2021 р. та рішенням Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 25.02.2021 р. № 193. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4
47. Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 р. № 1353. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text>
48. Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1467. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text>
49. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
50. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21.04.2022 р. № 266/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>
51. Україна: Повідомлення відповідно до пункту 1 статті 4(3) Міжнародного договору про громадянські та політичні права від 28.02.2022 р. № 4132/28-110-17626. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2022/CN.65.2022-Eng.pdf>
52. Конференція з питань відновлення України (КВУ 2022), Лугано, 4-5 липня 2022 р. URL: <https://www.urc2022.com/>
53. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua>
54. В українському суспільстві можуть бути тільки ті, хто захищає нашу незалежність, і ті, хто працює, щоб забезпечити цей захист: Звернення Президента України від 09.06.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/videos/v-ukrayinskomu-suspilstvi-mozhut-buti-tilki-ti-hto-zahishaye-2661>

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ АКТИ, ДОКУМЕНТИ, ЗВІТИ, ДОСЛІДЖЕННЯ, НАСТАНОВИ, ІНСТРУМЕНТАРІЙ

55. Бізнес та права людини в Україні як умова та рушій сталого розвитку у контексті впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини в Україні, Дослідження ПРООН 2021 р., опубліковане у 2022 р. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/business-and-human-rights-ukraine-accelerating-sustainable-and-equitable-development-through-implementation-un-guiding>
56. Європейська конвенція з прав людини (1950 р.), ратифікована Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
57. Висновки Європейської Ради щодо України, заявок на членство України, Республіки Молдова та Грузії, Західних Балкан та зовнішніх відносин, 23 червня 2022 р. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/>
58. Європейська соціальна хартія (1961). URL: <https://rm.coe.int/168006b642>
59. Європейська соціальна хартія (переглянута) (1996), ратифікована Законом України від 14.09.2006 р. № 137-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16#Text>
60. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка набула чинності 01.09.2017 р. URL: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf
61. М. Гельда (Gielda M.), Аспекти розумного адміністрування, Wroclaw Review of Law, Administration & Economics, Том 9:2, 2019. URL: https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/128800/PDF/4_Gielda_M_Dimensions_of_Smart_Administration.pdf
62. Настанови стосовно Національних планів дій з питань бізнесу та прав людини, Робоча група ООН з питань бізнесу та прав людини, 2016 р. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/UNWG_NAPGuidance.pdf
63. Посібник з прецедентного права Європейського суду з прав людини. Довкілля. Оновлено 30 квітня 2022 р. URL: https://echr.coe.int/Documents/Guide_Environment_ENG.pdf
64. Керівні принципи з питань бізнесу та прав людини: Імплементація Рамкової програми Організації Об'єднаних Націй «Захист, повага та засоби захисту прав», схваленої Резолюцією Ради ООН з прав людини 17/4 від 16.06.2011 р. (A/HRC/47/39). URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf
65. Керівні принципи з питань бізнесу та прав людини в 10: підведення підсумків першого десятиліття: Звіт Робочої групи з питань прав людини і транснаціональних корпорацій та інших підприємств, 2021 р. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/UNGPs10/Stocktaking-reader-friendly.pdf>
66. Меморандум про взаєморозуміння щодо зміцнення співпраці між ОЕСР та Україною від 2014 р. URL: <https://www.oecd.org/newsroom/oecd-bolsters-relationship-with-ukraine.htm>
67. Національні плани дій з питань бізнесу та прав людини: Інструментарій – видання 2017 року. URL: <https://www.humanrights.dk/publications/national-action-plans-business-human-rights-toolkit-2017-edition>

68. Декларація та рішення ОЕСР щодо міжнародних інвестицій і багатонаціональних підприємств, ухвалені 21 червня 1976 року з нагоди засідання Ради на рівні міністрів (зі змінами, внесеними у 1979, 1984, 1991, 2000, 2011 роках). URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0144>
69. Підсумковий документ Конференції з питань відновлення України URC2022: «Декларація Лугано» (Лугано, 4–5 липня 2022 р.). URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/outcome-document-ukraine-recovery-conference-urc2022-lugano-declaration-lugano-4-5-july-2022>
70. Висновок Парламентської Асамблеї (190)1995 «Заявка України на членство в Раді Європи». URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=13929&lang=en>
71. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи 2311 (2019) «Права людини та бізнес – які подальші дії після Рекомендації CM/Rec(2016)3 Комітету Міністрів?», ухвалена Постійним комітетом, який діє від імені Асамблеї, 29 листопада 2019 р. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28296&lang=en>
72. Пропозиція щодо Директиви Європейського Парламенту та Ради про процедуру належної обачності щодо корпоративного сталого розвитку та про внесення змін до Директиви (ЄС) 2019/1937, Брюссель, 23.02.2022 COM(2022) 71 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0071>
73. Пропозиція щодо Директиви Європейського Парламенту та Ради про внесення змін до Директиви 2013/34/EU, Директиви 2004/109/EC, Директиви 2006/43/EC та Регламенту (ЄС) № 537/2014 про звітування щодо корпоративного сталого розвитку, Брюссель, 21.04.2021 COM(2021) 189 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021PC0189>
74. Пропозиція щодо Директиви Європейського Парламенту та Ради про внесення змін до Директив 2005/29/EC та 2011/83/EU про розширення прав і можливостей споживачів для зеленого переходу шляхом кращого захисту від недобросовісних практик та кращого інформування COM/2022/143 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0143&qid=1649327162410>
75. Пропозиція щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради про конкурентні та добросовісні ринки у цифровому секторі (Акт про цифрові ринки) COM/2020/842 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=COM%3A2020%3A842%3AFIN>
76. Пропозиція щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради про єдиний ринок цифрових послуг (Акт про цифрові послуги) та про внесення змін до Директиви 2000/31/EC COM/2020/825 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0825>
77. Рекомендація CM/Rec(2016)3 Комітету Міністрів державам-членам про права людини та бізнес, ухвалена Комітетом Міністрів 2 березня 2016 року на 1249-му засіданні заступників міністрів. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c1ad4
78. Рекомендація Ради щодо Настанов ОЕСР стосовно належної обачності для відповідального ведення бізнесу, прийнята Радою на засіданні на рівні міністрів 30 травня 2018 р. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0443>
79. Рекомендація Ради щодо Настанов ОЕСР стосовно належної обачності щодо відповідального управління ланцюгами постачання у секторі швейної та взуттєвої промисловості, прийнята Радою ОЕСР 17 травня 2017 р. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0437>

80. Рекомендація Ради щодо Настанов стосовно належної обачності щодо конструктивної взаємодії із зацікавленими сторонами у видобувному секторі, прийнята Радою ОЕСР 13 липня 2016 р. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0427>
81. Рекомендація Ради щодо Настанов стосовно належної обачності щодо відповідального управління ланцюгами постачання корисних копалин з регіонів, що постраждали від конфлікту, та зон високого ризику, прийнята Радою ОЕСР 25 травня 2011 р. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0386>
82. Рекомендація Ради щодо Настанов ОЕСР та ФАО стосовно відповідального управління ланцюгами постачання сільськогосподарської продукції, прийнята Радою ОЕСР 13 липня 2016 р. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0428>
83. Звіт про узгодженість політики у діях уряду щодо захисту від порушення прав людини з боку суб'єктів господарювання, Робоча група з питань прав людини і транснаціональних корпорацій та інших підприємств, A/74/198 19 20 липня 2019 р. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N19/224/00/PDF/N1922400.pdf?OpenElement>
84. Резюме звіту Робочої групи з питань бізнесу та прав людини для Генеральної Асамблеї, жовтень 2018 р. (A/73/163) Корпоративна належна обачність щодо прав людини: нові практики, виклики та шляхи розвитку. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/ExecutiveSummaryA73163.pdf>
85. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 70/1 від 25.09.2015 р. «Перетворення нашого світу: Порядок денний щодо сталого розвитку до 2030 року» (A/RES/70/1). URL: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1
86. Керівні принципи ООН 10+ Дорожня карта на наступне десятиліття у сфері бізнесу та прав людини (2021). URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2021-12/ungps10plusroadmap.pdf>

